

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

V. évf.
3-4. szám
2004. szeptember

A TARTALOMBÓL:

EURÓPA KAPUJÁBAN KONFERENCIA

Bod Péter Ákos, Pungurné
Császár Judit előadása

TEHETSÉGGONDOZÁS

– Tematikus összeállítás –

*

Dr. Veres Sándor, Pavletitsné
Egressy Mária írása

*

Interjú Dr. Döbrössy Lajossal,
Dr. Raposa Tiborral és Pap
Ferencel

Szabó Sándor:
Az RKTDK története

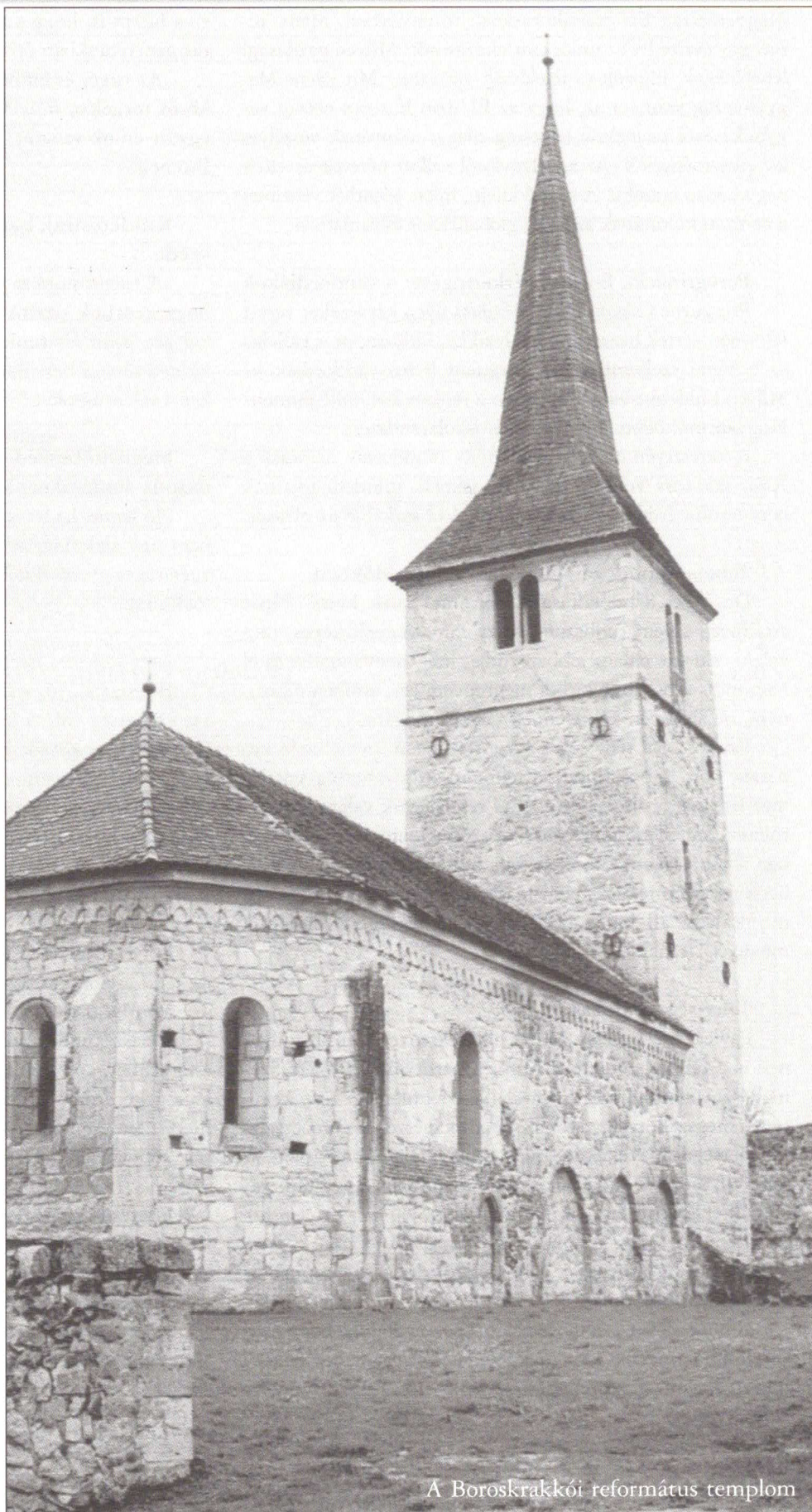
Orbán Viktor avatóbeszéde
Nagykőrösön

Isten-keresés, Isten-élmény
József Attila költészetében
Bognár Z. Józsefné előadása

Csillagpont

Változások a
tankönyvrendelésben

A magyar református
nevelés 475. tanévében

A Boroskrakkói református templom

Több olvasónk kérte, hogy lapunkban tömör leírásban foglaljuk össze az egyes cikkeket.

Mit várunk az Európai Unióhoz való csatlakozástól?

Dr. Bod Péter Ákos személyes élményeit is feleleveníti Magyarország EU-csatlakozásának történetében. Miért késett egy évtizedet az uniós csatlakozásunk? Milyen gazdasági lehetőségek, illúziók és felelősség vár ránk? Mit jelent Magyarország számára az, hogy az EU-ban közepes ország vagyunk? Szól az inaktív népesség magas arányának veszélyes következményeiről. Az agyelszívásról vallott nézeteit az eltelt négy hónap igazolta. A szerző kifejti, miért jelenthet védelmet a nemzeti kultúrának az EU a globalizációs folyamatban.

Peregrináció. Európa vérkeringése: a vándordíákok

Pungurné Császár Judit előadása ilyen kérdéseket vetett fel: miért tértek haza kicsiny falvaikba, üldöztetést is vállalva az európai szellemi életbe magukat beíró vándordíákok? Milyen küldetést vállaltak ebben a református kollégiumok? Hogyan működött a partikuláris iskolarendszer?

A keresztyén nevelés-eszményről mondtak nemcsak a XVI. századra vonatkozóan. Az iskolák mindennapjainak bemutatása érdekes összehasonlításokra sarkallja az olvasót.

Tehetséggondozás — posztmodern időkben

Dr. Veres Sándor írása a Szentírás „talált kincs” képét értelmezi. „Nem tudhatom, hogy mire vagyok képes, míg valaki, aki ezt nálam jobban tudja, meg nem mondja és el nem indít arra, hogy hitből megtegyem azt, amiben ő bizonyos, de amire én képtelennek tartom magam.”

Korábban a tehetség a közjót szolgáló kiemelkedő képesség volt, a posztmodern felfogásban a tehetség inkább már lehetőség, amivel mindenki rendelkezik valamilyen területen, legfeljebb nincs módja tisztába lenni vele, hogy mi is tehetséges. Aki tehát felfedezi és *mellészegődik* egy tehetséges gyermeknek, nem mást tesz, mint Isten kiválasztó munkájába áll bele, azzal, hogy képességeit felajánlja mennyei Urának.

Tehetséggondozás

Pavletitsné Egressy Mária elkötelezetten keresi, milyenek is a tehetségigérettek? Miről ismerhetjük fel őket? Személyiségvonaluk között megtalálható a különleges érzékenység, a megszállottság, a fokozott kritikai érzék, az eredetiség. A tehetséges gyerekekhez talán több türelem, empátiakészség kell, s annak tudatosítása önmagunkban, hogy tanítványaink túlszárnyalhatnak bennünket.

Néhány gondolat a tehetséggondozással kapcsolatos interjúkból

„Ehhez idővel az a tapasztalat is hozzáadódott, hogy nem az erőmhöz mérten kapom a feladatokat, hanem a feladatokhoz kapom a végrehajtáshoz kellő erőt.” /Dr. Döbrössy Lajos/

„Tudtam, a kapott talentumot meg kell sokszoroznom, s arról egyszer számot kell adnom. Mert azt gondolom, és ez a hitem is, hogy a teremtés egyetemességének lenyomatát genetikánkban őrizzuk.” /Dr. Raposa Tibor/

„Az isteni és emberi értékek felfedezése, felmutatása és közös megélése mindannyiunk legnemesebb feladata. Csak együtt érünk valamit, csak együtt érjük el céljainkat.” /Pap Ferenc./

Küldetésünk beteljesítése. Orbán Viktor avatóbeszéde

„A talentumokat nem azért kaptuk a Mindenhatótól, hogy kedvünk szerint éljünk azokkal, nem tehetünk azokkal azt, amit akarunk. Azokat bizony azért kaptuk, hogy küldetésünket beteljesíthessük, és erre felhasználhassuk ezeket a talentumokat.”

Megnyitóbeszéd a nagykőrösi tornacsarnok és tanuszoda átadásakor. Magyarné Bogár Ildikó igazgató.

„Jó lenne, ha itt is nevelődhetne egy-egy olimpikon. Ha nem úgy alakulna, az eredeti cél nem kevesbedne, minden egészséges gyermekkel gazdagodik iskolánk, városunk, szülőföldünk.”

Isten-keresés, Isten-élmény József Attila költészetében

Bognár Z. Józsefné Pilinszkyt idézi: „József Attila mozart-i tehetség volt: a legbonyolultabb és a legegyszerűbb... Gyermekkori kötődéshiánya, Isten-kereső és egyházi élményei verseiben benne rejlenek, bár ezt sokáig figyelmen kívül hagyták. Az idézetekben gazdag előadás négy rétegét tárja fel a költő Isten-keresésének.

Tanítóképzőben Sárospatakon

Folytatódik a Csillagpont!

Minőségi működés a református óvodákban!?

Juhász Tünde röpirata néhány statisztikai adatra hívja fel a figyelmet, amelyek az óvodák szolgálatát megnehezítő jelenségeket írnak le. Tudjuk, hogy a statisztika sokban értelmezés kérdése, ám a szerkesztő őszintén reméli, hogy az eltelt két évben a helyzet javult.

Isten akarata, hogy gyermekeink szeretetben nevelődjenek

Beszámoló a berettyóújfalui Szivárvány Református Óvoda kétnapos konferenciájáról (2004. április).

„Gyermekeink érzelmi nevelését nem bízhatjuk a véletlenre, elő kell segítenünk az ép érzelmi eszköztár kialakulását.”

A Református Pedagógiai Intézet a Pest Megyei Köznevelési Közalapítvány anyagi támogatásával Magyarország uniós csatlakozásának előnapján konferenciát rendezett a keresztyén nevelés új kihívásairól és lehetőségeiről, a Zsinati Székházban, 2004. április 30-án.

Az ott elhangzott előadások szerkesztett változatát lapunkban adjuk közre.

Csatlakozás vagy csatlakozás?

Mit várunk az Európai Unióhoz való csatlakozástól?

Dr. Bod Péter Ákos

Hadd kezdjem egy kis történelmi előzménnyel, ugyanis nem lehet megérteni semmit, ha az ember nem ismeri az előzményeket. Különösen nem lehet megérteni az Európai Unió fejlődési menetét, melybe mi magyarok megkésve csatlakozunk be. Szóljunk tehát a folyamatról, amely a második világháború után kezdődött.

A harcok lezárultakor komoly és őszinte elhatározás született Európában: még egyszer ilyen pusztító, embertelen véres háborút nem akarnak megélni. Hiszen ha a francia-német összecsapásra gondolunk, akkor ez már a harmadik volt egy nem túl hosszú időszakon belül. Ez igazából a politikai alapja az egyesülő Európának: a német-francia kibékülés nélkül nem lehetett volna életre kelteni az új struktúrákat. Kezdetben volt a Szén- és Acélközösség. Ez talán nem jelent sokat a nem szakembernek, de a közgazdászoknak, a gazdasági vezetőknek, sőt a tábornoaknak annál többet jelentett az 1950-es években. Hiszen a háború végén túlméretezett hadiiparok, acélkohók, fegyvergyárak maradtak vissza; ezekkel valamit kezdeni kellett. A döntés az lett, hogy ha megvan a politikai akarat, akkor Németország, Franciaország, Belgium egyesült erővel fejleszti vissza az acéliparát.

Ez volt tehát az első lépés, majd utána jött a Római Szerződés, ami megalkotta azt a szerkezetet, amit később Közös Piacként ismertünk. Utána fokozatosan bővült ez a közösség a kontinentális maghoz képest - újabb és újabb országok csatlakoztak. Először szegényebbek jöttek: Portugália, Görögország, Írország, Spanyolország. Később kicsi, de gazdag országokkal bővült a közösség: Finnország, Ausztria, Svédország. 1995-ben volt a miénket megelőző legutóbbi csatlakozás, amikor Ausztria révén határosak lettünk az Unióval. Ugyanakkor folytatódott egy folyamat, amit elmélyítésnek hívnak az EU-zsargonban: ez a nemzetgazdaságok hasonlóságát célozta, azt tehát, hogy a tagországok egymáshoz hasonuljanak főbb jellemzőiket tekintve.

Ilyen elmélyítési folyamat eredménye a közös pénz. A nyugat-európai országok az évtizedek során gazdaságukat egyre közelebb hozták egymáshoz, és a végén azt a nagy ugrást is megtették, hogy közös pénzt alkottak az 1990-es évek során. Személyesen azt gondolom: ha egy kicsit később indul meg ez a folyamat, vagy korábban következik be a rendszerváltozás, akkor Nyugat-Európa 1989-ben talán nem a közös pénzt választja a következő tíz év nagy projektumaként, hanem a bővítést, és akkor a mi életünk is más lett volna. Nem így történt. Az Unió az előrehaladás olyan szintre jutott, hogy Nyugat-Európa mára igen homogénné vált; éppen ez okozza a legnagyobb problémát a most belépő országoknak.

Eddig acélról beszéltem, pénzről - szóba is hozhatná valaki, hogy hol van a szellemi tartalom Valóban nem szabad, hogy a nagy kérdéseket elhomályosítsa a vámpolitika, a pénzpolitika és egyéb praktikus ügy. Igenis volt erős szellemi fundamentum, mégpedig kereszténydemokrata szellemi alap. A nagy generáció, mely túlélte a világháborút, őszinte békevágygal vetette be magát a politikába. Ez a nagy generáció az uniót nem egyszerűen közös piacnak szánta. Ám tudta: a két világháború közötti gyűlölködésnek bizony erős gazdasági eredői is voltak. Ne felejtjük el: világgazdasági válság előzte meg a második világháborút. Erre jól emlékeztek a nagy kereszténydemokrata politikusok: Schuman, Adenauer, De Gasperi.

Kezdetből erős volt az uniós gondolkodásban az összetartozás és az univerzalitás érzése. Később azonban, az 1990-es évektől megszűnt az európai nemzeteket összepréslő külső veszély: a kommunizmus, mely korábban valóban fenyegette Európát, belülről is. Ne felejtjük el: az 50-es években Olaszországban kis híján a kommunista párt került hatalomra a választásokon, Franciaországban majdnem megnyerték a választásokat, később aztán be is kerültek a kormányba, még nemrég is. Veszedelmesnek érezték tehát az európai politikusok, közéleti szereplők, gondolkodók a Szovjetunió létét. Éppen ez hozta akkor közel Európa népeit.

Dr. Bod Péter Ákos

Most hadd térjek át a mi történetünkre, szintén vázlatosan. Itt a kezemben az a kormányprogram, amelyet az Antall-kormány 1990-en őszén tett közzé, s abban van egy mondat, mely szerint jó esélyeink vannak arra, hogy Magyarország az 1990-es évek közepén bekerül az európai közösségbe. Meg kell itt említenem Gorbacsov nevét. Ő addig reformálta a Szovjetuniót, amíg teljesen szétzilálta. Tudjuk: reformálhatatlan rendszeren nem érdemes változtatni, mert még amúgy sem fog működni. Ez bebizonyosodott a Szovjetunió esetében is. Gorbacsov túlságosan felgyorsította az átalakulást - 1991-re meg is szűnt a Szovjetunió.

Ez hirtelen új helyzetet teremtett, hiszen ilyen sebességre nem gondolt a világ. Ismerik sokat a PHARE program nevét, amire 1990-től lehet pályázni. Ez betűszó, amelyből a P meg a H két országot jelent: Lengyelországot és Magyarországot. 1989/1990. fordulóján ugyanis úgy nézett ki, hogy 2-3 ország szakad ki a szovjet birodalomból, s nekik a Nyugat majd összerak egy programot, rászánva néhány milliárd dollárt. Ám szétesett a Szovjetunió, s azzal nem két-három, hanem

25 ország jelent meg: és mindegyik gravitál az Egyesült Európa-hoz. A jelöltek megsokszorozódásának a következménye, hogy számunkra nem 1995-re (és nem is 2000-re, mint Kohl kancellár ígérte annak idején), hanem 2004 nyarára esik az, ami bekövetkezhetett volna szerencsésebb esetben egy évtizeddel korábban.

Mai aggodalmaink, kérdőjeleink részben praktikus, részben pedig spirituális és ideológiai jellegűek. Alapvetően az elsőről akarok szólni, a gyakorlatiasabb ügyeket azzal kezdve, hogy Magyarország, Csehország, Litvánia, s a most belépők többsége korábban az államszocializmus rendszerébe lett bekényszerítve 1945. után, hatalmi eszközökkel. Ez az országcsoport az úgynevezett szocialista rezsim évtizedei alatt gazdaságilag lemaradt. A lemaradás jeleit mindennap látjuk: az autóparkban, az épületekben, a statisztikákban. Ennek következtében az 1990-es években olyan országcsoport jelentkezett felvételére az Uniónál, amely történelmi tudatát tekintve természetesen európai - ezt nekünk vagy a cseheknek, lengyeleknek nem is kell bizonygatnunk. Hogy a letteknek, litvánoknak kell-e bizonygatniuk, az más kérdés, mert nekik nincs 1000 éves államalakulat a tarsolyukban.

Igen ám, de a gazdasági fejlettség tekintetében Magyarország szegény jelölt. Ez nehezen definiálható ügy, hiszen Magyarország a nagyvilágban nem számít szegénynek: hazánk a fejlettségi listákon valahol 35-ik helyen áll 180 ország között. Hozzáteszem: a futballban a nemzetközi erőlistán a 65. helyen állunk. Önmagában tehát Magyarország nem szegény, de Nyugat-Európa-hoz képest azzá vált. Az egy főre jutó jövedelmet tekintve – ha Nyugat-Európa 100 – akkor Magyarország az egyik módszerrel számolva úgy 54 lehet, egy másikkal számolva 35. (Az anyagi jólétet ugyanis számolhatjuk úgy, hogy a magyar jövedelmeket 240-nel elosztva átszámoljuk euróra, akkor az átlagjövedelmünk 35 %-a a nyugat-európainak. Ha viszont a magyar jövedelmeket vesszük, és megmérjük azt az áru- és szolgáltatás-halmazt, amit meg tud venni a jövedelmükből, akkor jobb az arányok. Ugyebár a tanári bér itt alacsonyabb, mint Nyugaton, de a fodrászé és az óvónénié is alacsonyabb. Ennek megfelelően csak el tudunk jutni fodrászhoz, és az óvodába is beadhatjuk a gyereket. Ha átváltanám a pénzem euróra, és kimennék Frankfurtba, akkor talán nem engedhetném meg magamnak a fodrászt, mert ott nagyon drága, míg itt el lehet menni. Tehát nem vagyunk annyira szegények, mint amennyire szegényeknek látszunk a statisztikában.)

A két számítási módból vegyük a ránk nézve kedvezőbbet: 54 %. Így is nagyok a kontrasztok; ráadásul nálunk a napi összehasonlításnak az alapja az osztrák szint, mely az EU átlagát meghaladja. Amikor egy magyar orvos a jövedelmét említi, akkor az osztrák orvost szokta felhozni, egy könyvtáros az osztrák könyvtárost. Az összehasonlítás lehangoló. Lehetne persze magukat Szlovákiához mérni, de én még nem láttam olyan magyar embert, aki Szlovákiához vagy Litvániához hasonlítana. Pedig Litvánia is immár EU-s tagország, velünk együtt, s elvileg a magyar helyezés rögtön ötöt ugrik előre azzal, hogy 5 nálunk szegényebb ország is belépett az Unióba.

Ezzel nem azt akarom bemagyarázni, hogy milyen gazdagok vagyunk. De van abban esetleges, hogy amikor Európát mond valaki, akkor mit vesz példának. A leggazdagabbat, amelyik háborítatlanul fejlődött: Luxemburgot? Ahhoz képest nagyon le vagyunk maradva. No de Nagy Károly óta ők előttünk voltak, és nem annyira meglepő, hogy ma is anyagilag előttünk vannak. Vagy vegyük inkább azokat az országokat, amelyek 20 éve léptek be az Unióba: Írország, Görögország, Portugália. Ebből a példából az derül ki, hogy van olyan ország, mint Írország, amelyik szegény volt és 30 év növekedés eredményeképpen utolérte az angolokat az egy főre jutó nemzeti jövedelemben. Kicsit olyan ez, mintha Szabolcs-Szatmár nemzeti jövedelme meghaladná Salzburgét.

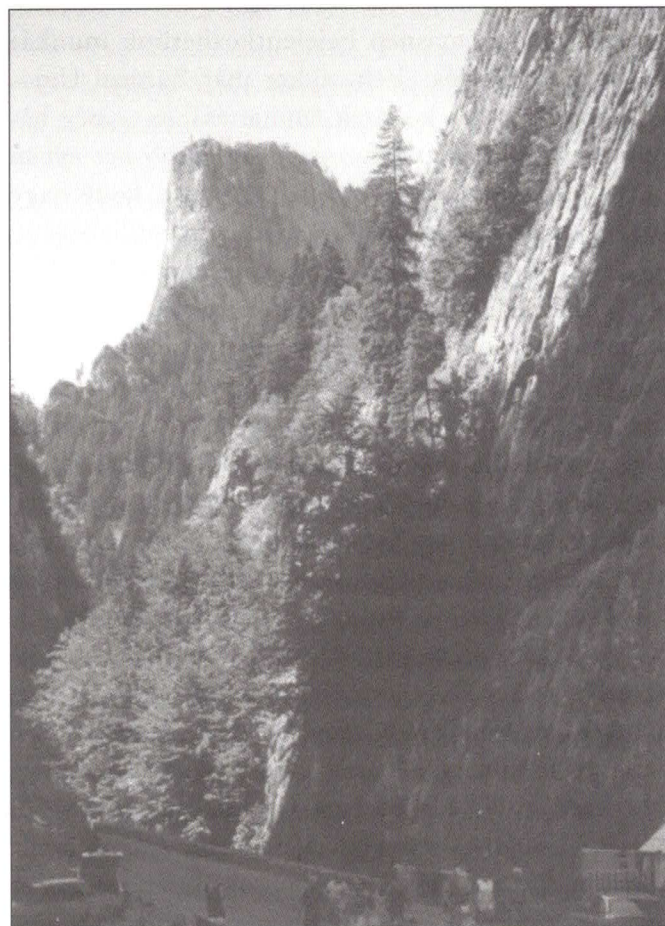
Hazánk helyzetének tehát egyik nagy problémája, hogy a társadalom aspirációihoz, a történelmi hasonlításához képest Magyarország szegény. Miközben annyira nem szegény, hogy segélyre szoruljon. Valójában közepesen fejlett ország, átmeneti helyzetben levő. Az elmúlt 15 év még nem volt elég, hogy a piacgazdaság bebizonyítsa a jó teljesítőképességét. Történelmi szemmel nézve az átalakulás így is sikeres és gyors volt, de a velünk megeső eseményeket tekintve az ember szeretne volna azt látni, hogy gyorsabb és simább lesz az átmenet, mert nincs mindenkinek 30 éve arra, hogy az új rendszer előnyeit élvezze.

Mai gazdasági bajaink egyébként nem függenek össze szorosán a külvilággal. Itt van az a tény, hogy a tíz millió lakosból 4 millió dolgozik a gazdaságban. Persze nem kell mindenkinek dolgoznia; vannak, akik ott-hon vannak és a háztartásban tevékenykednek. De mégis csak tény az, hogy Magyarországon 4 millió ember fizeti a nyugdíjjárulékot és az egészségügyi járulékot, ám az egészségügyi szolgáltatást 10 millióan veszik igénybe.

A participációs ráta, vagyis hogy a munkaképes korú emberek hány százaléka vesz részt a munkaerőpiacon, alig múlja felül az 50-et. 7 millió dolgozhatna és 4 milliónál kevesebb dolgozik. Mikor azt mondom, hogy dolgozik, akkor itt a kereső, bejelentett és adózó tevékenységet nevezem annak. Tudjuk, hogy létezik feketegazdagság, de mégis jelentős az, hogy 4 millió ember tartja fenn a maga befizetésével a társadalombiztosítási rendszert. Csehországban a munkaerőpiaci aktivitási mutató 60%, tehát a miénknél sokkal jobb. Nyugat-Európában 60 % fölött van, az Egyesült Államokban 70%.

A magyar gazdaság termelékenysége úgy 40-50 százaléka az uniós átlagnak. Nem arról van szó, hogy egy magyar ipari munkás fele annyit dolgozna, mint odaát; inkább a gép, amit használ, s a piacméret felelős a fele termelékenységünkért. A tény az, hogy a bérek itt relatíve alacsonyak, így viszont az adófizetési képességünk korlátos, s emiatt az állami alkalmazottak fizetése is alacsony.

Az elmúlt két év megmutatta a politikusoknak, hogy az állami bérek megemelkedése nem csak szándék, nekiveselkedés kérdése. Hát nem az. Ha a taná-

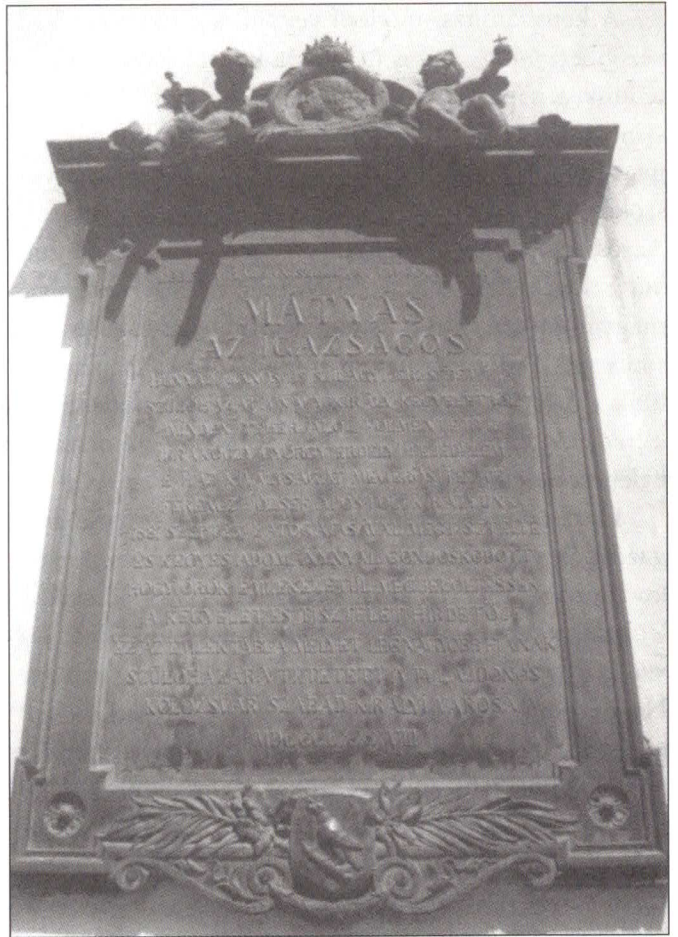
Békási-szoros

rok bérét megemelik, ennek következményeként megnő az államháztartás kiadása, és nagyobb lesz annak deficitje is, mert a gazdaság nem fejlődött ekkora ütemben. De nem akarom azt mondani, hogy bele kell nyugodni a nyomott bérekbe. Az írek sem maradtak helyben. Azon múlik a fejlődés, hogy milyen adaptív az ország. Már most lehet tippelni, hogy a 10 új tagból Magyarország hova jut mondjuk 10 éven belül. Ügyesebb lesz, mint Szlovákia? Ügyetlenebbek leszünk, mint a szlovákok? Becslésem az, hogy Magyarország a maihoz hasonló ütemben fog fejlődni; nem lesz az élbolyban, de nem lesz a legrosszabb sem

Szóljunk még a munkaerő ügyéről. A modern gazdaság egyik jellemzője, hogy a határok nem állítják meg az áruk s a tőkék áramlását, de igazából az emberek mozgását sem. Akkor tehát a munkaerő piacát hogyan érinti az európai egység? A munkavállalás ügye mindenhol nemzeti döntés kérdése. Az angolok vagy írek azt mondták, hogy májustól a 10 új tagországból lehet hozzájuk menni: dolgozni, de nem segélyért. A németek és osztrákok 2 éves tiltási rendszert tartanak fent: két évig életben maradnak azok a munkapiaci törvényeik, amelyek nem engedik náluk a szabad munkavállalást. Hiába vagyunk uniós tagok, ebből nem következik, hogy másnap bejelentkezhetünk munkát kérni. Ha a két év eltelt, akkor már Európai Unió hozzájárulás kell a korlátok fenntartásához – még három esztendőre. Azt követően még újabb két évben pedig bizonyítania kell Németországnak, hogy nagy kára származna a „keletiek” szabad munkavállalásából.

Ha most azt kérdi valaki, hogy a munkaerő, a foglalkoztatás területén lesz-e tőlünk kiáramlás, a válaszom az: nem nagyon lesz. Aki az „agyelszívástól” fél, annak talán megnyugvást ad: nem eszik olyan forrón a kását. Ennek ellenére azt gondolom, hogy ha van egy olyan piac mellettünk, amely háromszor annyit fizet az orvosnak és hatszor annyit az ápolónőnek, akkor előbb-utóbb megindul bizonyos elvándorlás. Az én hipotézisem az, hogy lesznek tízezerrel, akik valóban állást vállalnak Nyugat-Európában, de exodusról nincsen szó. Már csak azért se, mert például Békéscsabáról sem költöznek könnyen Győrbe az emberek. A győri Audi gyár nem tud elég embert felvenni helyben, de Miskolcra nem tud átvinni munkaerőt. Ezer oka van ennek: lakást kellene találni a feleségnek, el kellene adni a békéscsabai lakást és venni egyet Győrben, s abban a pillanatban kiderül, hogy ez olyan vagyonszerzés, amit nem kárpótol egy 40 % fizetésemelés sem. Ilyen alapon azt gondolom, hogy nem lesz exodus. Ám a fiata-

Emléktábla Mátyás szülőházán, Kolozsvárott

lok könnyebben mozognak: a tanársegédeknel lehet, hogy lesz eláramlás. De vissza is térhetnek, nagyobb tapasztalattal. Írországnál volt egy visszaáramlás a 80-as évektől. Ha az országban növekedés van, akkor nincs gond.

Ami most az EU-tagságunkkal igazán megváltozik egy-két hónapon belül, az szerintem a határmenti városok pozíciója. Ugyanis, ahol a határ megszűnik Szlovákia és Magyarország között, feloldódnak a munkavállalási korlátozások, és a határmenti városok élete megváltozik. Salgótarján, Balassagyarmat más helyzetbe kerül. Kérdés, hogy Miskolc megbirkózik-e majd Kaszával; melyik lesz a keleti régiónak a központja.

A közös pénz ügye. Mi is ez a nagy izgalom az államháztartási deficittel és az euró bevezetésének dátumával? A történet ott kezdődött, hogy az európai országoknak megvolt a saját nemzeti pénzüik, ezek között a legjobbnak a német márka számított. Végül egy hosszú folyamata során megjelent az euró. Hogy az eurót el lehessen fogadtatni a németekkel, azt kellett szavatolni, hogy a közös európai pénz ne lehessen rosszabb, mint a német márka. Ehhez előírták: olyan ország jöhet be az euró-zónába, amelynek pénzügyi helyzete nem sokkal rosszabb, mint Németországé. Nem

nagy az inflációja, nem sokkal nagyobbak a kamatok, nem túl nagy a folyó költségvetési hiánya, és nem túl nagy az államadóssága. Így jött létre az euró-zóna. Most arról folyik a vita, hogy mikor fogják teljesíteni a tizeket ezeket a mutatókat. Ugyanis a csatlakozási szerződésünk úgy szól, hogy belépünk az Európai Unióba, de ezt követően egyszer be kell lépni az euró-zónába is. De csak a belépési feltételek teljesítésekor. A feladat nem lehetetlen: például az olaszok megcsinálták, a görögöknek először nem ment, így két évvel később csatlakoztak az euróhoz, addig a drachmát használták.

Magyarország is meg tudja oldani, mert nem kell egyebet tennie, mint levinni az inflációt és a deficitet. Az infláció rablás fényes nappal, amit államférfiak követnek el ellenünk. Az infláció azt jelenti, hogy a zsebemben lévő 100 Ft holnapután nem ér 100 Ft-t. Ha ez villamoson történik, akkor zsebmetszésnek nevezzük. Az infláció sem más, csak nem vesszük észre. Az államháztartás deficitje sincs rendben. A költségvetés hiányát a következő generáció fizeti, s ez nincs rendjén. Mindenképpen el kell végezni ezt a feladatot, de hogy hány évbe telik?

Most azt jelentik be, hogy 2010 elejére megszűnik a forint. Jó ez nekünk? Nem lenne jobb, ha megmaradna a nemzeti valuta? Lehet érvelni, de az biztos: a forinttól meg kell válnunk, mert így szólnak a szabályok. A németek, franciák ezt megtették, mi is meg fogjuk tenni. Egyébként is az élet ki fogja kerülni a kis nemzeti pénznemeket. Akármit gondolok én a forintról, mindinkább egyre több szerződést kötnek euróban, és a mostani idegenkedésünket, feloldja az élet. A technikai fejlődés miatt egyre kevesebb kézpénzzel fog az ember találkozni. Ez érdekes dolog és a következményeket egyelőre még nem látjuk. Az biztos, hogy Magyarországon meg fog szűnni a forint.

A szuverenitás ügye: ez részben lélektan. Visszakaptuk a szuverenitásunkat, amikor a Szovjetunió kiment. És most, hogy végre magunk urai lettünk itt e térségben, belépünk egy integrációs szervezetbe. Igaz, ezek a szerződések úgy csökkentik a szuverenitást, hogy egyfelől csökken az autonómiánk, ám beleszólunk mások életébe. Hogy aztán mennyire járunk jól anyagilag az Unióban? Ez nagyrészt rajtunk múlik. Engem az EU-tagságunk ügye egy szeretetvendégségre emlékeztet: mindenki süt valamit, és azt beviszi, utána pedig a süteményeket közösen megeszik. Hozzá kell járulnom a rendezvényhez: ez a költsége annak, hogy ott lehessenek. Nehéz eldönteni, hogy én szegényebb lettem-e. Ha csak az étel mennyiségét tekintem, akkor a legjobb, ha el se

megyek a társaságban, inkább megeszem a saját süteményemet otthon; ám társaságba elsősorban nem enni megyünk, hanem barátkozni. Ha valaki ügyes, többet eszik, mint amennyit maga sütött. A nem ügyesek kevesebbet esznek, mint amennyivel maguk hozzájárultak. De ezt talán nem is tekintik döntő fontosságú ügynek.

Lélektanilag a kelet-európai országoknak az a legnagyobb problémájuk, hogy alig kapták vissza önállóságukat, már is nagy részét fel kell áldozniuk. Én ugyanakkor azt gondolom, hogy a magyar kultúra mozgásteret az uniós tagság nem szűkíti, sőt. A magyar nyelvet, kultúrát, életmódot a globalizáció veszélyezteti, melynek akcentusa amerikai, tehát ha egy ország nem kerül be egy európai közösségbe, akkor ugyanúgy ki van téve annak, hogy a gyorsított hálózatok, mozhálózatok áthömpölyögnek rajta. A globalizáció olyan folyamat, aminek nagyon nehéz ellenállni. Az unió ebben az értelemben inkább védi a kisebbségeket, a nyelveket és nemzeti kultúrákat, mert ez mind beletartozik az értékei közé. Ezért az Unió és az Egyesült Államok között elég sok összeütközés van. Ezt azért érdemes látni, mert sokan egy kalap alá veszik a két befolyást.

A magyar jövő szempontjából helyünk, súlyunk nincs teljesen kijelölve. Az uniós szavazási szabályok némileg kedveznek a kisebb országoknak. Például Luxemburg nem annyival kevesebb szavazattal bír Németországnál, mint amennyivel kisebb annál. A mi méretünk közepes: szavazati erőben körülbelül tíz ország van előttünk, és hasonlóan egy tucat található utánunk. Nincs megírva, hogy milyen lesz a mi pozíciónk, az alapvetően rajtunk áll. Nem vagyok azonban nagyon optimista. Az oktatási, képzési adataink nem túl jók, demográfiai adataink csapnivalóak. De erősítsen meg minket az a tudat, hogy az Unión belül is lehet jobban csinálni, s rajtunk áll alapvetően, hogy mennyire boldogulunk.

Koltó

Peregrináció. Európa vérkeringése: a vándordiókok

Pungurné Császár Judit

A peregrinációt egy egészséges körforgásként adhatjuk meg.

A recept: vegyünk egy ősi kollégiumot, diákjait küldjük ki a **partikuláris iskolába** növendéktanulónak, akik itt pénzt gyűjtenek és a kollégium támogatásával **külföldre mennek**, több egyetemet is bejárnak, tudományos műveket írnak, majd **bazatérnek**, pár évig a **volt kollégiumban** tanítanak, esetleg annak élén állnak, majd elmennek egy **kis faluba**, ahol sok esetben **lelkészek és tanítók** is egyben, s írják kéziratban fennmaradt munkáikat.

Míndez sajátos, hatásos, magyar, eredményes – Európa szellemi élvonalában nehéz körülményeink ellenére megmaradtunk.

Olvastam valahol, hogy 1541 óta nincs önállóságunk – fejlett nyugati szomszédaink nem biztos, hogy fennmaradtak volna.

Tehát szólnunk kell: a kollégiumokról, a kor nevelési eszményéről, a partikuláris iskolarendszerről, s az ezt működtető peregrinációról.

1.

Ravasz László 1941. június 8-án a Debreceni Nagytemplomban elhangzott előadásában többek között ezt mondotta: **A debreceni kollégium** a legrégebb, legnagyobb, a típust a legjobban mutatja, nem kellett menekülnie, a legnagyobb református többségű terület központjában maradt, rajta keresztül érintkezett Erdély és Felvidék, találkozott a dunai kálvinizmus a kelet-magyarországi kálvinizmussal, kereskedelmi utak mentén feküdt, a magyar polgárság klasszikus városa, tipikusan mutatja a magyar református iskola szellemiségét.

A kollégium egy diák-respublica, ifjúság-közösség, jellemzi a tökéletes *autarkia* – saját magát kell eltartania, nevelnie, sőt tanítania is. Lényegében az ifjúságot az ifjúság által neveli, egy olyan korban, amikor a misszió nevelés is, tanítás is.

A partikulák Komáromtól Zilahig terjednek, ide kiküldik akadémikus rektornak (helyettes tanárnak) a főiskolát végzetteket. Fizetésüket összegyűjthetik, a kollégium kipótolja, így mehetnek külföldre. Minden „valamire való” diáknak módjában állt, hiszen az alap itt is és ott is a latin nyelv.

Mit adott a Kollégium?

- az evangéliumi kereszténység gondolatvilágát
- kálvinista puritánságot (egymás terhének hordozása)
- közösséget (senki sem él önmagának, senki sem hal önmagának).

Mit is jelentett a **reformátori nevelés-eszmény**?

A reformáció újraértelmezte az Isten és ember közötti kapcsolatot. A kegyelmes Istenhez való személyes viszony felfedezésével az európai embernek az élethez való bátorságát adta vissza. A megváltozott ember szemlélet következményei megjelentek az élet valamennyi területén – különösen a nevelés-eszmény kialakításában.

Az evangéliumi nevelés (nem egyszerűen valamilyen elvek érvényesítése, dogmák, normák elfogadása, hanem) tanítványunk jövőformálása Krisztus indulatával. Így int Kocsi Csergő Bálint szava: „Ha lehetséges volna, hogy meghallgattatnám minden embertől, egy toronyba felmennék és teli torokkal azt kiáltanám: hova rohantok emberek, akik a pénzgyűjtésben szorgalmatosak vagytok, de gyermekeitek nevelését elmulasztjátok?”

A korabeli hazai értelmezésben arról van szó, hogy neveléssel, tanítással, bizonyágtétellel kell új néppé formálni a magyart, erős, művelt és szabad nemzeté. De mit jelent keresztyén értelemben nevelni? Azt, hogy tudatosítom a fiatalban, hogy ki ő, és mit kell megvalósítania – az istenképűséget. Ez a naponkénti nevelés – növekedés!

Harmadik pillérünk a **partikuláris iskolarendszer**.

A (főként) református Kollégiumhoz, mint anyaiskolához való tartozást hármas kapcsolat fejezte ki.

1. Elsőként említendő, hogy a partikula a tanerőit - nem a mai értelemben vett tanítóit - rendszeresen az anyaiskolától kapta.

2. Második fontos kapcsolat az anyaiskola és a partikula között az volt, hogy a partikulák tananyagának, módszereinek az anyaiskola tananyagával, módszereivel teljesen meg kellett egyeznie és célkitűzéseinek is azonosnak kellett lennie.

3. A partikula tanulói tanulmányaik befejezése után az anyaiskolában folytatták tanulmányaikat. Értelemszerűen ez csak a legjobb diákokra vonatkozhatott, akik

Pungurné Császár Judit

így bekerülve a partikularista rendszerbe, előbb deákokká lettek az anyaiskolában, majd, ha rászorultak, kimentek valamelyik partikulába tanulmányaikat megszakítva növendéktanítónak.

A tanulmányaikat megszakító deákok növendéktanítók (praeceptorok) lettek a partikulában, miközben ők is tanultak a partikula magasabb szintjein a rector, vagy ha rector nem volt, a lelkész segítségével, vezetésével. A praeceptúra leteltével a deákok visszamentek az anyaiskolába tanulmányaikat folytatni, vagy akár befejezni (ezek voltak a reduxok).

Rectornak azok neveztettek, akik anyaiskolai tanulmányaik befejezése után elmentek tanítani. Kétféle rectort ismerünk. Az egyik rector azért ment ki a jól jövedelmező partikulába (a jól jövedelmező érdemes rectoriát academia doctusnak nevezték), hogy a külföldi egyetemeken végzendő jövőbeni tanulmányai anyagi támogatásához a szükséges pénz megszerezze, illetve megpróbált pártfogókat szerezni. A pártfogó nem csak egy személy, hanem akár a partikulát fenntartó város is lehetett.

A kollégiumi tanfolyamokat végzetek többsége nem törekedett külföldi egyetemekre, hanem azért ment ki a partikulákba rectornak, hogy ott minél többen megismerhessék és tájékozódhasson lehetőségei, jövőjét illetően. A rectoria lejártával vagy meghívták papnak, vagy valamely helység jegyzőjévé (nótáriusává) lett. Ezenkívül a későbbi pályát illetően a földesúri tisztartó ispáni, a jogászi, ügyvédi pálya is nyitva állt előttük.

A külföldi egyetemekre nem menő rectorok voltak a hazai képzésűek (domi doctusok). De bárhol is helyezkedtek el, bármilyen eredményes pályát is futottak be, mindig bizonyos hátrányban voltak a külföldi egyetemet végzettekkel szemben.

A partikuláris iskolák (főként alföldi, debreceni partikulák) a középkor különféle fokozatú egyházi iskoláival szemben nem központi szervezésű skolasztikus iskolák voltak, hanem helyi kezdeményezésű, közösségi fenntartású (alulról jövő) legtöbbször a középkor városi iskoláiból kinövő kezdeményezések voltak. Eszmei vonatkoztatásban ezeket az iskolákat humanista iskoláknak mondjuk.

A partikulák nem rendelkeztek egységes felszereléssel, épülettel és a rectorok, praeceptorok javadalma- zása is más és más volt, állandóan változott. A kis partikulákban általában pap tanított. Sok helyen a rectort a pap alkalmazottjának tekintve a papnál jelöltek ki számára szállást és a pappal fizettették. Hasonlatosan a praeceptorokat a rector alkalmazottainak nézték és javadalmaikat a rectori fizetésből (ellátásból) biztosították. Gyakran a papok sem maradtak 3-4 évnél tovább, a praeceptorok sem töltötték 2-3 évnél több időt egy partikulában.

A debreceni Kollégium partikularendszeréhez tartozó iskolákban - ha egyébként nagy változatossággal is - általában hasonló renddel folyt a tanítás. Az oktatás két féléven át tartott. Mindkét félév önálló egészet alkotott és nyilvános vizsgával zárult. Általában József naptól (márc. 19.) Dénes napig (okt. 9.) tartott az első félév, a második pedig Dénes naptól József napig. Az első félév tekinthető a nyári, a második a téli félévnek. Az iskolafenntartó közösség mindennapi életéhez való nagyfokú alkalmazkodást mutatja, hogy a téli félévre általában nagyobb tananyagot irányoztak elő, mint a nyárira, amikor is több szünet volt és a tanulók is inkább segítettek a mezőgazdasági munkákban.

Tanítási napokon délelőtt és délután 3-3 órán át tanultak. Kivétel volt a szerda és szombat, ekkor délelőtt és délután is 2-2 órát töltöttek az iskolákban. A sáto-

ros ünnepeken csak templomba kellett menni a tanulóknak, tanítás nem volt, ellenben az istentisztelet után a rector vagy a praeceptor az iskolában felkérdezte a tanulóktól a prédikációt. A szünidőkkel is meglehetősen szűken bántak. A legnagyobb szünet nyáron volt, négy hétig tartott. Felényi volt az őszi, szüretkori szünet; két hétből állt. Ezekon a szüneteken kívül még évi két egy-egy hetes szünidőről tudunk, amiket a félévi vizsgák után adtak ki. A nyári négyhetes szünetnek az volt az érdekessége, hogy akkor is volt délutánonként 1-1 óra hosszát tartó tanítás.

A tanítás módszere alapvetően gyakorlásból állt.

Az osztályzás a partikulákban szorosan összefüggött az osztatlan tanítással, amennyiben az ültetési rend időről időre való megállapításából állt. A tanulók tanulmányi eredményeik, a vizsgákon megmutatkozó tájékozottságuk szerint sorrendben ültek (a jobbnak ítélték elsőbb sorokban). Amikor nagyobb partikulákba, esetleg a Kollégiumba mentek tanulni a diákok, a továbbtanulót a rectorok megvizsgálták, és a szerzett tapasztalatoknak megfelelően ültették le. A tanulók kötelesek voltak elfogadni a számukra kijelölt helyet.

Az iskolák fenntartását a rendszeres adománygyűjtés (a szuplikáció), a legáció, az alapítványtétel és a jótémények biztosították.

A magyar peregrináció története a XVI. századig

A peregrináció – az a szokás, hogy a hazai főiskolákon tanult deákok ismereteik bővítésére és látóköriük szélesítésére külföldi főiskolákat kerestek fel – „gyökereiben egészen az Árpád-házi királyok korába nyúlik vissza, s ha méreteiben ekkor még nem is éri el a reformáció alatt kifejlődött peregrinációét, mégis jelentős szerepet játszik már ekkor a nyugati műveltséggel mind jobban és jobban való megismerkedésünkben és annak magyar viszonyok közé való átültetésében. Mondhatjuk egész bátran: a messze keletről ideszakadt fiatal és élnivágyó magyar nemzet önkéntelen próbálkozása volt ez a peregrináció, hogy beilleszkedjék egy egészen más kulturális életközösségbe, s a keresztyénség felvétele után mind jobban és jobban elfoglalja új hazájában szellemiekben is azt a helyet, mely hatalmi súlyánál és politikai helyzeténél fogva kétségtelenül megillette”.

A keresztes háborúk korában ismerkedett a magyarság a nyugat-európai egyetemekkel, ahol még jó ideig csak kizárólagosan papképzés volt, s népoktatás nem.

A párizsi Notre Dame-i székesegyházi iskolát már a XII. századtól külföldiek is látogatták, s voltak köz-

tük magyar tanulók is. (Helyesírásunk ez időben a francia szabályokat követte, s sok franciából átvett szavunk lett ekkor.)

A bolognai egyetem főleg a jogtudományok művelésének lett fontos székhelye, majd ennek mintájára szervezték a perugia-i, firenzei és pádovai egyetemeket is. 1265-ben már magyarok is tanultak a bolognai egyetemen.

A jelentős pádovai egyetemet 1222-ben alapították. 1231-ben már diákja, később magyar doktora is volt (1264). Mátyás király trónra léptéig 97 magyar tanulót ismerünk név szerint, Mátyás uralkodása alatt 66, az 1490-1526 közti időből pedig 160 pádovai magyar tanulóról tudunk. Az egyetem hallgatója volt Janus Pannonius, Thurzó Zsigmond, Csáki Miklós is (1454-58 közt).

A humanista világnézet másik fő forrása a ferrarai egyetem, melynek 1481-ben és 1495-ben magyar rectorai is voltak.

A később alapított bécsi (1365), krakkói (1364) és prágai (1348) egyetemek messzebbmenő hatással bírtak diákjaikon keresztül a magyar művelődésre. A kedvezőbb földrajzi viszonyok és a közös nyelv miatt is Bécs volt a legjelentősebb.

1365-ben IV. Rudolf létesítette a bécsi egyetemet, amely 1384-től a theologiai kar felállításával teljes rendszerű lett, ahol a magyar diákságnak 1385 óta külön prokurátora volt. Hallgatói közül összesen 2929 (a hallgatóság 14,8 %-a) volt magyar. A jogi fakultásra járt a legtöbb magyar diák, de a theologiai és orvosi karon is voltak.

A krakkói egyetemet magyar diákok 1401-től látogatták, s az 1480-as években itt tanuló ifjaink már konviktust (Bursa), egyesületet létesítettek, seniorral az élen. A magyar hallgatókra nézve nem volt kötelező az egyesületi tagság.

A prágai egyetemre 1369-től kezdve jártak magyarok, akik a „Natio Bohmorum” csoportba tartoztak, s itt jogot és bölcséletet tanultak. A pécsi egyetem hallgatói közül tanulmányaikat többen itt fejezték be. Diákjaink a XV. századig látogatták a prágai egyetemet.

Magyarországon 1367 után Pécssett, 1389-től Ó-Budán, a XV. század második felében már Pozsonyban működött egyetem. Persze érthető a külföldre törekvés, hiszen Pécssett és Ó-Budán sem volt theologiai fakultás, s tanáraink sem versenyezhettek akkoriban külföldi kollégáival. E nagy diákvándorlás a magyar kultúra színvonalának emelkedését jelentette minden fokon.

Mátyás király uralkodása alatt (1458-1490), amikor a pozsonyi egyetem is működött, a padovai egyetemet kimutathatóan 66, a bécsit 951, a krakkóit 1263 magyar ifjú látogatta, vagyis oly nagyszámú tudományosan képzett értelmiség állott a magyar kultúra szolgálatában, mely megérteti velünk, miért lehetett ekkor Magyarország Európa egyik vezető állama, s miért tekintették hazánkat e korban a nyugati keresztény műveltség védőbástyájának.

Peregrináció a reformáció korában

A padovai egyetemen 1660-ig protestánsok is tehettek doktorátust, ez magyarázza az erdélyiek nagy számát. Az egyetem kiváló növendéke volt Sztáray Mihály, Thurzó Ferenc és Szaniszló, Révai Ferenc nádorhelyettes gyermekei, Báthory István a későbbi erdélyi fejedelem és lengyel király is. A padovai egyetemnek lehet tulajdonítani a XVI. század végi Erdélyben a reneszánsz műveltség újabb virágzását, hisz Erdélyben azt a Báthoryak udvara ápolta.

1526-tól azonban a németországi főiskolák lettek a legvonzóbbak a magyar ifjúságnak, többek között a reformáció vonzó iskolapolitikája miatt.

A legfontosabb protestáns főiskola az 1502-ben Bölcs Frigyes szász választófejedelem által alapított wittenbergi egyetem. Luther Márton fellépése Wittenbergre irányította a figyelmet. 1521-ben már volt magyar hallgatója. 1522-1599 között 818 magyarországi tanuló nevét ismerjük. A magyar bursa már 1546-ban megalakult, aminek később könyvtára is lett. Dévai Bíró Mátyás, Heltai Gáspár, Honter János, Stöckel Lénárd, Szegedi István is itt tanult, akik Luther és Melancton hatása alatt hazatérve reformatori munkájukat fejtették ki. Hazai protestáns iskoláink ebben az időben a wittenbergi tanítási rendszert vették alapul. A XVI. század közepén a kálvini hitelveket valló magyar ifjak is látogatták. Később Luther és Kálvin hitelveit valló diákság közt egyre élesebb irodalmi háború alakult ki, s Bölcs Frigyes szász régens 1592-ben kitiltotta a kálvinista ifjúságot a wittenbergi egyetemről.

Ettől kezdve lett a magyarországi és erdélyi kálvinista diákság székhelye az 1386-ban alapított heidelbergi egyetem. Bethlen Gábor udvari papja, Keserűi Dejka János, az egyetem egykori növendéke, hívta fel a fejedelem figyelmét az egyetemre. Bethlen az ortodox református hit megerősödését várta a heidelbergi iskoláztatástól.

A külföldről hazatértek mint professzorok pár évig álltak a kollégium élén, majd átadták helyüket a friss tudománnyal érkező újabb tudós ifjaknak.

Így sikerül a hazai kollégáinknak színvonalát tartani, a hazatérők a legfrissebb tudományos eredményeket adhatták elő. Ez a folytonos változás az oka, hogy a sokféle, egymástól eltérő teológiai irány utat talál nálunk. Állandó felkészülési folyamat, állandó vita jellemzi a tudományos életet.

Majd az irány Svájc (főként a 30 éves háború alatt), Németország, Hollandia, Anglia lesz, ahonnan az új irány, a puritanizmus jön hozzánk. Az egyházkerületi zsinatok elhatározzák, hogy a külföldet járt lelkészeket hazatérésük után hitbeli felfogásuk felől vizsgálat alá kell vetni, kötelezvényt aláíratni, hogy az itthoni kánonokat megtartják, ezekhez a hitvallási elvekhez alkalmazkodnak.

A külföldre indulókat egyházuk vagy világi pártfogók támogatták, segítséget kaptak külföldi egyházaktól, egyetemektől.

Akadályok a külföldjárásban

A XVII. sz. ellenreformációja itthon üldözőbe vette a protestáns iskolákat. A külföldjárás nem volt zavartalan. A külföldre induló diákokat útlevélváltás kényszerének vetették alá, s útlevélhez csak szigorú vizsgálat után juthattak. Az osztrák örökösödési háború idején hazarendelték a kint tanuló diákokat, hogy fegyvert fogjanak a megtámadott trón védelmére. 1756 és 1759 közötti években senkinek sem adtak útlevelet külföldi tanulmányútra. Később is sok tennivalója akadt az ágenseknek az útlevelek kieszközlése körül.

A külföldi könyvek behozatalára elrendelt tilalmat a tanulmányútkról hazatérő diákoknál úgy érvényesítették, hogy a könyveket a határon igen sokszor elvették tőlük, s csak ritka esetben, hosszú utánjárás és szigorú vizsgálat után tudták újra megkapni.

Míndezek ellenére a magyar diákok szívós kitartással indultak útjukra, s ha egyszer kijuthattak, sok esetben hosszú éveket töltöttek kint, s különböző országokban több egyetemet is felkerestek. Így tudjuk, hogy Mária Terézia uralkodásának első felében - pedig ebbe beleesett az általános tilalom négy éve is - két évtized alatt 700 protestáns ifjú részére adtak ki útlevelet. Hogy ez óriási szám, arról meggyőző bennünket az az összehasonlítás, hogy római katolikus lelkészjelöltek - a szerzeteseken kívül - 200 év alatt (1578-1782) mindössze 580-an tanultak Rómában.

A XVII. századi magyar peregrináció színhelyei a holland egyetemek voltak. (1622-ben Heidelberg elpusztul). A XVIII. században már angliai főiskolákon is tanultak ifjaink.

A magyar peregrinusok által látogatott holland egyetemek.

Leidenben 1700-ig 455 magyar diák, 1700-1793 között 152 magyar diák tanult. A holland egyetem a természettudományok empirikus oktatását végezte (Botanikus kert, csillagvizsgáló, anatómiai labor, tankórház.) Ehhez az univerzitáshoz köthető az integrál- és differenciálszámítás, a vörösvérsejt felfedezése, elsőik között használták a hőmérőt, a teleszkópot, a mikroszkópot. Keleti orientációját az arab tanszék, sémi, etióp, török nyelvek oktatása mutatta.

1626 – 1650-ig évente 10 magyar diák tanulhatott itt, 4 fő ingyen. Az ösztöndíjas hely (melyre felvételi vizsgát kellett tenni) háromszori étkezést is jelentett. De ilyen előírások is kötődtek hozzá: 9 órákor aludni kellett, nem járhattak vendéglőbe; borozni, sörözni, dohányozni tilos volt. Fegyvert, kutyát, madarat, zeneszerszámot nem tarthattak. (A zenélés nem volt bűn, a tilalom a hangszerral való visszaélés miatt született.)

Utrechtben, a Stipendium Brenardinum támogatta a magyar és pfalzi diákokat. Franekerben: 1623-1794-

Orbán Balázs szobra

ig 1193-an tanultak. 1627-1795 között jártak magyar diákok Groningenbe, itt tanult Maróthi György (Debrecen) is. Harderwijkben az első doktorátust 1651. ápr. 22-én Apáczai Csere János tette le az első ember büntetéséről.

A holland peregrináció fontosabb eredményei: a diákok sok könyvet hoznak haza (nem maguknak hanem a kollégiumnak), sok könyvet adtak ki holland földön. Sokan könyvnyomtatást is tanultak. A diákok célja a tudásgyarapítás volt, mely eljut minden kis magyar faluba (lelkész, tanár). A tanult új módszer az oktatást fejlesztette. Új távlatok nyíltak a diákok előtt: bár itt ellenreformáció van, de van egy távoli nép, ahol többnyire befogadást, biztonságot, sokrétű segítséget találhatnak. A tudomány újabb ágai honosodtak meg - természettudomány, orvostudomány, jog, bölcsészet. Szolgáltatta tehát a művelődést, tudományt, lelki megújulást.

Peregrinusaink Hollandia képét - mint Bethlen Miklós is - nemcsak emlékként, hanem megvalósítandó ideaként is hordozták egész életükben.

A peregrináció minden összetevőjét szépen tükrözi a Bihar megyei birtokos, Nadányi Mihály útmutatása fiának, Jánosnak (aki később Nagyenyed egyik professzora lett), mielőtt Hollandiába indult (1656). „Lelkére köti neki és mentorának, Enyedi Gáspárnak a józan, éber, kedves, szerény, fegyelmezett, barátságos és vendégszerető magaviseletet. Bécsben szerezzenek albumot, s abba mindent jegyezzenek fel, hálóhelyük tiszta, ruhájuk illendő legyen. Kerüljék a vallási vitákat, de látogassák meg mindenütt a tudós professzorokat, s hallgassák meg előadásait, disputáikat. Ne tergezzék ki országunk fogyatkozásait, s ha előhózzák, sajnálkozzanak rajtuk.” Előírja, hogy miként hallgassák a történeti, irodalmi, filozófiai és jogi előadásokat. Sőt a számtani és bonctani előadásokra is látogassanak el. A professzorok által használt kézikönyveket tanulmányozzák és jegyzeteikkel bővítsék ki. Szorgalmasan vegyenek részt a disputációkban. Az illető ország nyelvét tanulják meg, mert „boldogtalan állapot nem érteni az népnek nyelvét, az hol az ember lakik.”

„Amit a magyarság nyugattól tanult, műveltséget, új eszméket, új irányokat, az három század óta majdnem kivétel nélkül a protestáns egyetemi tanulók révén jutott be és terjedt el nálunk. A XVIII. században pedig úgyszólván kizárólag ők közvetítették a szellemi áramlatok »világforgalmát«.”

Tehát a sok nyomorúság között: éltünk, megmaradtunk, s voltunk egy darab Európa - amit nincs joga elvitatni senkinek se tőlünk.

Európa kapujában

Beszámoló a konferenciáról

Szabó Sándor

Az RPI 2004. április 30-i konferenciája a keresztyén nevelés új kihívásairól és lehetőségeiről.

Tóth Kása István igei szolgálata, Bod Péter Ákos (Csatlakozás vagy csatlakozás) és Pungurné Császár Judit (Európa vérkeringése, a vándordiókok) előadása után három szekcióban folytatódott a közös munka.

A számvetés lényegében időszerű a napi aktualitás nélkül (2004. május 1.) is.

Nevelés a fővárostól távol

A „*Nevelés a fővárostól távol*” szekciót Szabó Sándor a csurgói gimnázium igazgatója vezette. „*Nevelés a végvárokon*” nyitóelőadásában egy a református kö-zépiskolákra kiterjedő felmérés tanulságait elemezte.

Az előadást rövid történelmi példa vezette be a csurgói schola első inspektoráról, Nagyváthy Jánosról, aki igazi európai polgárként alapozta 210 évvel ezelőtt az első iskola szellemiségét. Ezt követően a felmérés adatait

elemezte. A felmérés alapjául egy SWOT- analízis szolgált, egyetlen kérdéssel: „*Az Unióba lépéssel kapcsolatban az iskolájukban a nevelés - oktatás terén milyen elképzeléseik vannak.*” a résztvevő 9 iskola szabadon fogalmazhatta meg gondolatait az téma kapcsán az iskolájuk erősségeiről, félelmeiről, fejlesztésre váró területekről és a lehetőségekről. A vizsgálat alapján: az egyház, a nemzeti identitás, család, diákok, pedagógusok-tantestület, nevelés-oktatás folyamata, iskolaszervezet, társadalom, Unió dimenziók foglalkoztatják az érintetteket. Az adathalmaz matematikai statisztikai vizsgálata kimutatta az egyes dimenziók kapcsolatának: erősségét (pl.: diákok, pedagógusok - egyház, nemzeti identitás), gyengeségét (pl.: családok, nevelés, iskola - Unió). Az előadás záró részében Karácsony Sándor: *Ocsudó Magyarság* műve alapján a magyar nevelés aktualitása és az európai viszonyok időszerűségéről volt szó.

A hozzászólók egyetértettek az előadóval abban, hogy a református iskolák ma is a nevelés végvárai - mintegy *pedagógiai refugiumok* - az átadás művészetének menedékhelyei, a hit, a tudomány és a művészetek terén.

(Az előadás kibővített formában a Doktorok Kollégiuma Pedagógiai Szekciója ülésén hangzik el, Nagykörösön ez év novemberében.)

Hittanoktatás az EU-ban

A szekció résztvevői várakozásaikról és elképzeléseikről beszéltek. Valamennyi résztvevő hangsúlyozta, hogy a keresztyén értékeket valló Európában remélhetőleg más lesz a hittanoktatás értékelése is. Nem csupán a hivatalos megnyilatkozásokban, hanem az emberek gondolkodásában is.

Ennek a változásnak már sok biztató jelét láthatjuk ma is. Az egyik jelenlévő, mint iskolafenntartó egyházköztség lelkésze beszámolt arról, hogy városukban határozottan megmutatkozik a keresztyén nevelés felértékelődése. Ezt az iskolában felvételre jelentkezők száma statisztikailag is bizonyítja.

Szó volt még arról, hogy az EU lehetőségei miatt valószínűleg meg fog jelenni erőteljesebben az etnikai és vallási sokszínűség. A hittanoktatásnak segítséget kell adnia – a gyerekeknek és a családoknak egyaránt – a sokszínűség keresztyén megértéséhez és kezeléséhez.

Tóth Kása István

Mit tudjanak rólunk az EU polgárai?

Romániával, Szerbiával, Ukrajnával és Horvátországgal, az erdélyi, a délvidéki, a kárpátaljai és a horvátországi magyarság sem lett tagja az Uniónak. Amennyire tőlünk telik, és amennyire lehet, óvjuk, ápoljuk, fejlesszük magyar-magyar kapcsolatainkat. Magyarország uniós csatlakozása ebben nem lehet visszahúzó erő.

Amikor Európáról gondolkodunk, a tágabb Európa-képünkbe éppúgy bele kell hogy tartozzon Svájc (Kálvin, Genf, protestáns étketika) mint Dosztojevszkij, Tolsztoj, Szolzsenyicin, az orosz zene és balett Oroszországa is.

Az EU dimenziói közül a legértékesebb valószínűleg az emberi kapcsolatok dimenziója marad. A testvériskolai/ testvérvárosi kapcsolatok ápolása révén szerezhetnek egymásról közvetlen tapasztalatokat diákok, szülők, és tanárok. Igazán ezek a találkozások helyesbítetik az esetenként a nyugati médiában megjelenő tendenciózusan torz Magyarország-képet.

Csak egészséges nemzettudattal, értékeink tudatában lehetnek diákjaink akár csak egy beszélgetés erejéig is egyenlő partnerei kortársaiknak; a kommunikációs technikák, csatornák tartalom nélküli fejlesztése önmagában nem vezet sehová.

Lakókörnyezetünk, iskolánk rendbetételével, tisztaságával, igényes megjelenésével is kivívhatjuk közvetlen és tágabb szomszédságunk megbecsülését. Ebben se várjunk külső és felsőbb utasításra, inkább a Szentlélek belső hangjára figyeljünk.

A nyugati világ számára zenénk, képzőművészetünk, népi és klasszikus értékei érthetők legkönnyebben. Örülünk a magyArt rendezvénysorozat franciaországi és angliai sikerének, Szabó Magda párizsi könyvbemutatójának.

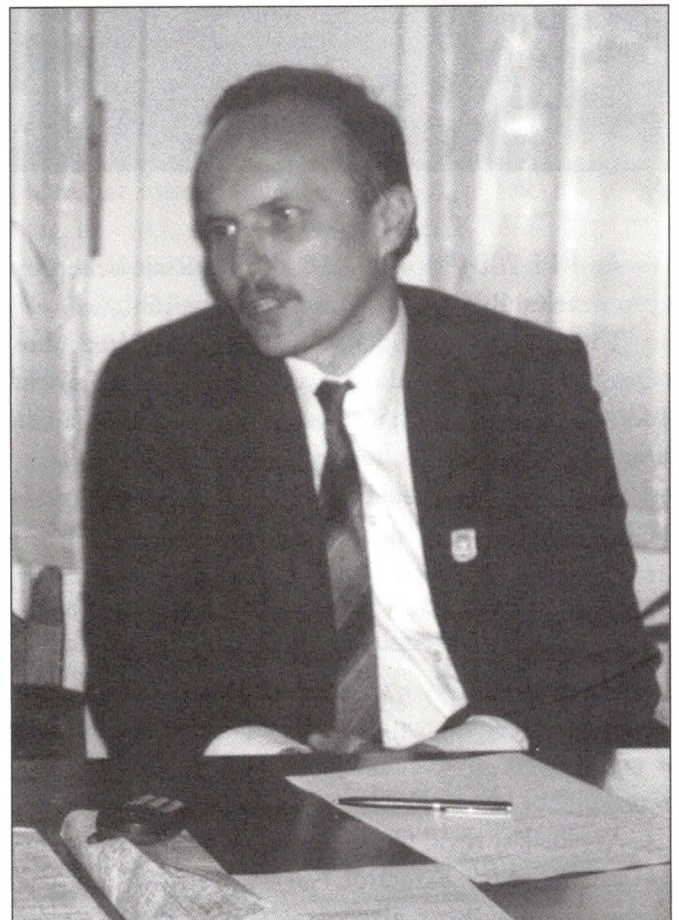
Nemzeti történelmünk bemutatásában legyünk türelmesen-szelíden következetesek. Mutassuk meg az összekötő szálakat, a magyar államiság integratív vonásait, a tolerancia felekezeteket (Torda 1868) és nemzetiségeket (Debrecen 1849, Pest 1868) békítő megvalósulását is. Egy jó ötlet többet segíthet, mint a megsértődés, hogy mennyi mindent nem, vagy rosszul tudnak (ha tudnak) rólunk.

Legyünk nyitottak a jóra, legyünk készek mi is megismerni más népek, nemzetek értékeit!

Menjünk elébe a változásoknak: tekintsünk a kárpátaljai cigány misszióra, Bőjtthe Csaba dévai iskolaközpontjára, a szociális gondoskodás, segítségnyújtás megannyi nemes és szép példájára református iskoláink múltjában és jelenében.

Megtekintvén hetedikeseink, nyolcadikosok Jakab Lórántné rajzórán ugyanebben a témában (Mit viszünk az Európai Unióba?) alkotott (kritikus de szenzációsan ötletes) rajzait, montázsait, felmerült egy internetes honlaponak az ötlete, melyen diákjaink mutathatnák be magukat, iskolájukat és hazájukat, Magyarországot.

A szekciók munkájáról beszámoltak a szekcióvezetők: Szabó Sándor, Tóth Kása István, Csobán Pál.

Csobán Pál

„Álmok álmodói...”

Amikor egy sportversenyen a dobogó legfelső fokán egy magyar sportoló áll, és felhangzik a magyar Himnusz, mindannyiunk szíve gyorsabban ver. Kicsit mindenki magáénak érzi a győzelmet. Olyankor kihúzzuk magunkat, s talán arra gondolunk: „Látjátok? Ezek vagyunk mi!” S akkor, abban a pillanatban senki nem gondol arra, mennyi küszködés, mennyi lemondás árán juthat valaki oda. Talán még maga a versenyző sem. Akkor, ott, semmi nem számít. Csak a győzelem. Hányan, de hányan csak ábrándozhatnak róla! Vagy csak arról, hogy legalább a közeléig eljussanak. Pedig talán ugyanannyit edzenek, mint az, aki ott áll fenn. Csak valamiből annak több jutott. Ez a valami, nem más, mint a **tehetség**. A következő oldalakon a tehetségről, a tehetséggondozásról olvashatunk, tehetséges emberek vallanak életükről, pályájukról.

„Ügyelj arra!”

Tehetséggondozás – posztmodern időkben

Dr. Veres Sándor

Valami, amit nem az ember állított elő, de nagy érték a számára: *kincs*. Ha megleli, elsősorban nem az foglalkoztatja, hogy miért és honnan juthatott hozzá, inkább az, hogy mit kezdjen vele. Mikor az evangéliumi történet embere értékes gyöngyre lelt, nem az érdekelte, vajon kinek köszönheti váratlan örömét; azon se tépelődött, hogy megérdemelte-e vagy sem, hanem otthagya és eladta javait és örömeinek kézzelfogható forrásának művelésébe kezdett.¹ Jézus az érdemtelenül előállt állapotról úgy tanít, mint aki természetesnek veszi az ember reakcióját: *fontosabb az áldás, mint az áldó*.

A tehetség talált kincs. Érthető hát, ha ma is elsősorban az foglalkoztat bennünket szülőket, pedagógusokat, hogy mit is kezdjünk vele? Gyermekeinket, tanítványainkat, miképpen tanácsoljuk, mit kezdjenek tehetségükkel, hogyan bánjanak vele? Mielőtt a természetes em-

beri észjárás nyomvonalán haladnánk s megkísérelnénk válaszolni arra a kérdésre, hogy vajon a mai kor, melyet bizonytalanságot rejtő arisztokratizmussal posztmodernnek, vagy tartalmasabban a pluralizmus korának nevezünk, milyen feltételeket teremt a tehetség kibontakozása számára, vessünk egy pillantást a másik irányba, az alkotó felé. Hátha benne és általa olyan válaszokra lelhetünk, melyeket fel sem téve a földben rejtve marad, ami pedig felfedve áldásunkra lenne.²

A keresztyén felfogás szerint az embert istenképűsége arra predesztinálja, hogy töltsse be azt a hivatást, amit Isten eredendően az embernek szánt: *uralkodjon* a teremtett világon.³ Emellett, hogy ez az uralma ne ronthassa meg többé kapcsolatát Istennel és embertársaival, Jézus Krisztust feltámasztotta és a vele kapcsolatba lépők közösségének vezetőjéül adta, hogy egyszülött Fia, a megöletett Bárány „egy-házának”

feje, uraknak ura, királyok királya, a föld királyainak fejedelme legyen.⁴ Isten az embert olyan képességekkel és tehetséggel ruházta fel, melyek kifejezik Istenhez való hasonlatosságát: képes például akarátát dolgokra, más személyekre átvinni, a természetet megváltoztatni, társadalmat alkotni és Istennel kommunikálni.⁵

Az exodus előestéjén így szólt az Úr Mózeshez: *Amikor visszamégy Egyiptomba, ügyelj arra, hogy megtegyed a fáraó előtt mindazokat a csodákat, amelyekre képessé tettelek* (2Móz. 4.21). Megtenni a lehetetlent (rendkívüli teljesítmény, uralom a természet erői felett), amire képessé tettek bennünket. Felhatalmazás, parancs – s háttérben a talált kincs. Nem tudhatom, hogy mire vagyok képes, míg valaki, aki ezt nálam jobban tudja, meg nem mondja és el nem indít arra, hogy hitből megtegyem azt, amiben ő bizonyos, de amire én képtelennek tartom magam. Ez a

¹ Mt. 13.46

² Zsolt. 103.2 *Áldjad, lelkem, az URat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled!*

³ 1Móz. 1.28

⁴ Ef. 5.23; 1Tim. 6.15; Jel. 1.5

⁵ Jn. 1.13; 1Móz. 2.15; 1Móz. 11.3; 1Móz. 15.2

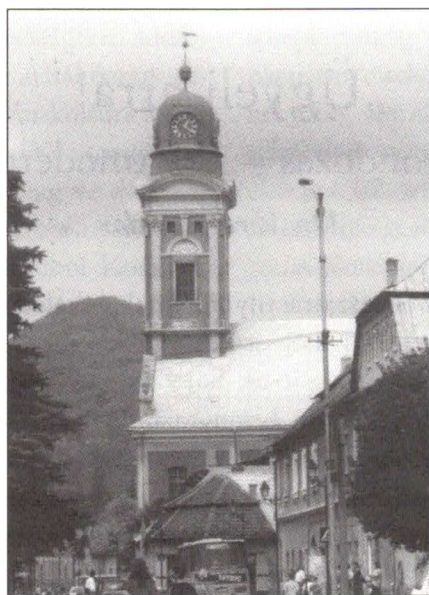

cselekvés – mint Mózes esetében is – az alkotóról, az ajándékozóról szól. A kép-es-séget, a tehet-séget, sőt az indítást is Ő adja, mert ISTEN képes az akaratát az embereken érvényesíteni.⁶ Személye egyszerre ige s egyszerre főnév.

Ahogy a képesség, úgy a képmás fogalma is a kép főnévből jön. A képmás léte a képet adó ajándéka. A képesség olyan lelki ajándék, ami lehetőséget ad arra, hogy az Isten képmására teremtett ember képes legyen a Mindenható Úr akaratának a teljesítésére.⁷ A képes (képmás adottságokkal bíró) főnévi melléknév olyan lehetőségek birtokosára utal, aki uralkodni tud dolgokon és embereken (önmagán). A valamire is képes ember képessége a képmáshoz modellt nyújtó személy akaratától függ.

A tehet ige, azt a lehetőséget fejezi ki, amikor valaki rendelkezik azokkal a képességekkel, melyek segítségével valamit véghez vihet, mert azt neki a Másik megengedi⁸. Isten az ember személyiség-struktúrája mellé mozgató rendszert is adott, a csontrendszerhez az izmokat, az idegrendszerhez az elmét. Tenni az tud (tehet), aki megfelelő képességekkel rendelkezik (birtokolja, uralja azokat, az övéi) ahhoz, amit tenni akar. Isten mindenhatósága a nem mástól kapott, de önmagában adott képességek végtelenségét jelöli: mindent megtehet, szuverén Úr. A te-

betség valami újat vagy rendkívülit tenni képes személy tulajdonsága, amihez az Alkotó ad forrást és jogot.⁹ A tehetős fogalma olyan személyt ír le, aki igen sok képességgel (netán vagyonnal) rendelkezik.¹⁰ Olyan ember, aki sokat tehet. Isten olyan egészen-más személy, aki minden tehetség birtokosa, ezért mindent megtehet, kivéve a bűnt.

Nagybánya

A teremtés értelme milyen gyengéden bontakozik ki a szavak köntöséből! Isten felruhazza az arra kiválasztott embert különös (rendkívüli) képességekkel, hogy szabaddító tervét véghez vihesse. Mózes történetének szépsége Krisztus keresztjének botrányává lesz. A különös (átlagon felüli) képességek alkalmazásának titka: szerző általuk hívja

fel a figyelmet Valakire, aki látható módon nincs jelen, de a rendkívüli tehetségű ember megnyilatkozása alapján léte mégis sejtethető. Az ilyen különös szerepre kiválasztott személyekről sokszor láthatjuk, más, fontos képességekkel eközben hadilábon állnak (Mózes nehéz ajkú és nehéz beszédű ember volt).¹¹ A tökéletlenség a tökéletesség iker-testvére, gyógyír az elbizakodottságra.¹²

A Mózesnek szóló felhívás: *ügyelj arra, hogy megtedd... , amelyekre képessé tettelek!* – a rendkívüli képességek apoteózisa felé nyit utat addig a pontig, míg az Úr le nem teszi tehetségét Atyja lábai elé: „Atyám, ha lehetséges, távozzék el tőlem ez a pohár; mindazáltal ne úgy legyen, ahogyan én akarom, hanem amint te.” (Mt. 26.39) Isten nemcsak ad, de számon is kéri a különös képességeket: mire használtad őket?¹³ Az ember? Az embert nem a gyöngyök elrejtője izgatja. De vajon képes-e okosan sáfárkodni a rábízott javakkal, ha nem ismeri a gazdát, akié a kincs? Ha nem ismeri annak akaratát, aki számon fogja kérni, mit kezdett talentumaival? Az Úr a figyelmeztetés: *ügyelj arra! Gondod legyen rá! Gondozd!* S az ember? Hogyan kérdezze e modern posztmodern korban: *De mi végre? Mi célból? Kinek?*

A tehetség fogalma a modernizmus korában olyan kiemelkedő tudást illetve képességet jelölt, ami

⁶ Fil. 1.6

⁷ A felismerés ugyan régóta létezik, hogy az ember azzal szeret szívesen foglalkozni, amihez vannak adottságai (tehetsége) és amiben eredményes tud lenni. Nemzetközi kutatások igazolták az ösztönzött vagy másként motivált képességek (naturalgifts) megtalálásának jelentőségét a szakmai pályafutás sikerességében. Jószerivel az tud komoly eredményeket felmutatni, akinek nemcsak kiváló képességei, adottságai vannak hanem ezeket örömmel, a siker reményében képes mozgósítani valamely feladat, probléma megoldásakor.

⁸ (1Krán. 29.12)

⁹ A tehetség valamely képesség (karizma), ami alkalmassá teszi az embert arra, hogy az egyébként mindenki által művelhető dolgot átlagon felül legyen képes végezni. A fogalommal ezt az átlagon felülit, kivételest jelöljük.

¹⁰ (1Sám. 25.8).

¹¹ 2Móz. 4.10 ;

¹² Fájdalom, de tény, kivételes tehetségű emberek személyiségük számos pontján komoly deficittel rendelkeznek

¹³ Lk. 10.20 „De ne annak örüljétek, hogy a lelkek engedelmeskednek nektek, inkább annak örüljétek, hogy a nevetek fel van írva a mennyben.”

annak birtokosát kivételes társadalmi szerepek betöltésére jogosította fel (pl. művész, vezető stb.). A tehetség ténye a korábbi öröklésgog felváltásához adott argumentációt, hogy a közérdek javára fordított tehetség legyen a társadalmi kiválasztás alapja (társadalmi mobilitás). A modern kori evidencia (miként egyáltalán a tehetség értékévé tétele, vagy inkább annak tudatosítása) azt a meggyőződést hivatott alátámasztani tehát, hogy az ember képességei közkinccset képeznek, mind az egyén mind a közösség számára értéket jelentenek. A modern kori közgondolkodás éppen ezért azt tartotta, hogy e képességek értékének fokmérője a piac, ahol is a képességek és a tudás versenyében a legértékesebb, a legjobb győzedelmeskedik. E gondolat magától értetődése a természetes kiválasztódás tudományosan tűnő hipotézisében öltött formát. Valójában az észnek, az értelemnek a megdicsőülése tört itt utat ismét, ahogyan az uralom legfőbb eszközeként is a tudást mutatta fel a hatalom. Az üzenet közvetíteni leginkább alkalmas képesség az intelligencia lett, mint a szellemi alkotás nélkülözhetetlen attribútuma (tudástársadalom).

A tehetség az öröklődés rejtelmes törvényszerűségeinek véletlenségben foganó társadalmi tényévé változott, s egyre inkább elveszítette isteni ajándék jellegét, a természet öntörvényű mozgásának kegyes vagy kegyetlen játékszerévé silányult. Az emberi közösség felelőssége a tehetség mihamarabbi felismerésében és hasznosításában vált sürgető feladattá.¹⁴ Képesség, tehetség, mobi-

litás, verseny, mindezek a fogalmak a tehetség értékességének és társadalmi értékesíthetőségének tényét implikálták.

De mi végre? Mi célból? Kinek van szüksége a tehetség gondozására? A modernkori válasz tehát: a kivételes képességekkel megáldott emberek személyes sikereiken túl a közjót szolgálják, szükséges gondozni tehetségüket, még akkor is, ha termékeik értékét a mindenkor piaci viszonyok határozzák meg (mecenatura).¹⁵

A posztmodern felfogásban a tehetség inkább már lehetőség, amivel mindenki rendelkezik valamilyen területen, legfeljebb nincs módja tisztába lenni vele, hogy miben is tehetséges (humanista pszichológia). Az emancipatórikus mozgalmak éppen ezt az eszmét aknázták ki, társadalmi átrendeződéseket követeltek a kreativitáshoz való jogikat hangoztatva. A posztmodern felfogásban az emberek között elvi

egyenlőség tételezhető fel, ha a tehetség tartamát nem rendezzük hierarchiába. S mivel a pluralizmus minden abszolútum, értékközpontság megkérdőjelezésében közös szellemiség megtestesülése, ma már aligha lehetséges hierarchiát a sokféle tehetségtartalom között felállítani. Valami nem azért értékes, mert a társadalom intézményrendszerei annak tartják, hanem azért mert bárki, akárki annak tartja. Az értékrelativizmus odáig megy, hogy az értékes, a tehetséges már nem abszolút értékekből levezethető, hanem relatív dolog. Ennél fogva a tehetség egyre kevésbé központi kérdés a posztmodern korban, mint volt a modernben. A posztulatum így szól: mivel mindenki tehetséges, sőt rendkívüli mód tehetséges valamiben, ezért csupán azt kell az egyénnek meglelnie, hogy kik azok, akik értékelni képesek ezt a tehetségét (milyen tehetségek a *valóság show-k*, ext-

Szatmárnémeti, a szatmári béke emléktáblája

¹⁴ Terman, Torance, Spearman korai kutatásai is már erre hívták fel a figyelmet. Lásd Randschburg Jenő (szerk.) bevezetőjét! In: *Tehetséggondozás az iskolában*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1989

¹⁵ Toffler: *Harmadik hullám*, Typotex, Budapest, 2000

rém sportok, Guinness rekordok szereplői?) Nem baj, ha nem a társadalom egésze. Ez a hozzáállás fejeződik ki a szigetektől álló társadalmakban, ahol már értékrelativizmus uralkodik, s ahol sok nagy tehetség megfér még több tehetségecskével egymás mellett. A mérce elvesztése (amit korábban a piac, vagy osztársadalmi hasznosíthatóság még jelentett) a tehetség általános elértéktelenedéséhez vezet.

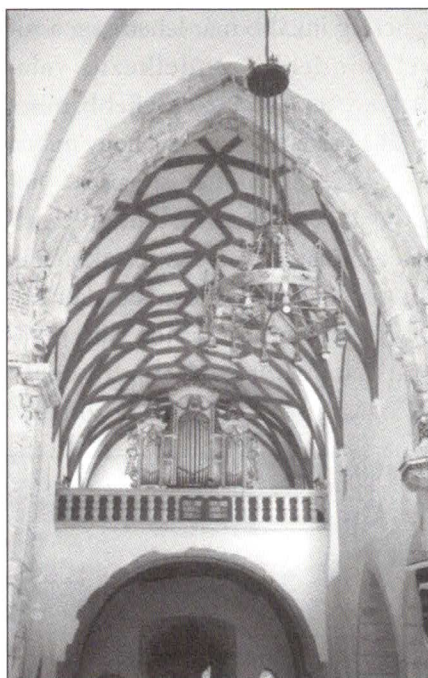
A tehetséggondozás fogalma tehát a fenti gondolatmenetből következően egy tipikusan modernkori jelenség, ahol az osztársadalmi érték megőrzése, fenntartása érdekében egyfajta *guvernamentális* politikai etosz jegyében az állam felelősségre igyekszik ébreszteni polgárait, hogy a birtokukban vagy a környezetükben lévő szellemi kapacitás fejlesztésével az osztársadalmi tőke növelésében vállaljanak részt.

De mi végre? Mi célból? Kinek van szüksége a tehetség gondozására? A posztmodern válasz erre: mivel igazán nincsen már köz, ezért nincsen közjó sem, a tehetség gondozás magánügy vagy kisközösségek dolga. Nem különleges társadalomszervező erő már, mert nincs társadalmi konszenzus a tekintetben, hogy melyik a fontosabb s melyik a kevésbé. A pluralizmusban nincs közös értékrend, ami alapján dönteni lehetne a fontosságot illetően, inkább anarchia és káosz van, s egyéni tragédiák.

Bármelyik választ nézzük, vagy a kettő kombinációját, a keresztyén emberek számára a tehetség Isten ajándéka, amivel ő kiválasztja az egyént valamely különleges feladatra.

- A tehetséggondozás keresztyén nézőpontból annak (korai) *felismerésével* kezdődik, hogy Isten az észre-

vehetően rendkívüli képességeket használni akarja (Ügyelj arra!). Fel-szólítása és figyelemfelkeltése azért történik, mert magunktól másra figyel-nénk: a tehetség modern vagy posztmodern értelmezése vezérelné cselekedetünket, buzgólkodásunk irányzéka nem Isten intése lenne. A folytatás hívása az, ha a már *látó* pedagógus, szülő észreveszi az elhívás jeleit (tehetséget) a gyermekben is, mint Fülöp evangélista az etióp kincstárnok igelovását.

Kolozsvár, Farkas utca

- A tehetséggondozás gondoskodás.¹⁶ A gondviselő Isten végzi lelke által. Aki tehát felfedezi és *mellésze-gődik* egy tehetséges gyermeknek, nem más tesz, mint Isten kiválasztó munkájába áll bele, azzal, hogy képességeit felajánlja menyeyi Urának. Emberileg nézve, annak elősegítése, hogy a tehetséggel megáldott gyermek, fiatal felismerhesse különös elhivatottságát (ahogyan ezt oly sok tudós, művész vallomásából láthatjuk), hogy Isten az ő életével vala-

mit meg akar mutatni a közösségnek, s Jézusért kéri, hogy szánja oda az életet Istennek szentelt áldozatul arra, hogy tehetsége az ő dicsőségét és az ő országát szolgálja. E szolgálattal betöltheti az ember Istentől kapott hivatását.

- A tehetséggondozás tehát annak a szerepnek a felismerése, amit Isten a *prófétáknak* adott, hogy előre lássák azt, amit ő véghez akar vinni és erről tájékoztassák az embereket. A tehetség egyértelmű azonosítása a szakembert azzal az Isten előtti felelősséggel ruházza fel, – hogy tudván tudva, a tehetséget Isten adja arra, hogy valamely eddig nem ismert tervét véghezvigye az adott közösség javára, ezért – látó emberként úgy irányítsa, vezesse tanítványát, mint aki látja a jövőt, mint akinek az Úrtól van ígérete a rábí-zottal kapcsolatban.

A tehetséges gyermek, fiatal Isten szerinti gondozása annak a tervnek a kiszolgálását célozza, melynek kigondolója és véghezvi-vője az Úr Isten. A gyermekkel való *intenzív foglalkozás* egyben a Teremtővel való megismerkedés szent folyamata, olyan lelki műhely, amelyben Isten közeljön választottaihoz és megáldja őket. Egyedül az Istenben, az Ő útmutatása és Lelkének vezetése mellett végzett tehetséggondozás dicsőít-heti meg őt. Ellenkező esetben az ember dicsősége tolokodik elő. Isten azonban dicsőségét féltékenyen őrző isten. Csak a benne bizakodó gondozó remélheti Istentől, hogy egyszer majd így szól hozzá: „*Jól van, jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután, menj be urad ünnepi lakomájára!*” Mt. 25.23

¹⁶ 1Móz. 22.14

Tehetséggondozás

Pavletitsné Egressy Mária

Manapság egyre gyakrabban lehet hallani és olvasni a *különleges bánásmódot* igénylő tanulókról. De kik is ők valójában? Azok, akiknek állandó vagy átmeneti jelleggel fizikai, biológiai, pszichológiai, intellektuális, családi vagy szociokulturális okok miatt egyéni, sajátos nevelési, oktatási szükségleteik vannak.

Az ilyen gyerekeket négy típusba sorolhatjuk be:

- speciális nevelést-oktatást igénylő tanulók
- tanulási nehézségekkel küzdő tanulók
- magatartászavarok miatt problémás tanulók
- kivételes képességű tanulók: **TEHETSÉGEK**

Az első három típusba tartozók nem képesek egyéni bánásmód nélkül teljesíteni, nem képesek önálló ismeretszerzésre segítség nélkül. A Magyar Református Nevelés korábbi számaiban volt már szó a speciális nevelést-oktatást igénylő tanulók neveléséről-oktatásáról. E rövid írásban megpróbálom összefoglalni a kivételes képességű tanulókkal való bánásmódot.

Ha az emberi adottságokat Istentől kapott értékes kincsnek tekintjük, akkor ezen belül a tehetségek aranybányája érdemel különleges figyelmet. Nem nehéz azonban bizonyítani, „hogy csak azok a társadalmak tudtak világtörténelmi jelentőségű, tartósan is élenjáró államot vagy éppen »birodalmat« szervezni, amelyekben igen körültekintően kidolgozták a társadalom vezető rétegeinek utánpótlását biztosító kiválóító és kiképző nevelőeljárásokat”. Gondoljunk itt akár az ókori Kínára vagy a görög és a római birodalomra. A XIX. században élt költő és filozófus, Emerson, így vélekedett: „Egy nemzet nagyságát az határozza meg, hogy mennyi lángelmét – géniuszt – termel ki, és milyen tiszteletben részesítette őket.” Talán jó lenne nekünk is megszívlelnünk ezt a gondolatot, s tenni is érte valamit! Valójában csak fel kellene eleveníteni azt, amit már elődeink is csináltak. Hiszen már a középkorban, a kolostori iskolákba is tudatosan válogatták a gyerekeket, akár a legszegényebb rétegek közül. A reformáció idején központi feladatok közé került a tehetséges fiatalok kiművelése, függetlenül a származásuktól. A példamutatásban élenjárt Bethlen Gábor, I. Rákóczi György és felesége, Lorántffy Zsuzsanna.

Aztán később, lassan, de biztosan feledésbe merültek a tehetséggel kapcsolatos mozgalmak. Ennek egyik oka a politikai, gazdasági, társadalmi, filozófiai változás. Megjelent a demokrácia, mely vallotta: minden

Pavletitsné Egressy Mária

ember egyenlő! Ez a gondolkodásmód nem tűrte meg, hogy vannak az átlagtól eltérő emberek is.

A múlt század elején voltak kísérletek a tehetséggondozására itthon és külföldön egyaránt, de ez csak olyan volt, mint a „búvópatak”. Hol előjött, hol elbújt. Az 1930-as években Harsányi István sárospataki pszichopedagógus dolgozott ki egy új kiválasztó és segítő módszert. Később, 1942-től ezt használták országszerte az állami iskolákban is 1948-ig. A szocializmusban a szó pusztán kiejtése is bűn volt. Új lendületet csak a 80-as években kapott a mozgalom.

Közben a pszichológia fejlődése is új felfedezésekkel segítette a kutatók munkáját. Ma már bizonyított tény: a velünk született tehetség önmagában nem elegendő. Kell a kreativitás, kellene a gyermekek belső akarati tulajdonságai is, mint a kitartás, szorgalom, akaratérő, monoton munkák tűrése, motiváltság. És kell a szűkebb és tágabb környezet segítése – a családé, az iskoláé, a kortárs csoporté, a társadalomé. Minél korábban ismerjük fel a **tehetségeket**, és segítjük őket, annál biztosabb a siker. **Feladatunk tehát kettős: a felkutatás és a fejlesztés.**

Milyenek is a tehetségígéretek? Miről ismerhetjük fel őket? Személyiségvonásuk között megtalálható a különleges érzékenység, a megszállottság, a fokozott kritikai érzék, az eredetiség. A Harsányi István által összeállított hosszú listából hadd idézzek néhány jellemző vonást: kíváncsiak; gazdag a szókészletük; jó a tartós emlékezetük; finom humorérzékük van; szeretnek gyűjtögetni; függetlenségre törekednek; kreatívak; jó a képzelőerejük; fejlődésük gyorsabb az átlagosnál; könnyen

tanulnak; szeretik a bonyolult játékokat; önkritikusak; szeretik az idősebb gyerekek társaságát; vezetőszemélyiségek; új ötleteik, témáik, tevékenységeik vannak; gyakran szembeszegülnek a hagyományokkal; olykor különcöknek tűnnek; szívesen olvasnak, különösen életrajzokat. Természetesen ezeknek nem kell egyszerre meglenni, de ha többet felismerünk ezek közül, az már „gyanús”. Ott érdemes jobban odafigyelni.

A pedagógus szerepe a tehetség gondozásban Gloss szerint:

1. Fogadd el a tehetséges tanulót olyanak, amilyen!

2. Állíts össze számára programot! Neki is át kell esnie a tantárgyak anyagának lépcsőfokain.

3. Fejleszd ki a tanuló független kutatókészségét!

4. Légy rugalmas! Megoldásaik sokszor sajátosak, különösek, szokatlanok. Még ilyenkor is szükségük van a biztatásra.

5. Játssz katalizátorszerepet a tanuló életében! Úgy építsd fel óráidat, hogy az fokozza a kíváncsiságot, érdeklődést, felfedező-, képzelő-aktivitást!

6. Mutass jó példát! Ha elfogadod intellektuális és személyiségkülönbségeiket, tanítványaid felnézned rád. Ha érdeklődéssel tanulsz és kísérletezel ismeretlen

területeken tanítványaid jelenlétében, valószínű, követni fognak.

A tehetséges gyerekekhez talán több türelem, empátiakészség kell, s annak tudatosítása önmagunkban, hogy tanítványaink túlszárnyalhatnak bennünket. Legyen bennünk elég optimizmus, legyünk nyitottak a változásra. Teremtünk meleg légkört magunk körül, érezzük felelősséget a ránk bízottakkal szemben. Legyünk egészen biztosak abban, hogy e nehéz munkában Isten velünk van és segít.

„Magyarország jövőjének kérdése: kultúra-kérdés.” – mondta Eötvös József.

„Akik parlagon hagyják a kultúrát, azok saját hazájukat szegényítik meg. A nemzet kultúrája... azé, aki ápolja, aki törődik vele. És azé a jövő is. Amíg vannak kiemelkedő, megsüvegelhető alkotóink, addig eleven életerős és mindig megújuló marad a magyar tudományos és művészeti élet.” (Orbán Viktor)

Ezért fontos a tehetségvédelem!

A tehetség gondozás teológiai-pszichológiai és elméleti tisztázása után megkerestem három olyan embert, akik valódi, igazi tehetségek, mert azt munkásságukkal, eredményeikkel bizonyították.

Beszélgetőpartnereim:

- **Dr. Döbrössy Lajos**, rákkutató, az ENSZ Rákmegelőzési Intézet nyugalmazott igazgatója

- **Dr. Raposa Tibor**, egyetemi magántanár, a Fővárosi Szent István Kórház és Rendelőintézet III. számú Belgyógyászati osztály vezetője

- **Pap Ferenc**, lelkész Nagykovácsán, Dr. Hercegh Pál teológiai professzor mellett írja doktori dolgozatát, tanít a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán.

A tehetségek felkutatásának, felfedezésének egyik módja, ha versenyeken, tudományos diákkonferenciákon vesznek részt tanítványaink. Ilyen például a Református Kollégiumok Tudományos Diákkonferenciája, az RKTDK (Kunszentmiklós – Csurgó), melyet tizedik alkalommal rendeztek meg ebben az évben. A jubileumi alkalomra meghívást kaptak a konferencia korábbi résztvevői is. Közülük hármat szólaltatott meg **Szabó Sándor igazgató úr**, az RKTDK örökös szervezője:

- **Szép Ilona Tünde tanár**

- **Krizbai Ágnes egyetemista**

- **Nagy Lóránt tanár**

„Talentum” tábor várta/várja a tehetséges fiatalokat nyáron, Balatonszárszón, az SDG telepen. A magas színvonalú programokról gondoskodtak a táborvezetők: dr. Kelemenné Farkas Márta, majd **Papp Kornél**, a Zsinat Oktatásügyi Iroda vezetője, és a szekciók állandó vezetői: **Bajusz Árpádné** (Gödöllő), **Csobán Pál** (Gödöllő), **Diószeghy Csaba** (Budapest), **Faragóné Szénássy Emese** (Hódmezővásárhely – Halásztelek), Dr. Kovács I. Gábor (Budapest), Dr. Kovács Gáborné (Budapest), **Mónus Béla** (Debrecen), Nagy Baló András (Budapest), Dr. Tőkéczi László (Budapest) és a tábor lelki életét biztosító **Püski Lajos** (Debrecen), akikhez alkalmanként még mások is csatlakoztak.

„A feladatokhoz kapom a végrehajtáshoz kellő erőt”

Első beszélgető partnerem tehát: **Dr. Döbrössy Lajos.**

Ismeretségünk messzire nyúlik vissza. Először mint szülő-tanító találkoztunk. Később rájöttünk, több szál is összeköt bennünket. Templom, iskola. E hívószavak ugyanazt jelentik mind a kettőnknek. Talán ennek is köszönhető, hogy első szóra elfogadta a felkérést, bár a találkozást nehéz volt megszervezni.

- Mindig ilyen elfoglalt?

- Igen! Ez az én koromban akár dicsekvésnek is hathat, ugye?

- Tud-e, lehet-e rangsort állítani a feladatok között?

- Igen. Mindig a soron lévő feladatot tartom a legfontosabbnak.

- Ki vitte először templomba?

- Templomba viszonylag későn jutottam el, mert kisgyermekkorai eszmélésem idején nem éltünk templom-közelben: a 30-as években Édesapám – református lelkészként – mohamedán törökök között végzett külmissziói tevékenységet, ott pedig csak mecsetek voltak, de templom nem. Hazakerülvén aztán – szüleim tartozéka lévén – a templom és a templomba járás életem természetes kellékévé lett. Később aztán magam is úgy döntöttem, hogy templomba járó leszek.

- Egyházunk mennyiben befolyásolta életét?

- Nagymértékben befolyásolta. Persze nem az egyház, mint szervezet, vagy intézmény, hanem az a mögött álló (a „hivatalosok” által gyakran torzul képviselt) szellemisége. Az, hogy református vagyok, legalább annyira meghatározta önazonosságomat, mint az, hogy magyarnak születtem. A kisebbséghez tartozás – paradox módon – nem kisebbségi érzést táplált bennem, hanem inkább az erőfölény tudatát, egy „csakazértis” készítés forrása volt. – Személyiségfejlődésemet döntően befolyásolta az is, hogy a legjobb értelemben vett kálvinista szellemiséget sugárzó Soli Deo Gloria (SDG) református diákszövetség balaton-

szárszói konferenciатеleпén „nöttem fel”. A *kálvinista* jelző itt nem kirekesztő, nem felekezeti elfogultságot jelez, hanem olyan értékrendre utal, amelyben a *személyes kegyesség mellett a munkaerkölcs, a közügyekért viselt felelősség, és a közösségért végzett szolgálatvállalás* is kellően erős hangsúlyt kap. Hasonló hatások értek a sárospataki református kollégiumban kapott neveltetésem során is. Ha valaha is „több lettem önmagamnál”, ezeknek a hatásoknak tulajdonítható.

- Érzett-e magában tehetséget?

- Inkább csak egészségesnek mondható – saját korlátaimat is jól ismerő – önbizalmat, amellyel neki-vágtam az aktuális feladatoknak. Ehhez idővel az a tapasztalat is hozzáadódott, hogy nem az erőmhöz mérten kapom a feladatokat, hanem a feladatokhoz kapom a végrehajtáshoz kellő erőt.

- Mikor döntötte el, hogy orvos lesz?

- Valamikor tizenéves koromban.

- Mi motiválta ebben?

- Most azt kellene mondanom, ugye, hogy humanitárius elhivatottság a szenvedő embertársak segítségére? Vagy azt, hogy Schweitzer Albert életpéldája? Vagy valami hasonlót. Sajnálom, hogy csalódás okozok: de nem szolgálhatok ilyen romantikus „elhívás-élménnyel” Amennyire fel tudom idézni több mint ötven év távlatából, leginkább talán a *kíváncsiság* „az ember rejtélye” iránt. De szerepe lehetett a *kibívás* keresésének is. Akkor ugyanis, a korai ötvenes években (1952-ben érettségiztem Sárospatakon, az utolsó egyházi kibocsátású évjáratban) az orvosegyetemre volt a legnehezebb bejutni, különösen egyházi iskolából. Izgatott a lehetetlennek látszó megkísértése. Sikerült.

- Hogyan választotta ki kutatási területét?

- Szakmai életutam eléggé kanyargós. Iskolai végzettségemet tekintve nézve orvos vagyok, de beteggel betegágy mellett, orvosként sohasem találkoztam. Kezdetől fogva nem annyira a beteg, sokkal inkább a *betegség* érdekelt. Ismerkedésem a betegséggel a boncaszta mellett kezdődött. Ez a polgári ízlésűek számára nyilván degusztáló, rendkívül izgalmas, tanulságos és hasznos tevékenység. Olyan izgalmas, mint a bűnügyi nyomozás, hiszen a betegség mindenütt ott hagyja az „ujjlenyomatát”, s nyomkereséssel rekonstruálni lehet

dr. Döbrössy Lajos

nemcsak a betegség végkifejletét, hanem keletkezését és lefolyását is. Ez nemcsak tanulságos, hanem hasznossal is jár, mert a „gyakorló orvos” a tapasztalatokat közvetlenül hasznosítani tudja a betegágy mellett a gyógyítás érdekében. Jól fejezi ezt ki a patinás bécsi egyetem homlokzatán látható felirat: „Hic locus est ubi mors gaudet succurrere vitae.” (A fiatalabb korosztályok kedvéért magyarul: ez az a hely, ahol a Halál örül, hogy az Élet segítségére siethet.) Idővel érdeklődésem általában a betegségről korunk elsősorú közellenségére, a rákbetegségekre terelődött. Tevékenységem a laboratórium falai közé, a rákbetegség mikroszkópos, majd molekuláris dimenzióira szűkül. Kíváncsiságom a valóság a „probléma” részletei felé, és pedig a rákbeteg életét tulajdonképpen veszélyeztető daganatos áttétképződés kísérletes „modellezése” irányába sodort.

Az ilyen fajta tevékenységet nevezik „rákkutatásnak”. Ebben az a jó szándék vezérli a kutatót, hogy új részismereteket szerezzen, és ezt abban a reményben teszi, hogy a részismeretek idővel – mint a kirakós játék elemei – majd összeállnak egy egészé, ilyen módon hozzájárul a „probléma” megoldásához. Mindez ugyanakkor „jó játék” is: a kutató kérdéseket tesz fel, megtervezi a válaszadás lehetséges módjait; ha választ kap a feltett kérdésre, az tucatnyi újabb kérdést vet fel, amelyekre újra választ keres, és így telik el az élete itthoni és külföldi kutatóhelyeken. Mindez intellektuális élvezetet jelent, és többé-kevésbé jó megélhetést is biztosít.

- Mik befolyásolták haladását?

- Vannak a kutató-életformának negatív velejárói is: például az, hogy a kutatónak „csőlátása” alakulhat ki. Ha a „problémát” egy őserdőhöz hasonlítjuk, a kutató figyelmét egyetlen fára, vagy faágra, vagy éppen csak egyetlen falevéltre összpontosítja. Fennáll a veszélye annak, hogy elveszti az arányérzékét: nem látja a fától az erdőt. És miközben az új ismeretek rakéta-sebességgel gyarapodnak, az ismeretek alkalmazása csigalassúságú: a laboratórium falain kívül halnak az emberek. Mind gyakrabban jutott eszembe az a Szentgyörgyi Albertnak tulajdonított mondás, hogy a rákban ugyan sokan halnak meg, ám többen élnek meg belőle viszonylag jól, mint ahányan meghalnak benne. Egyre gyakrabban merült fel bennem

a kérdés, hogy jó úton járok-e? Az egyre jobban elmélyült lelkiismereti válság (amelyben szerepe volt a korábban már említett, a közösségért való felelősséget hangsúlyozó kálvinista értékrendnek is) oda vezetett, hogy pályamódosítás mellett döntöttem. Hányatott szakmai életutam végül egy olyan skatulyába sodort, amelyet epidemiológiának neveznek. Ebben a szóban – csakúgy, mint a demokrácia szóban – benne van a görög *demós*, azaz „nép” szó. Ez azt jelenti, hogy az epidemiológus az egészség és betegség problémáit, a betegségek elterjedését, az egészséget veszélyeztető és a betegségek kialakulását befolyásoló tényezőket, ha úgy tetszik: a betegség „okát”, és a betegség leküzdésének lehetőségeit nem az egyes emberek esetében, hanem emberek közösségében, azaz a népességben vizsgálja. Ez a pályamódosítás – érthetően – olyan újrakezdést jelentett, amelyben a kutatói előéletben szerzett ismeretek és tapasztalatok jól hasznosíthatóak voltak

- Mondjon érdekes állomásokat az életéből! Pályáján mi volt a legnehezebb és mi volt a legszebb feladata?

- Elég érdekes állomásnak mondható az, hogy nem sokkal az említett döntés után, és a pályamódosítás idejében, a korábbi tevékenységemből eredő viszonylagos ismertségnek tulajdoníthatóan, meghívást kaptam az ENSZ Egészségügyi Világszervezetétől, az akkor beindítandó rákkontroll-program irányítására. Több mint másfél évtizeden keresztül ettem a Világszervezet kenyerét. A feladat nehéz volt, de szép: az összegyűlt, hasznosításra kész „tudás” átcsatornázását kellett munkámmal katalizálni onnan, ahol van, oda, ahol arra legnagyobb a szükség. A Világszervezet tekintélye és lehetőségei módot adtak arra, hogy a rák elleni küzdelem „legjobb koponyáit” esetről-esetre egy asztal köré ültetve, a „szakterület mai állását” és legjobb tapasztalatait megfogalmazva ajánlások szülessenek az egyes országok legégetőbb problémái megoldásának elősegítésére. Az ajánlások megvalósításában az ENSZ nem csekély anyagi erőforrásai is rendelkezésre álltak. Nyugdíjazásom után hazatérve gazdag nemzetközi tapasztalataimat – jókat és rosszkat egyaránt – igyekszem hazai kollégáimmal megosztani, és tanácsaimmal segíteni őket. Most éppen a népegészségügyi mé-

dr. Döbrössy Lajos ballagása

retű lakosságszűrő-program kiterjesztésében, abban a meggyőződésben, hogy amíg a rák okainak eliminálására – számos okból – csak korlátozott lehetőségünk van, és a rák gyógyításának is ismert korlátai vannak, a betegség mielőbbi felismerése és kezelése a rák-okozta betegségteher mérséklésének a legígéretesebb stratégiája.

- Találkozott-e élete folyamán olyan fiatal kutatóval, „tehetségígérettel”, akiről később bebizonyosodott, hogy valóban azzá váltak?

- Igen. Neveket felesleges lenne említenem. Azt azonban nem, hogy sajnos – főleg a mi saját geopolitikai térségünkben, vagy akár országunkban – nem kevés „elaborált tehetséggel”, azaz olyan fiatalemberrel is találkoztam, akiknek a tehetsége – főleg külső okok miatt – soha nem bontakozhatott ki: beleszürkültek a napi rutinba. Kár értük.

- Mit üzen a mai diákoknak?

- Legyenek *konzervatívok*, tudván, hogy az nem ódivatúság, hanem – ellentétben ezt a jelzőt megbélyegzésnek szánó percmemberké nap érdekeikhez igazodó, relativizált „értékrendjével” – valódi, időtálló értékek megőrzése és követése. Ebben a szellemben kövessék az ősi jelszót: „Imádkozzál és dolgozzál”. Így építsenek jövőt Magyarországnak.

- Mit üzen a lap olvasóinak?

A tanárok úgy töltik be hivatásukat, ha a katedrán is emberként, és az „utcán” is tanárként tudnak élni, viselkedni.

- Köszönöm a beszélgetést, további jó egészséget kívánok, és még hosszú munkás éveket!

„Találjanak méltó tanítókat!”

Második beszélgető partnerem Dr. med. habil. **Raposa Tibor**, a Fővárosi Szent István Kórház és Rendelőintézet III. számú Belgyógyászati Osztály osztályvezetője, egyetemi magántanár.

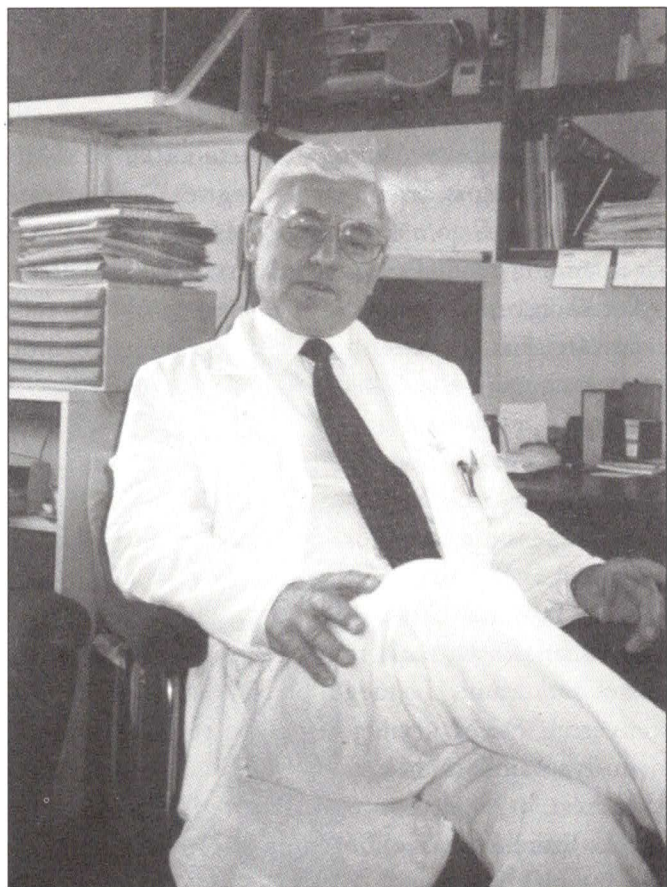
Amikor arra vállalkoztam, hogy riportot készítek tanár úrral, még nem sejtettem, milyen nehéz fába vágtam a fejszémet. Már az is fogas feladatnak bizonyult, hogy egyáltalán elérjem telefonon! De az aztán végképp reménytelennek látszott, hogy időt találjunk a beszélgetésre: betegek, (fekvő és járó), megbeszélések, tudományos ülések, konferenciák, osztálymegbeszélések tarkítják életét. Bevallom, én már majdnem feladtam, de akkor mégis sikerült!

- Mindig ilyen elfoglalt?

- Mindig. Fél nyolctól fél nyolcig bent vagyok. Vezetek egy hetven ágyas osztályt. Általános belgyógyászati betegségek mellett vérképzőszervi betegségek széles spektrumával foglalkozunk, beleértve a rosszindulatú vérképzőszervi betegségeket, mint a fehérvérűséget, vagy a nyirokrendszeri daganatos betegségeket. Az általam vezetett osztály a hazai haematológiai ellátás rendszerében az egyik nagyon fontos ellátóhely.

- Hogyan foglalná össze legfontosabb feladatait?

- A járó- és fekvőbeteg-ellátás az osztályon működő szakambulancia révén szoros szakmai szervezeti egységet képvisel. A haematológiai betegek döntően a szakambulancián keresztül kerülnek fekvőbeteg-felvételre, illetve a szakambulancián történik a szükséges kontroll. A klinikai munka, a mindennapi rutin mellett, az orvosok és az egészségügyi szakdolgozó munkatársak folyamatos osztályon történő szakmai képzésével társul, melynek lényeges elemét a mindennapos osztályos orvosi konferenciák és a minden betegnél, mindennap lefolytatott osztályvezető főorvosi vizitek jelentik. Ez biztosítja a klinikai problé-

Dr. Raposa Tibor

mák megfelelő szakmai szintű kézben tartását és minden munkatárs teljes körű tájékozottságát az osztály minden jelenlegi betegéről.

- Orvosi pályáján mi volt a legnehezebb, és legszebb feladat?

- Ha egy orvos a feladatát elhivatott gyógyítónak teszi, amelynek lényege a valóban elesett és segítségre szoruló embereket támogatni, és teszi azt, ami az életben a legfontosabb, az emberek egészségét megpróbálja visszaállítani, akkor ez egyszerre a legnehezebb és legszebb feladat.

- Mi segítette hosszú és küzdelmekkel teli életében, hogy mindig talpon tudott maradni, még hozzá nem akárhogyan?

- Hit, akarat és szorgalom. Teremtőnk kegyelmét mindvégig magamon éreztem. Ez a felismerés erősítette bennem az akarást, a kitartást, és ez segített abban is, hogy a szorgalmam soha ne lankadjon. Tudtam, a kapott talentumot meg kell sokszoroznom, s arról egyszer számot kell adnom. Mert azt gondolom, és ez a hitem is, hogy a teremtés egyetemességének lenyomatát genetikánkban őrizzük.

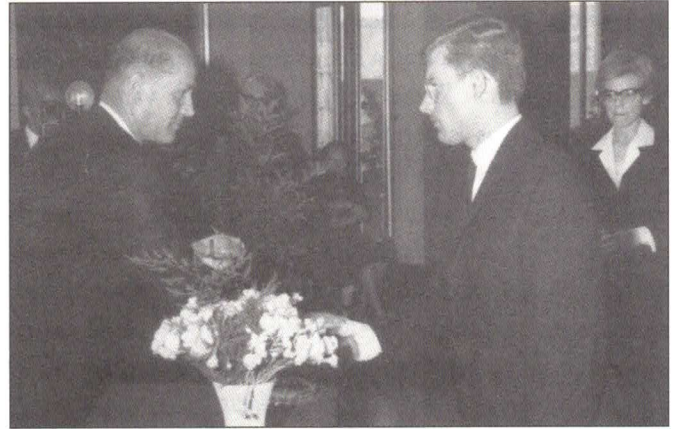
- Hagyjuk itt a márt, és képzeletben repüljünk vissza a múltba. Mikor döntötte el, hogy orvos lesz, és mi motiválta ebben?

- Tíz éves lehettem, mikor életemben először kórházba kerültem. Tüdőgyulladásom volt. S ahogy feküdtem a kórházi ágyon, és megtapasztaltam az orvosok és ápolók gondoskodó szeretetét, arra jöttem rá: „Milyen szép dolog is az embereken segíteni!” Elhatároztam, én is azt fogom tenni. A segítségnek kétféle módját ismertem, a tanítást és a gyógyítást. Úgy gondoltam, a kettőt egyesítem, mert így lehet a legtöbbet tenni másokért. Fiatalon a busmanok közé akartam menni, mert azt gondoltam, nekik igazán nagy szükségük van orvosra.

- Schweitzer Albert élete és munkássága hatott önre?

- Talán az is, de elsősorban édesanyám tanítása, aki, amikor huszonnégy évesen átvettem a diplomámat azt mondta: „Fiam, én valamit elrontottam a nevelésben. Én azt tanítottam neked, amit Jézus Krisztustól tanultam: Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrrel. De ez a világ, amelybe te most kilépsz, nem ilyen embereknek való.” A családomtól útravalónak ezt kaptam. Fontosak számomra ezek a gyökerek. Ezzel élek, és ebből táplálkozom ma is, és ehhez megyek vissza.

- Ki vitte először templomba?

Dr. Raposa Tibor a kormánygyűrü átvételén

- Nem vittek, magamtól mentem. Református iskolába íratk be a szüleim, és innen egyenes út vezetett a templomba. A vasárnapok különösen nagy élményt jelentettek. Mikor a templomból hazamentem, mindig mindent részletesen elmeséltem. Mit mondott a pap bácsi, és én mit tanultam belőle. Ilyenkor édesanyám különösen büszke volt rám. Mélyen vallásos asszony volt. Halála előtt itt feküdt nálam az osztályomon. A kórteremben azt mondta valakinek: „Mondd meg a fiamnak, hogy én még a halálom után is imádkozni fogok őerte.”

- Van-e olyan lelkipásztor, akire különösen szeretettel gondol vissza?

- Igen, a nemrég elhunyt Fodor András, mert „emberközeli” ember volt. Fejlesztésben mindig megvert, de sakkban mindig legyőztem. 1956-ban, amikor két hónapig szünet volt az iskolában, a felesége harmóniumozni tanított a templomban. Azokban a dermesztő hideg napokban napi hat-nyolc órát gyakoroltam. De a karácsonyi istentiszteleten én harmóniumoztam.

- Érzett-e tehetséget magában?

- Én célt láttam magam előtt, s volt erőm és hitem a célt elérni, mert tudtam, hogy számomra az egyetlen út a felemelkedéshez, ha tanulok. Csak nagy hittel, nagy szeretettel, nagy odaadással és nagy erőfeszítéssel lehet az orvosi pályát végezni úgy, hogy ebből mások is táplálkozhatnak

- Úgy tudom, az ön hite, szorgalma, kitartása és erőfeszítése akkora volt, hogy tanulmányait kormánygyűrűvel fejezte be, ami azt jelenti, hogy sem középiskolában, sem az egyetemen más jegye nem volt, mint ötös. Gratulálok! Már ezzel is példaképe lehet a mai ifúságnak. Köztünk élő példaképekből soha sincs elég. Annyi negatív hatás éri a mai fiatalokat, hogy ma még nagyobb a felelősségünk a pozitív példák állításában.

Mik befolyásolták kutatási területének kiválasztásában?

- Azok a Szentágothay professzor intézetében eltöltött évek, melyek egy funkcionális morfológiai szemlélettel ruháztak fel, s mely évek elég erőt adtak ahhoz, hogy ezen a küzdelmes pályán elég erőm legyen önmagam megvalósításához anélkül, hogy a hetvenes évek elején is dúló érdekcsoportok küzdelmében bármelyik, általam méltatlannak tartott oldalon feloldódjak. Ezért a klinikai munkahelyemen egy olyan, akkor merőben újszerű tudományterületet választottam, mely nem jelentett kötődést az ideológiai hovatartozás szerinti különböző csoportokhoz. Ez a **genetika** volt, amelynek egy speciális szűkebb területén a **muta- és karcinogenezis** területén nemzetközileg is mérhető eredményekhez jutottam.

- Kik és mik segítették haladását?

- Kitartás, szorgalom, és néhány mesterem odafigyelése, akik tudományos és klinikai munkámban segítségemre voltak Közülük kettőt szeretnék kiemelni. Az egyik, a klinikai példaképem Gráf Ferenc professzor volt, a Semmelweis Egyetem III. sz. Belgyógyászati Klinikán. A másik A.T. Nataraján professzor, akivel meglévő szakmai és baráti kapcsolatom a tudományos és szakmai úton elindított.

- Hol ismerkedett meg Nataraján professzorral?

- Svédországi ösztöndíjam kapcsán volt a mentorem. Itt kezdődött a kapcsolatom a genetikával. Ő volt az, akitől érezkelhettem és megtanulhattam, hogy mi is a tiszta tudomány valójában.

- Van-e valami, amit ma másképpen tenne, mint tette azt fiatalon?

- Körülbelül tizennyolc éves lehettem, amikor végiggondoltam magamban az engem körülvevő világot és meghatároztam azokat az értékeket, amelyek számomra fontosak, meghúztam azokat a vonalakat, amelyek mentén haladni kívánok. Ma ezek az értékek ugyanazok, a vonalak ugyanott vannak. Csupán – ahogy életem folyamán tapasztalatokat szereztem – markánsabbá váltak ezek az értékek.

- Mit üzen a mai diákoknak?

- Azt üzenem, és azt kívánom, hogy a mai kor kusza értékvilágában leljék meg az igazi értékeket, a tisztességet, becsületességet, következetességet, embertársaik szeretetét, és ehhez találjanak méltó tanítókat, olyanokat, akik ezen értékek felmutatására alkalmasak, s mindezt azért, hogy értékes emberként, értékes életet éljenek.

- Köszönöm a beszélgetést!

(Míg beszélgettünk, a telefon többször csörgött. Kihívták az osztályra. Hol kolléga, hol beteg kereste. Nincs megállás. A mókuserékből nem lehet kiszállni.)

„Az időben megkapott megfelelő impulzusok”

Harmadik beszélgetőpartnerem **Pap Ferenc**.

- Ön a legfiatalabb, de magával sem volt könnyű időt találni a beszélgetésre. Mindig ilyen elfoglalt?

- A saját helyzetemre nézve úgy fogalmazok, hogy egyre elfoglaltabb vagyok, s nem tudom, hogy ez még meddig fokozódhat tovább. Hivatalosan részidőben Nagykőrösön beosztott lelkész vagyok, mellette a KRE HTK Doktori Iskolájába járok. Mindig az előttem lévő feladatok (gyülekezeti, tudományos és közegyházi elfoglaltságok) ellátásra koncentrálok, a legjobbat, a legtöbbet akarom kihozni magamból, így mindig az éppen aktuális megoldandó kihívások foglalkoztatnak, kötnek le nagyon. A határidők megtartására mindig nagyon koncentrálok, mert az megfelelőképpen kényszerít és határt is szab.

- Tud-e, lehet-e rangsort felállítani a feladatok között?

- Kell. Ha az embernek számos elfoglaltsága van, akkor esetenként tudnia kell nemet mondani, vagy a

teendőket ésszerűen átcsoportosítani. Nem panaszkodnék időhiányra, mert az embernek arra van ideje, amire akarja, hogy legyen (és fordítva is igaz). Tudatosan ügyelek arra, hogy lehetőségekhez képest kiegyensúlyozott életem legyen. A lelkész, a tudományos körökben dolgozó doktorandusz, az egyéb közegyházi tisztségeket betöltő ember a maga módján mindenképpen közéleti személyiség, így az élete nyilvánosság előtt zajlik. Szükség van visszavonulásra, a „hátszagra”, amit a kutatómunka, a könyvek, a művészetekkel való foglalkozás jelent.

- Induláskor kik voltak Önre nagy hatással?

- Egyrésztől az általam nem ismert felmenőim, akik számomra csak a „családi tradíció” által elevenedtek meg. Az ő hátrahagyott tárgyaik – a családi Bibliától az egyszerű porcelán sótartóig – a róluk szóló elbeszélések igen motiváltak, alakítottak. Ők számomra egy jobb világ képviselői, megtestesítői; habár az életük

semmiképpen nem volt könnyebb, mint a miénk, az értékrendjük és életrendjük azonban sokkal világosabb volt. Másrésről élő személyiségek: lelkipásztorok, tanárok, széles látókörű személyiségek – s az általuk közvetítettek – voltak rám igen nagy hatással. Elkötelező élmények és benyomások értek és kötnek ezekhez az emberekhez.

- Hogyan választotta ki kutatási területét?

- Egyrészt az Ószövetség világa és mondanivalója, az Ószövetség teológiájának fejlődése mindig izgatott. Másrészt az emberi faktor, a személyes kapcsolatot sem lehet kihagyni. Jelenlegi témavezetőmmel egyetemi éveim alatt igen jó kapcsolatot sikerült kialakítanom.

- Lelkipásztori pályáján mi volt a legnehezebb, és mi volt a legszebb feladata?

- A legnehezebb feladat számomra az emberi élet mélységeit, megoldatlan kérdéseit és élethelyzeteit tehetetlenül szemlélni, ezek nagyon változó szituációk. A legszebb az, amikor feladatvégzés közben láthatom, hogy az egyes ember szeme felcsillan, mert valamit megértett, átértett, de ugyanígy élmény Isten és ember, ember és ember között lévő harmóniát felfedezni. Ez a legnemesebb hivatás. Ha tanítok – vagy valahol előadást tartok – a legnehezebb az értetlenség, az érdektelenség, a közöny hatalmát megtörni szavakkal, s a legszebb a kinyíló emberi figyelmet megtapasztalni.

- Volt-e életében olyan, hogy már feladni készült valamit, de megtapasztalta Isten kegyelmét, és ez segítette, hogy az úton mégis továbbmenjen?

- Rövid pályafutásomon és kicsit hosszabb életemben természetesen voltak ilyen nehéz élethelyzetek. A visszatalálásban a már korábban említett „hátszág” segítette, s a szolgálatvégzés szent kötelessége.

- Lelkészként óhatatlanul többet találkozok az elmúlással, mit egy átlagember. Hogyan éli ezt meg? Hozzá lehet-e szokni, vagy minden egyes ember távozása megrázza? Bár hitünk szerint akkor valami sokkal szebb kezdődik el.

- A lelkészi szolgálatban, a lelkészi hivatalban általában már az első sokk után találkozunk a hozzátartozókkal. S ez az állapot

a legkülönfélébb módon nyilvánul meg. Őszintén szólva, a haldokló ember felkészítése viszonylag ritkán feladatunk. Az esetek többségében a hátramaradottakkal találkozunk, ez az elmúlás egy igen speciális területe. Minden egyes eset egyedi, s nekem mint lelkipásztornak ezt az egyediséget kell szolgálatomban komolyan vennem, ezért nem lehet és nincs „megszokás”. Az egyes ember halála és az egyes ember(ek) érintettsége a fő tényező – ezért egyedi, ezért a maga módján minden gyász megrázó. Sokszor az uniformizálás útvesztőjén kell átvégődnünk, hogy eljussunk az egyedi ember egyedi élettartalmáig, amire Isten Igéje fényében kötelességünk emlékezni, amiből és amire nézve kötelességünk a vigasztalást hirdetni.

- Tehetségekről szól ez a cikk. Volt-e olyan „tehetségígéret” tanítványa, akiről később bebizonyosodott, hogy valóban azzá vált?

- Az biztos, hogy amint az ember a katedra másik oldalára kerül, szüntelen figyeli a tanítványait, a hallgatókat, a teljesítményüket. A kiugró tehetség viszonylag ritka. Vannak olyanok, akik jó képességűek – az ő megtartásuk és irányításuk is feladatunk, a kimondottan tehetségekkel pedig nagyon sokat kell(ene) törődni. Többet, mint manapság ez általánosan történik. Mivel ezek az emberek nem csupán átlag fölött teljesítenek (akár csak speciális területeken), de egyúttal átlag fölött szenzibilisek is.

- Mikor döntötte el, hogy lelkész lesz, és mi motiválta?

- Az általános iskola utolsó osztályaiban már éreztem affinitást magamban e hivatás iránt. A gimnáziumban végérvényes lett a döntés – igen korán. Megjegyzem, hogy 2003. november 19-én mint első „gólyákat”, hatunkat szenteltek lelkésszé a Kálvin téri templomban, akik az újrainduló kecskeméti refiből kerültünk ki. Sok tényező befolyásolta a választásomat. Az egyik legfontosabb talán az volt, hogy a tanári pályát túl egyszínűnek és „kihívásmentesnek” találtam, sőt őszintén szólva, többre éreztem magam hivatva, minthogy egy bölcsészdiplomát szereztem. Ugyan 8 lezárt szemeszterem van német bölcsész-

Pap Ferenc lelkésszentelése

szakon, ez már csak hab a tortán. Nem éreztem volna kereknek az életemet egy kis bölcelet nélkül. Ráadásul tudva azt, hogy a (protestáns) lelkipásztori dolgozószoba az évszázadok folyamán a mély teologizálás mellett mindig a bölcelet művelésének helyszíne is volt. Elég csak a most életük vagy szolgálatuk végén levő (nyugdíjas/idősebb) lelkipásztorok könyvtárát, s a most pályájuk és életük delén levő lelkészgenerációk könyvtárát megnézni és prédikációkat meghallgatni.

Tudom, hogy a lelkészképzés megnyomoritása (és általa az egész egyház elerőtlenítése) hivatalos szándék volt, másrészt a lelkészképzés történelmi kényszerek közepette folyt. De ma azt kérdezem, hogy a menedzser, bürokrata, adó- és jogszakértő lelkipásztor (mint ideálkép: mindenhez ért, mindent elintéz, mindenre szerez pénzt) mennyit árt vagy használ az egyháznak (és a társadalomnak), az egyházi közéletnek, az egyház újbóli önmagára találásának, a szellemi rendszerváltásnak, ami véleményem szerint még várat magára...

- Ki volt a példaképe?

- Egyetlen ember sem teljesíti meg a „példakép” kategóriáját. Magyarán: nincs két lábon járó „Példakép”. Persze vannak nagyon meghatározó személyiségek az életem alakulásában, de azok – meggyőződésem – nekünk elhallgatását kérik.

- Egyházunk mennyiben befolyásolta az életét?

- Kimondhatatlanul. Itt nem csupán a direkt hatásokat és közvetlen élményeket említeném meg, hanem a társadalomba ivódott, s ezáltal engem eleve meghatározó indirekt befolyásokat is fontosnak tartom. Szülővárosom egy évszázados, komoly protestáns, ill. református öntudatú, örökségű, múltú város, ahol az ember, a város életvitele, magatartása, környezete a protestáns, református értékrend szerint alakult. Ez így van mind a mai napig. Olyanok életvitelén, elvein is látom ezt, akiket pontosan ellenkezőleg akartak nevelni, s csak mostanában, bonyolult útkeresés után találtak vissza a „forráshoz”, a hit világához. (Felnőtt konfirmandusaimmal kapcsolatban számos ilyen élményem van.) Ezért

Magyarbikal

állítom azt, hogy egyedül reformátusként tudom az életemet elképzelni, még akkor is, ha olykor azt érzi az ember, hogy azt éreztetik vele – amikor az igaz és történetileg hiteles református gyökereket akarja újra életre kelteni –, hogy nincs helye a református egyházban. A reformátusságra ezer szál kötelez: ez az egzisztenciám, az öntudatom, a gondolkodásom alapértékei az ősök vállalt híréből fakad. Ha ezt megtagadnám, Istent és önmagam tagadnám meg, az ősök örökségéről nem is beszélve!

- Ki vitte először templomba?

- Kisgyermekkoromban nem nagyon jártunk templomba. Az egyházhoz való minimális kötődést a nagyszülők jelentették. Amire konkrétan emlékszem, ami egy életre elkötelező élmény marad, hogy kb. 11 éves koromban egyszer egy félreértés miatt egyedül mentem el a templomba. A nagyszüleimnél arról beszélgettem a rokonság, hogy a jövő vasárnap pünkösöd lesz, s el kellene menni az istentiszteletre. Én is csatlakozni akartam, mert érdekelt a „dolog”. Megbeszéltük, hogy találkozunk. De ők időközben rájöttek arra, hogy a következő vasárnap nem pünkösöd, nem jöttek el, s azzal nem számoltak, hogy én komolyan vettem ezt a meg egyezést. Ott ragadtam; ekkor először léptem át egyedül a templom küszöbét. Az elmúlt évekre visszatekintve, de előre is nézve, azt mondhatom, hogy éppen az én generációmnak nagyon nagy a felelőssége, hogy megteremtse a szétvert, ill. fel nem épített hidakat az idősebb generációk és az Anyaszentegyház – s általa Is-

Érmindszent, Ady szülőháza

ten – között. Sokan tapasztalják és mondják ezt, hogy a gyermekeken keresztül találkozunk elveszettnek és megszólíthatatlannak tűnő generációkkal. Rajtam keresztül a szülők, nagyszülők generációja is visszatalált, ill. visszatalálóban van az elveszett vagy elérhetetlennek tartott hithez.

- Érzett-e tehetséget magában?

- Igen, egészen korai (óvoda) időből vannak ilyen jellegű élményeim/emlékeim. Nem csupán éreztem, hanem legfőképpen éreztették velem, ami motiváció volt. A beképzeltség elől mindig menekültem. Ma viszont bizonyos helyzetekben azt is ki kell mondani, hogy diplomás értelmiségiként bizonyos színvonal alatti vitákban nem veszek részt, bizonyos szint alá nem vagyok hajlandó süllyedni. Ez – tisztában vagyok vele – a beképzeltség látszatát kelti egyesekben. Az embernek viselkedni tudni kell, ilyen téren önfegyelmzési gondjaim soha nem voltak. Eleinte nem sokat törődtem a tehetséggel, talán annak a következménye volt ez, hogy nem éltem túlságosan „ingerdús” környezetben (nincs értelmiségi rokonság és szülők, akik idejekorán „dresszíroztak” vagy „presszíroztak” volna). Hála Istennek, nem voltam – klasszikus értelemben vett – „csodagyerek”. Nem tömjéneztek, s nem ugráltak körül az eredményeim miatt. Egyrésztől személyiségfejlődési zavaroktól óvott meg az ingerszegény környezet, az idő előtti kiegészítől, az „elismertség-éhségtől”, a „befutási és bizonyítási kényszerektől”, másrésztől pedig éppen ezáltal egy-két lehetőségtől meg is fosztattam. Később derült ki zenei affinitásom, amit a megfelelő időben el nem kezdett zenei nevelés hiányában csak részben kama-

toztathatok. Ennyiből a környezetem is provinciális volt. Talán egy „értelmiségibb” és polgárabb társadalomban, családban az ember jobban megkaphatja az elinduláshoz szükséges megfelelő impulzusokat. Ezek az időben megkapott megfelelő impulzusok a tehetség gondozás és felfedezés alapjai.

- Mik befolyásolták előrehaladását?

- A gimnáziumi és egyetemi előrehaladást kiegyensúlyozottnak, nagyobb kilengésektől mentesnek mondanám. A biztos családi, baráti háttér, a biztos ér-

tékrend, a biztos gyülekezeti háttér sokat jelentettek abban, hogy kiegyensúlyozottan haladjak előre (még ma is). Minden téren a hűséget nevezném alapmotívumnak.

- Mit üzen a lap olvasóinak?

- Az egyházi oktatás-nevelés (iskolában, szószéken, csoportban vagy személyesen) elsősorban az Isten tisztelésére, az istentiszteletra történő nevelés – ott éri el csúcspontját. Ennek sok aspektusa van, de nehogy az egyes fák, kihívások miatt ne lássuk meg az erdőt, ne jussunk el az „élet szintézisére”, az egyház küldetésének „szintézisére”. Az isteni és emberi értékek felfedezése, felmutatása és közös megélése mindannyiunk legnemesebb feladata. Csak együtt érünk valamit, csak együtt érzük el céljainkat, a legtehetségesebbnek és a kevésbé tehetségesnek (kinek-kinek amint adatott) ezen kell együtt dolgoznia, s a cél fényében ezek az emberi kategóriák el is tűnnek, még akkor is, ha ama napon majd mindenki a saját talentumainak *hasznáról* ad számot.

- Mit üzen a mai diákoknak?

- A maga idejében mindent végezzenek el, minél többet ismerjenek meg a világból, s teljes szívvel vállalják vallási, nemzeti, emberi hovatartozásukat, elkötelezettségüket. Nem minden arany, ami fénylik – nem minden érték, ami csillog-villog. Legyenek önmaguk, és hallgassanak másokra is.

- Zsenge korához képest nagyon szép gondolatokat hallottam Öntől. Remélem az évek során ez a „drágakő” tovább fog csiszolódni. Ehhez kérem Isten gazdag áldását! Köszönöm a beszélgetést!

A Református Középiskolák Természettudományos Diákkonferenciájának 10 éves története

Szabó Sándor

z ötlet

Kunszentmiklós, szeretett szülővárosom 1994 nyarának végén ünnepelte városá nyilvánításának 200 éves évfordulóját. Kunszentmiklós város története elválaszthatatlan a református hagyományoktól és ősi scholájától, a Református Gimnáziumtól. Végigülve az ünnepséget azon gondolkodtam, hogy mit is tehetnék azért, hogy e kisváros, a Felső-Kiskunság Fővárosa újra a régió szellemi központja lehessen. És még az ünnepség alatt kipattant az RKTDK ötlete. A Református Középiskolák Természettudományos Diákkonferenciája történetének első hét éve a kunszentmiklósi Baksay Sándor Református Gimnáziumhoz, az utóbbi három év pedig a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnáziumhoz kötődik.

Miért pont RKTDK?

Biológia szakos tanárként elfogadtam, de nagyon nem szerettem, szeretem a „tesztes” versenyeket. Olyan tanulmányi verseny terve bontakozott ki előttem, ahol a diákok (és a tanárok is) szellemi kalandra vállalkozhatnak. A saját érdeklődésnek megfelelő búvárkodás, a saját tapasztalatok írásbeli és – főként(!) – szóbeli kifejezése, és az elsajátított anyag „megvédése” a cél.

1994 őszén meghirdettük a Református Középiskolák Természettudományos Diákkonferenciáját. Az

RKTDK az egész Kárpát-medencét érintő rendezvény, hiszen a hazai református középiskolák mellett részt vesznek rajta az erdélyi, partiumi református gimnáziumok tanulói. Az RKTDK három korosztályban (7-8., 9-10., 11-12. évfolyam) és három szekcióban (környezetvédelem, biológia, földrajz), az egyetemi-főiskolai Tudományos Diákköri mozgalomhoz hasonló verseny. A tanulók szabadon választott témákban egy dolgozatot írnak, melyet a konferencián előadás keretén belül mutatnak be és védenek meg. Minden tanuló pályázatának rövid kivonatát egy könyvben, illetve CD-n jelentetjük meg. Az RKTDK dolgozatait a rendező iskolák könyvtárai őrzik.

Az RKTDK hangsúlya kezdettől fogva a konferencián van. Elsősorban a találkozás, a véleménycsere, a kapcsolatok kialakítása és ápolása a cél. Hiszen még – a szükséges rangsor miatt – a „legutolsó” helyen szereplő tanuló is magasan kiemelkedik az átlagból, hiszen a tudományok azon területével, amit választott, jóval többet foglalkozott, mint mások.

Az iskolák, tanulók

Az RKTDK-n a tíz év folyamán (1995-2004 között) 35 iskola 994 tanulója vett részt.

Az alábbi táblázatban a felsorolt települések református középiskolái szerepelnek más fenntartók iskolái).

	Iskola	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	össz.
1.	Baár-Madas, Budapest		10	6	10	9	2	7	2	6	7	66
2.	Békés	8	14	7	10	4	8	17		6	17	91
3.	Csurgó, CSVMRG	4							9	7	4	24
4.	Csurgó, Eötvös								2	6	7	15
5.	Debrecen	29	12	9	19	6	6	12	2	1	8	107
6.	Dóczy ,Debrecen							1		3		4
7.	Evangélikus Gimn. Bp.				1							1
8.	Gödöllő	1		4	6		3	2	4	6	3	29
9.	Gödöllő, Török Ignác										2	2
10.	Halásztelek										2	2
11.	Hódmezővásárhely		17	3	12	13	17	4	2	4	4	76
12.	Kaposvár								8	1		9
13.	Kaposvár, Nagyboldogasszony										3	3
14.	Karcag									2	6	8

15.	Kecskemét	5	7	4	5	8	10	8		6	8	61
16.	Kézdivásárhely			4							5	9
17.	Kiskunhalas	7	14	12	9	7	9	9	11	19	4	101
18.	Kiskunfélegyháza										1	1
19.	Kolozsvár							2	3	1	4	10
20.	Kunszentmiklós	20	11	10	10	5	9	8	1	3		77
21.	Kunszentmiklós, ÁMK							1				1
22.	Lónyay, Budapest.		2	3	3	6	2		3	2		21
23.	Mezőtúr	9	6	9	9	3					1	37
24.	Miskolc						3		3	3	2	11
25.	Nagyecsed		4							1		5
26.	Nagyenyed		2		4	1	5	6	6	6	6	36
27.	Nagykőrös	7	20	14	5	8	9	7	11	8	9	98
28.	Nagyvárad	2	2	2	3	4	2	3	2	1		21
29.	Pápa				1				1	1	2	5
30.	Pécs		4									4
31.	Sárospatak	7					1	2				10
32.	Sepsiszentgyörgy						5		1			6
33.	Szatmárnémeti		1	3	4	7	5	5	7	4		36
34.	Székelykeresztúr									2	3	5
35.	Szentendre								2	3	7	5
36.	Zilah		2								7	9
	Összesen:	99	126	90	111	81	96	94	80	106	111	994

A felkészítő tanárok

Az RKTDK tíz éves történetében összesen 142 felkészítő tanár segítette a tanulók munkáját. Igazán megérdemlik, hogy iskolánként és név szerint is felsoroljuk őket:

Baár-Madas, Budapest: Fábiánné Jónás Éva, Gyimesi Zoltán, Jánossyné dr. Solt Anna, Kenézné Ádám Zsuzsanna, Mózsai Szabolcsné, Nagy Zsuzsanna, Varga Gábor, dr. Wrábel Judit; **Békés:** Gólyáné Zima Adrienne, Kun Ilona, Molnárné Bányai Sára, Soósne Héjja Gyöngyi, Szabó Endréné; **Csurgó, CSVMRG:** Henz Tiborné Gál Enikő, Mellesné Fonyogáb Kornélia, Varga Jolán, Péter Emőke, Tóth Istvánné, Polaneczki Ottó, Szabó Sándor, Viola Ernő; **Csurgó, Eötvös:** Czug Anna; **Debrecen:** Prill Éva, Tóth József, Uberkovic Zoltán, Ilyés Ilona, Vály Andrásné, Várady György, dr. Veress Bertalan, Veressné Létai Ágnes, Braunne Veres Éva, Kovács Mónika; **Dóczy Gedeon Gimnázium, Debrecen:** Takács Judit; **Evangelikus Gimnázium, Budapest:** Csernus Mariann; **Gödöllő:** Horváth Zsolt, Kovács Luciána, Molnár Andrea, dr. Pintér Zoltán; **Gödöllő Török Ignác Gimnázium:** Guba Lajosné; **Halásztelek:** Faragóné Szénásy Emese; **Hódmezővásárhely:** Faragóné Szénásy Emese, Ferenczi Richárdné, Fehér Zsolt, Hoffecker Józsefné, Járiné Csölle Henriett, Karsai Béláné,

Molnár Ágnes, Vidu Pál; **Kaposvár:** Hunka Gáborné, dr. Orbán Istvánné; **Kaposvár Nagyboldogasszony Gimnázium:** Kiss Gábor; **Karcag:** Kolostyákné Pljesovszki Zsuzsanna; **Kecskemét:** Dr. Puskás László, Sándor Zoltán, Jubász Katalin, Török János István, Uberkovic Zoltán, Vargáné Lengyel Adrienne, Vetéssy Katalin; **Kézdivásárhely:** Bartha Krisztina, Csatlós Mihály Levente, Csatlós Margit, Deák Ferenc; **Kiskunhalas:** Bakó Józsefné, Balogh István, Bertalan Gábor, dr. Bognárné Nagy Éva, dr. Gösi Gábor, Vöneli Katalin, Horváth Jánosné, Horváth János, Paska Andrea, Podobni Lajosné; **Kolozsvár:** Korodi László, Demeter Szabolcs; **Kunszentmiklós:** Balogh Mihály, Draskóczy Balázs, Felső Barna, Kiss Attiláné, dr. Molnár Árpádné, Mózesné Incze Margit, Polgár Sándorné, Szabó Sándor, Dr. Tóthné Ruzsa Irén; **Kunszentmiklós, ÁMK:** dr. Gergely Sándorné; **Lónyay, Budapest:** Pál Melinda, Székely Ilona, Tatár Mária; **Mezőtúr:** Csordás Lászlóné, Deák Lajos, Dr. Kőműves Lajos, Dr. Tarnóczy Zoltán, Fekete Gáborné, Feketéné Bíró Éva, Krizsán Józsefné, Lapisné Vinter Katalin, dr. Tóth Albert; **Miskolc:** Csörgei Rita, Pintér Andrásné; **Nagyecsed:** Bakó Józsefné, Véghné Csehi Katalin; **Nagyenyed:** Bakó Botond, Bakó Irén, Dvoráček Ágoston, Józsa Miklós, László Enikő, Turzai Melánia; **Nagykőrös:** Barnáné Sztanyik Ilona, Gáspárné Hegedűs Eszter, Kemmer Péter, Kemmerné Sipos Ilona, Péntek Imre, Péntekné Szilágyi

Aranka, Suba Lajos, Tők János, dr. Fruttus Levente; Nagyvárad: Kovács Laura, Puskás Károly, Szabó Zsuzsa; Pápa: Gyarmati Zsuzsanna, dr. Schwieghoffer Ernőné, Somosiné Németh Aliz; Pécs: Kende Gusztáv, Puglics Éva; Sárospatak: Koncz Éva, Sipos Tamás, Szava Anikó; Sepsiszentgyörgy: Máthé Dénes; Szatmárnémeti: Csapó Attila, Loncsák Julianna, Papp Pirooska, Réman Márta, Vizaknai Klára; Szentendre: Dulai Terez, Gálné Gerencsér Hajnalka, Szakács Erzsébet, Kiss Székely Zoltán; Székelykeresztúr: Demeter Levente, Szatmári Ilona; Zilah: Mester Katalin

A zsűri

A zsűrielnökök korunk jeles tudósai, szakemberei, akik szolgálatból vállalták, vállalják a zsűrizés nehéz, gyakran hálátlan feladatát. Feladatuk a pályadolgozók szakmai értékelése, a konferencián pedig a szekcióülések elnöklése. Munkájukért ezúton is köszönetet mondunk.

Abaffyné Dr. Bothár Anna c. egy. docens, ELTE, Dunakutató Állomás, Göd;

Dr. Bába Károly főisk. doc. JGYTF, Szeged;

Dr. Fűköh Levente igazgató, Mátra Múzeum, Gyöngyös;

Dr. Hornnung Erzsébet tanszékvezető egy. tanár, Állatorvostudományi Egyetem;

Dr. Iványosi Szabó András igazgatóhelyettes, Kiskunsági Nemzeti Park;

Dr. Jánfás József /†/ egy. tanár, Kertészeti Egyetem;

Dr. Krolópp Endre c. egy. tanár, Magyar Állami Földtani Intézet;

Dr. Majer Zsuzsanna egyetemi docens, ELTE

Dr. Sümegi Pál tanszékvezető egyetemi docens, JATE;

Dr. Tóth Albert tanszékvezető főiskolai tanár, GATE, Mezőtúr;

A zsűritagok a szekcióüléseken a környékbeli iskolák pedagógusai illetve környezetvédelmi szakemberei voltak.

Fővédnökök

Dr. Kemény Attila a KTM államtitkára, *Dr. Tardy János* a KTM helyettes államtitkára, *Dr. Hámori József* miniszter (NKÖM), *Dr. Illés Zoltán* elnök (Környezetvédelmi Bizottság), *Szászfalvi László* országgyűlési képviselő, polgármester, *Dr. Gyenesi István* elnök (Somogy Megyei Közgyűlés) vállalták világra részről a fővédnök-

séget. A Református Egyház részéről *Dr. Hegedűs Lóránt* és *Dr. Márkus Mihály* püspök urak voltak a konferencia fővédnökei.

Plenáris előadások

Minden RKTDK nyitórendezvényén, a megnyitót követően – mintegy a diákoknak példamutatásul – körünk kutatói plenáris előadásokat tartottak:

1995-ben: *Szabó Sándor* tanár, malakológus (Baksay Sándor Református Gimnázium, Kunszentmiklós):

- A Felső-Kiskunság vizeinek története a Jégkortól

A X. RKTDK megnyitója (Csurgó)

napjainkig a malakológiai kutatások tükrében

1996-ban: *Dr. Tóth Albert* főiskolai tanár, elnök (GATE Főiskolai Kara, Mezőtúr, Magyar Természetvédelem és Környezetvédő Tanárok Egyesülete):

- Az Alföld sajátos értékei, s azok védelme

1997-ben: *Dr. Sümegi Pál* egyetemi adjunktus (KLTE, Ásvány és Földtani Tanszék, Debrecen):

- Az ember és természet viszonya a kőkortól napjainkig

1998-ban: *Dr. Tóth Károly* ny. igazgató (Kiskunsági Nemzeti Park, Kecskemét):

- A Nemzeti Parkok szerepe a természet védelmében

1999-ben: *Dr. Korsós Zoltán* főigazgató (Magyar Természetudományi Múzeum, Állattár, Budapest):

- Különleges vonzalom a bogarakhoz? (Az élővilág sokfélesége)

2000-ben: *Csaba György Gábor* tanár (Veres Pálné Gimnázium, Budapest):

- A XX. század utolsó Napfogyatkozása

2001-ben: *Dr. Sümegi Pál* tanszékvezető egyetemi docens (JATE, Őslénytani Tanszék):

- Régészeti malakológia

2002-ben: *Dr. Csermely Péter* professzor (Semmelweis Egyetem, Budapest):

- „Mennyire objektív a tudomány? Ki a jó kutató?”

Dr. Fekete György akadémikus, egyetemi tanár, (Budapest):

- Szellemi környezetvédelem

2003-ban: *Mezei Ervin* tájegységvezető, Duna-Dráva Nemzeti Park (Csurgó):

- Csurgó és környéke természeti értékei

Dr. Zombori Ottó igazgató (URANIA Csillagvizsgáló, Budapest):

- A csillagászatról napjainkban

2004-ben: *Dr. Tóth Albert* főiskolai tanár, elnök (GATE Főiskolai Kara, Mezőtúr, Magyar Természetvédő és Környezetvédő Tanárok Egyesülete):

- Közös honunk a Kárpát-medence (Tájökológia)

Dr. Füköb Levente igazgató (Mátra Múzeum):

- A múzeumok szerepe a természettudományos világkép kialakításában

Kiállítások

Minden RKTDK kiegészítő eseménye volt a „Műzsám a természet” című képzőművészeti kiállítás. A kiállítás anyagát a Baksay Sándor Református Gimnázium, a Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium, valamint a református iskolarendszer és más partneriskolák tanárainak és diákjainak munkái alkották. Külön ki kell emelni iskoláink volt és jelenlegi művésztanárainak, Horváth Attilának, Madaras Lászlónak, Udvari Edinának és Hirka Mónikának a tevékenységét. A képzőművészeti kiállítás mellett *Csegezy Árpád* és *Sipos Botond* rovarkiállítását és az *Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség* tevékenységét ismertető anyagot állítunk ki. Az RKTDK elmaradhatatlan kiállítója *Németh László* malakológus, aki káprázatosan gazdag puhatestű és ásványkiállításával lep meg évről évre bennünket.

Művészeti műsorok

Az RKTDK történetének első hat évében hagyományra vált, hogy a záróünnepségen az irodalom és az ének-zene köréből, a természet által ihletett művekből összeállított műsort mutattak be a Baksay Sándor Református Gimnázium diákjai.

1995-ben: *A mindenség dicsérete* (Felkészítő tanár: ifj. Somogyi Lászlóné Böszörményi Alice); 1996-ban: *„Felhőt szerettem nézni...”* (Felkészítő tanár: Csankovszkiné Taba Zsuzsa és Draskóczy Balázs); 1997-

ben: *Szeretett Szentmiklós, kies Kiskunság* (Felkészítő tanár: Kustár Istvánné); 1998-ban: *Moldvai csángó hagyományok* (mesék, dalok, táncok) – ZURGÓ együttes; – *Hókirálynő* (Diaporámás bemutató a gimnázium 6. osztályos növendékeinek munkáiból, felkészítő tanár: Draskóczy Balázs és Madaras László); 1999-ben: *A Természet hangjai...* (A gimnázium zeneiskolába járó tanulóinak műsora, felkészítő tanár: Tábori Ferenc); 2000-ben: *Képtelen természetrajz...* (A gimnázium 5. osztályosainak műsora, felkészítő tanár: Derecskeyné Sípos Etelka)

Kirándulások

A konferencia résztvevői – kevéske szabad idejükben – szakmai kirándulásokon vehettek részt a Kiskunsági Nemzeti Park, illetve a Duna-Dráva Nemzeti Park védett területein.

„RKTDK Gála”

A II. konferencia óta a záróünnepség végén, a zsűri által legjobbnak ítélt előadásokat mutatjuk be a nagyközönségnek. Igazán felemelő az a magabiztosság, az a szakmai elkötelezettség, az a szeretet, amellyel a „gálás” diákok szerepelnek. Manapság már videokazetták köröznék az egyes iskolák között, hogy a gálaműsort azok is láthassák, akik nem lehettek itt.

Hogyan tovább?

E dolgozat írása közben döbbsentem rá, hogy milyen hatalmas munka van mögöttünk. Észre sem vettük! Szívesen tettük. Sok RKTDK-s már egyetemen, főiskolán van, közülük már több szakmai folyóiratokban, konferenciákon szerepelt. Sőt van már olyan felkészítő tanárunk is, aki egykor „RKTDK-s” volt! Bár sok-sok kritika is ért bennünket – természetesen hibáinkon javítani akarunk – úgy érezzük, nem volt hiábavaló a célkitűzésünk. Terveinkben szerepel az, hogy önálló pedagógiai-pszichológia és néprajz szekciókkal, valamint világi és más felekezeti iskolákkal bővítsük a konferenciát. Szeretnénk bemutatni a legeredményesebb tanuló munkáit a Magyar Református Nevelés hasábjain. Amíg van igény, és Istentől van erőnk, bátran ígérhetjük, hogy évről évre lesz RKTDK. Szeretettel várjuk mindazokat, akik eddig is megtiszteltek bennünket, és azokat is, akik ezután érdeklődnek a Református Középiskolák Természettudományos Diákkonferenciája iránt.

Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a Dicsőség!

Az RKTDK senior szemmel

Szabó Sándor

A Református Középiskolák X. Természettudományos Diákkonferenciája záróünnepsége után beszélgettem három régi „RKTDK-sal”. Igazából arra voltam kíváncsi, hogy mi hozta Őket vissza, milyen szerepet töltött be életükben ez a tanulmányi verseny.

Elsőnek **Szép Ilona Tünde** tanárnőt kérdeztem, aki jelenleg a Bethlen Gábor Református Gimnázium (Hódmezővásárhely) tanára.

- Két alkalommal vettem részt az RKTDK-n diákként. 1996-ban „Pongó, a kutyám”, és 1997-ben „Macskák a lakásban és a ház körül” című pályamunkákkal vettem részt. Mindkettő etológiai témájú volt. Most nagy élmény volt megnézni a tíz év munkáit bemutató kiállításon egykori dolgozataimat. Kicsit el is szégyelltem magam, mert a mai dolgozatok színvonalára rendkívül megerősödött, szinte szakdolgozati igényűek. Nekem az RKTDK hozzájárult a pályaválasztásomhoz, s ebben nagyon sokat köszönhetek Faragóné Szénásy Emese tanárnőnek.

A záróünnepségen a senior kategóriában előadással is bemutatkozott az egykori nagyenyedi diák, **Krizbai Ágnes**. Így nyilatkozott:

- Először is köszönetet szeretnék mondani a szervezőknek, akik megadták nekünk a lehetőséget, hogy kutatásaink eredményeit bemutassuk, egymástól tanuljunk, és kellemes emlékekkel távozzunk. Másodéves egyetemistaként örömmel gondolok vissza az RKTDK-n való részvételre. Úgy érzem, hogy minden senior nevében szólok, amikor azt mondom, hogy izgalmas és feledhetetlen élmény marad számunkra. Indulópont, támaszpont és ösztönzés a további kutatásra. Két dolgozattal vettem részt, még a kunszentmiklósi konferenciákon: „Az élet sója”, illetve „Egy betegség gyógyításának alternatívái”. Felkészítő tanárain: Bakó Botond tanár úr és Bakó Irén tanárnő voltak. Kutatá-

saimat tovább folytattam dr. Kósa Ferenc segítségével a Babes-Bolyai Tudományegyetemen azokra a tapasztalatokra építve, melyeket az RKTDK-n nyertem az évek során. Számomra az RKTDK egy nagy család, ahová ebben az évben is szívesen látogattam vissza. Seniorként újra átéltem középiskolai élményeimet, és kissé fájó szívvel, visszakíváncozva figyeltem, de nagy örömmel tapasztaltam, hogy fiatal kutatótársaim lelkesen készültek, kívánok nekik kitartást és sok sikert a jövőben. További erőt, egészséget kívánok mindenkinek ezen kutató lelkek nevelésének folytatásában.

Harmadik beszélgetőtársam szintén egykori nagyenyedi diák, **Nagy Lóránt** (jelenleg helyettesítő tanár) volt. A záróünnepségen, szokásához híven, büszkén hordott népviseletben jelent meg. 2001-ben Kunszentmiklóson „Varsolc, az élő hagyományok bölcsője”, 2002-ben Csurgón „Kicsi csupor, nagy a füle... – fazekasság és a hagyományok Dëshházán” című pályamunkáit mutatta be.

- Én az RKTDK-nak alapvetően két dolgot köszönhetek. Az egyik az, hogy megtanultam a rendszeres adatkutató-adatfeldolgozó munkát, a pontos leírást és az igényes kivitelezést. Ennek kapcsán nagyon sokat köszönhetek egy falumbéli bácsinak, aki nagyon sok adalékot adott számomra a régműltről, a népművészetről. A másik dolog az, hogy sok vidéki fiatallal szemben én nem menekülök a falumból, hanem éppen ezen előadásokra való készülés folyamán alakult ki bennem egy igen erős hazaszeretet, s minden vágyam az, hogy tehessek valamit szülőföldem eredeti kultúrájának meg-

őrzéséért, megtartásáért. Itt köszönöm meg azt a sok szeretetet, amit kaptunk, azt az emberi léptékű gondoskodást, ami hozzájárult ahhoz, hogy pályánkon elindulhasunk. Isten áldását kérem a konferencia valamennyi résztvevőjére és szervezőjére.

Megköszönve a beszélgetést, sok sikert kívánunk minden volt és leendő RKTDK-n résztvevőnek.

Díjátadás, RKTDK

Orbán Viktor és Magyarné Bogár Ildikó beszéde 2004. április 2-án hangzott el a Nagykőrösi Arany János Református Gyakorló Általános Iskola tornacsarnokának és tanuszodájának átadó ünnepségén.

Avatóbeszéd

Orbán Viktor

Tisztelt Igazgató Asszony, Nagytiszteletű Urak, Kedves Diákok, Ünneplő Gyülekezet!

Azért jöttünk ma össze, hogy megünnepeljük az építést. Mert úgy van az, bizonyára Önök is tudják ezt, hogy ha már együtt építettünk, akkor együtt is kell ünnepelnünk. Akik nem tudják együtt megünnepelni közös munkájuk eredményét, azok talán legközelebb már építeni sem tudnak majd együtt.

Mindennek rendelt ideje van, ezért engedtem a hívásnak, és ezért éreztem kötelességemnek, hogy eljőjek ide Önök közé a tornacsarnok és tanuszoda átadására. Kémeim is azt jelentették, amit az előbb hallottunk, vagyis, hogy az egyházközösség presbitériuma nem engedte csak úgy birtokba venni az új létesítményeket, hanem átadásukat rendes ünnepséghez, átadó ünnepséghez kötötte, s csak utána nyitja meg szélesre kapuit. Örülök, és köszönöm, hogy itt lehetek a mai napon Önök között.

Itt vagyunk a templomban, tisztelt Ünneplő Gyülekezet, és megkérdezhetné valaki Önök közül – különösen a gyerekek; mi köze van egy uszodának és egy tornacsarnoknak a templomhoz? Nem olyan könnyű erre válaszolni, de talán adhatunk a gyermekek számára elfogadható választ. Nos, kedves Gyermek, bizonyára ti is tudjátok, hogy sem uszoda, sem templom nem működhet víz nélkül. A Biblia szavait, Isten Igéjét élő víz folyamainak nevezi Károli Gáspár nyelve. S az élő vízből itt, a templomban részesülhetünk a tiszta beszéd gyakorlása, lelkünk megfürdetése, a nagyhét közeledtével mindannyiunknak öröme. A tornacsarnokban folyó tevékenység sincs távol attól, amit a templomban hallhattok, hiszen életünket a Szentírás versenypályához hasonlítja, melyen bizony szabályszerűen kell küzdeni. Nem tekintgethetünk jobbra, balra, nem tévesztethetjük el a célt, ha valóban meg akarunk érkezni pályánk végén.

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! A mai világban divattá vált mindenben kételkedni, és a korábban mindenki számára természetes dolgokat is megkérdőjelezni. Időnként már mi felnőttek sem mindig tudjuk igazából, hogy mi az, ami jó, és mi az, ami rossz. Hitem sze-

rint a sport segít abban, hogy a dolgok a helyükre, a régi helyükre kerüljenek. A sport, úgy véljük, ma még egy világos világ. A sportban az még úgy van, hogy a jó dolog az jó dolog, a rossz dolog, pedig egyszerűen rossz dolog. Keményen küzdeni jó, lelketlenül feladni a küzdelmet pedig rossz. Bátornak lenni derék, míg gyáván meghátrálni szégyellnivaló és helytelen. Igazságosan bíraskodni jó dolog, részrehajló döntéseket hozni pedig megvetendő dolog. Erre a néhány egyszerű igazságra tanít bennünket a sport, és lássuk be, nemcsak nekünk, felnőtteknek van szükségünk néha erre az emlékeztetőre, de gyermekeinknek is. Szeretném, ha egyre több fiatal használhatná ezeket a létesítményeket, és ahelyett, hogy televíziót vagy videót nézne, a játékgépek és játéktermek környékén csatangolna, vagy éppen a kábítószer csábításának veszélye mellett töltené el napjait, inkább ezeket az intézményeket látogatná, és itt töltené el értelmesen a rendelkezésére álló időt.

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Mi a jövőt úgy képzeljük el, hitem szerint, Önökkel közösen, ahogyan ez az épület itt elkészült. Önök itt Nagykőrösön felismerték a lehetőséget, volt hozzá képzelőerejük, terveik, belevágtak, és közös erővel megalkották. Egy bölcsélet szerint a leleményes emberek sohasem panaszkodnak a kedvezőtlen körülményekre, panaszkodás helyett inkább munkához látnak. Szeretném Önöknek elmondani, hogy az előző kormány által megítélt támogatás nem tekinthető segítségnek. Kérem Önöket, ne tekintsek se ajándéknak, se segítségnek!

Arra szeretném kérni Önöket, hogy tekintsek munkájuk természetes eredményeként. Nagykőrösön is dolgoznak emberek. Itt is fizetnek adót. Ők is része a nemzetnek, róluk sem lehet elfeledkezni. Nekik is jár az, ami az ország más részein élőknek, ne adj' Isten, a fővárosban élőknek kijár. Ezért amikor úgymond segítséget kaptak a polgári kormányzattól, csak munkájuknak egy részét adtuk vissza Önöknek, hogy arra a célra használják fel, amire a leginkább helyénvalónak látták. Örülünk annak, hogy gyermekeiket tartották a legfontosabbnak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Ha körbenézünk az országban, akkor már csak árnyékát látjuk a néhány évvel ezelőtti önmagunknak. Hol van már a millenium összefogása, amikor a magyar nemzet olyan nagy tettekre volt képes, mint a Nemzeti Színház, az Erdélyi Egyetem, a Valéria Híd, vagy éppen a szekszárdi híd megépítése? Lassan már azt tarthatjuk elismerésnek, amit az egyszeri tanár írt az üzenő füzetbe az értetlenkedő szülőknek: „Az első félévben előre haladtunk, ebben a félévben hátrafelé megyünk, remélem az évet ott tudjuk befejezni, ahol elkezdtünk.”

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Hogyan bontakozhat ki ismét egy erős, emeltfejú nemzet, ha nem látunk mást, mint egy lélekszámában, gazdasági erejében is fogyatkozó, csökkenő és visszahúzódó országot? Ezért én azt kívánom Önöknek, hogy továbbra se hiányozzon Önökből a hétköznapi bátorsága! Ne hiányozzon Önökből az a lelki bátorság, amely Teleki Pál volt miniszterelnökünk szavaival „nem a nekimenésnek, hanem a kitartásnak a bátorsága”. Jól tudjuk, néhány éves botlások, vargabetűk, hátralépések, nos ezek olyan lépések, melyeket nem jegyeznek fel a krónikák. Ezért azt kívánom Önöknek, hogy ragaszkodjanak továbbra is konokul álmaikhoz! Kérem, ne feledjék, a kitartó dolgos és összetartó népek ereje mindig túllépi a kapuit, az utcák és városok határait, és jó példájukkal, a családi közösség kisugárzásával másoknak is, más családoknak is, más városoknak is erőt adnak. A magyar történelem során mindig a szorgalmas, és dolgozni akaró emberek vitték előbbre az országot. Azok, akik tisztességgel elvégezték napi teendőiket, akik becsülettel részt vállaltak a közösség életében, és helyt álltak a család nem mindig könnyű terheinek cipelésében. Azok, akik arra törekedtek, hogy felülmúlják sorsukat és gyarapítsák azokat a szellemi, lelki és anyagi javakat, amelyeket örököltek.

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Bár nem mondhatom azt, amit Varga László Főtiszteltető Úr mondott, hogy ötven éves lelkészi szolgálat állna mögöttem, sőt, azt sem mondhatom, hogy ötven év áll mögöttem, mégis engedjék meg, hogy mielőtt elköszönök Önöktől, a nagyhét és húsvét közeledtével néhány szót mondjak Önöknek – meg a gyermekeknek is elsősorban talán – a húsvétról.

Tudjuk, először van a nagyhét, először közeledik a nagypéntek, s utána a húsvét. Ez együtt a szenvedés és a győzelem misztériuma. Ha visszatekintünk a mögöttünk

hagyott esztendőkre, akkor talán a legfontosabb, amit az elmúlt esztendőkből megtanulhattunk, magam is megtanulhattam, hogy nagypéntek nélkül nincs húsvét. Ha nem tudunk szenvedni küldetésünk beteljesítéséért, ha nem tudjuk magunkat teljesen átadni neki, akkor győzni sem tudunk. Márpedig mindannyiunknak van küldetése: a kőművesnek, a tornacsarnokon és a tanuszodán dolgozó ácsoknak, asztalosoknak, az iskola tanárainak éppen úgy, mint nektek, kedves fiatal barátaim, tisztelt diákok. A talentumokat nem azért kaptuk a Mindenhatótól, hogy kedvünk szerint éljünk azokkal, nem tehetünk azokkal azt, amit akarunk. Azokat bizony azért kaptuk, hogy küldetésünket beteljesíthessük, és erre felhasználhassuk ezeket a talentumokat.

A húsvét egy másik tanítása számunkra, amelyet az előbb a prédikációból talán megérthettünk, hogy a győzelem nem mindig olyan, mint amilyennek mi képzeljük, a győzelem nem mindig olyan, mint amilyennek a tömeg várja, s a győzelem nem mindig olyan, mint a tanítványok szeretnék; de jó, ha tudjuk, hogy a feltámadás mégis jelen van minden kis és nagy győzelemben, amit a jó arat a gonosz felett.

Végezetül, mielőtt birtokba vennék az épületeket, engedjék meg, hogy köszönetet mondjak mindenkinek, mérnöknek, tervezőknek, kivitelezőknek, szakmunkásoknak, segédmunkásoknak, mert az ő odaadó munkájuk tette lehetővé számunkra, hogy ma délelőtt itt összegyűlhessünk.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Engedjék meg, hogy mindannyiunknak áldott húsvétot kívánjak, engedjék meg, hogy Nagykőrös minden polgárának jó szomszédot, megértő társat, boldog családot kívánjak!

Gyergyószárhegy

Megnyitóbeszéd

Magyarné Bogár Ildikó

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm átadási ünnepségünk résztvevőit. Orbán Viktor elnök urat, egyházi előljáróinkat, minden kedves jelenlévőt!

Elnök Úr! Engedje meg személyes hangvételt! Hadd köszöntsem, mint földimet!

Hiszem, hogy van közöttünk legalább két ember, akinek ugyanazt jelenti a Váli-völgy, ahol felcseperedtek, s ugyanazt jelenti Vajda János költészete: a gyökereket! Nagy tisztelőjeként az ő szavaival köszöntöm Önt, s az egybegyűlteket.

Aranykor (részlet)

*„Rég volt, nagyon régen; nem esztendő számra;
Újdonatúj világ kelt, a régi nyomába.
Haj! az idő nagyot változott azóta
Roskadozott, vénült ... a jó Isten tudja.
Csak nem úgy van, mint volt, de nem úgy, mint hajdan!
És ha nincs úgy, hagyján, volna bárcsak jobban,
E világ törvénye a változandóság.
Jó helyébe rosszabb, rossz helyébe jó hág.”*

Az előző generációk gyermekei, a kislalvak iskolásai jórészt nem ismerték a tornaterem fogalmát, tanuszodára legmerészebb álmaikban sem gondoltak.

Nagyot változott a világ! Gyermekeink keveset mozognak, jobban leköti őket a virtuális valóság. Az egészséget kezdi megelőzni a gyorsaság. Finom az instant vacsora, nem jóízű már a tiszta forrásvíz.

Minden felgyorsult, a közlekedés, az információ-áramlás, a hétköznapi élet. Fiataljaink nem tudnak várni, időseinknek meg nincs rá ideje. Pedig nem tudunk gyorsabban aludni, legfeljebb kevesebbet. Nem tudunk gyorsabban tanulni. Legfeljebb többet. Nem tudnak gyermekeink gyorsabban felnőtté válni, legfeljebb viharosabban szakadnak el.

Új ifjúságot kell nevelnünk, tradicionális értékek, a mózesi törvények hegyibeszédes, jézusi értelmezése

szerint. Testben s lelkületben egészséges nemzedéket.

2004. olimpiai év. Augusztus 13-án Athén tárja ka-puit a versengő sportolóknak. 2000-ben Sydneyben volt az olimpiai viadal.

A két város Sydney és Athén térben messze van egymástól. A mi számunkra egy sportlétesítmény-építési időre.

A tornacsarnokba 63 méter hosszú folyosón végighaladva érkeztünk. Ez köti össze a sportlétesítményt központi épületünkkel. Tornatermünk 15 x 28 méteres alapterületű, normál kosárlabda pálya, igaz, éppen csak.

Az árkádos rész mögött helyezkednek el a vizes blokkok. Györffy Anikó belsőépítész a kislányoknak a sárga meleg színvilágával, fiainknak a kék szín játékoságával varázsolta hangulatossá. A tornacsarnok előteréből, a tanári szobán át jutunk ma be a tanuszodába. A medence 17 méter hosszú, 5 méter széles. Vízmélysége az általános iskolai korosztály test magasságához igazodóan: 100 centimétertől – 140 centiméterig mélyülő.

A keleti falon egy életfát láthatunk. A nagykőrösi reformátusság meglepetése, Dr. Fodor Ferenc vezetésével.

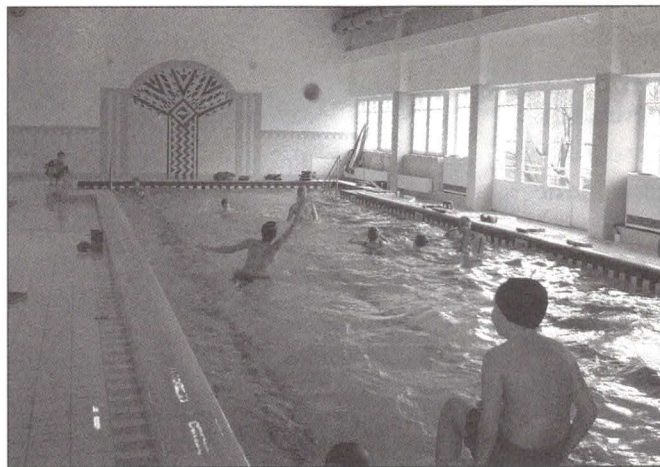
A kép jelentése: a víz, mint ősanyag, az élet alapja. A hal motívum a keresztyénség jelképe. A lombozat, a halformák sokasága, a szándékaink szerint, az egyre gyarapodó keresztyén lelkeket szimbolizálja.

Olimpia éve van. Jó lenne, ha itt is nevelődhetne egy-egy olimpikon. Ha nem úgy alakulna, az eredeti cél nem kevesbedne, minden egészséges gyermekkel gazdagodik iskolánk, városunk, szülőföldünk. Mi hát a cél? Egyszerű, egészséges, edzett ifjúság nevelése. Mert mindenkinek joga van az egészséges élet lehetőségéhez. Ahogyan a WHO 1957-ben megfogalmazta: Az egészség nem e betegség hiánya, hanem a teljes testi, szellemi és szociális jólét állapot.

Bizonyára nem ez a sportlétesítmény a legnagyobb hazánkban, meg az is lehet, hogy nem ez a legszébb – bár azt én személy szerint kétlem, de számunkra ez a legbecesebb, mert 173 év után ez a miénk.

Gyermekeink örömére, Isten dicsőségére!

Soli Deo Gloria!

A nagykőrösi Arany J. Ref. Ált. Iskola új tanuszodája

Isten-keresés, Isten-élmény József Attila költészetében

Bognár Z. Józsefné

„Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, melyeket rá helyeztél, micsoda a balandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent lába alá vetettél.”

8. zsoltár

z ember Istennel való kapcsolatában az értelem, az érzelem, a hit, az akarat dominálhat.

Mi, emberek teremtettségünk csodája vagyunk azzal, hogy individuumok, személyiségek, „egyedüli példány”-ok vagyunk.

Igazi tartalma a személyiség szónak az, ami a búza-szemben is benne van, vagyis a mag, az élet hordozója, kibontakozásra váró lehetőségek tárháza. Belénk vannak csomagolva a lelki, szellemi, testi készségek, adottságok, amikre teremtetettünk azok, melyek egyénileg is jellemzőek, meghatározóak. „Adóvevő”, befogadó, feldolgozó, továbbadó apparátusunk van Isten üzenetének meghallására vagy elutasítására, küldetésünk elfogadására vagy megtagadására, embertársaink üzeneteinek megértésére. Mi egyénenként milyenek vagyunk?

Ám az is szükséges, hogy megismerjük és megismertessük a tanítás, a tanulás során *a művészek, a tudósok lelki, szellemi arcát, alkotásaikban megnyilvánuló Isten-élményüket, vallomásaik sokféleségét, melyek teremtettségükből, hitükből, világnézetükből, társadalmi háttérükből adódnak*. Milyen az igazi személyiségük?

Alkotásaik tanúskodnak arról – direkt vagy indirekt módon –, milyen viszonyban vannak Istennel, embertársaikkal, önmagukkal és a világgal. A történelem keresztútjain eluralkodó túlzott racionalizmus, ateizmus sokakat befolyásolt, sokan elfogadták, hogy hitük magánügy.

Milyen is volt József Attila?

Az utód nemzedék egyik kiváló költője, Pilinszky János a következőket írta „József Attila emlékkönyvébe” (részletek):

„Mikor meghalt, nem volt semmije. És ma – költők tudják csak igazán! – egész világ a birtoka: fűszálak és csillagok, sőt a szótár egyes szavai, miket büntetlenül senki többé el nem vehet tőle...”

Mozarti tehetség volt: a legbonyolultabb és a legegyszerűbb, a legmélyebb és a legtörékenyebb és a

legsúlyosabb és a legáttetszőbb... legmerészebb kísérleteit is tökélyig megoldotta. Sorsa a legkülönbekével rokon...” (Szög és olaj).

Nem feledhetjük zseniális nagy költeményeit, melyek az egyén és a társadalom sorskérdéseit a korban lehetséges poétikai eljárások szintézisének megteremtésével tudta megírni. A sokszínű életmű híressé vált darabjai, melyeket ránk hagyott: Külvárosi éj, A város peremén, A Dunánál, Levegőt, Hazám, Ars poetica, Eszmélet, Mama, Óda, Kész a leltár, Betlehemi királyok, Isten stb.

József Attila a korszerűség, a teljességre törekvés költője, melynek középpontjában a tudomány, szépség és a szeretet áll.

Nem részletezem életrajzi adatait, csak felidézem a Curriculum vitae, a Kész a leltár, a József Attila I, a József Attila II, és a Születésnapomra című írásait, de *kiegészítésül nézzünk négy ténny életéből*, melyek megrázóan egész életére hatottak, lelki sérülést okozva.

1. Amit sokan tudnak, hogy mikor apja elhagyta családját, a mama *ötévesen Öcsödre* adta, itt a nevelőszülők Pistának hívták Attilát és ő úgy érezte, létezését vonják ezzel kétségbe (két és fél évet volt itt). Az anyai és az apai szeretet hiánya későbbi kapcsolataira is rányomta bélyegét. (Sok művéből sikoly hallik ki.)

2. Ismert a *Horger Antal-féle eset*. Az ilyen affér a legtöbb diákot nem érintette volna ilyen mélyen.

3. Megemlítem a *halálával kapcsolatos újabb információt*, melyet a hetvenes években kaptam, mikor egyik diákcsoportommal a Petőfi Irodalmi Múzeumban voltam. Ott az egyik teremőr elmondta, hogy szárszói falubelije volt szolgálatban a vasútállomáson, mikor József Attila baleset következtében meghalt. Ti. szerelmesét várta a költő, mikor az első vágányra beállt egy tehervonat, közben a második vágányra futott be a várt személyvonat. Ekkor a költő a tehervonat alatt átbújva akarta megközelíteni a személyvonatot, de közben a tehervonat elindult és a

baleset bekövetkezett. Mindenki maga döntse el, melyik változatot tudja elfogadni.

4. Kisiskolás korában nénejeivel a *Kálvin téri templomba járt*. Istentisztelet után a vasárnapi iskolai alkalmakon is részt vett. A hitoktató nem vette észre, hogy senki sem tudja úgy fújni a zoltárokat, dicséreteket, bibliai történeteket, mint ők. *Református hitoktatásban is részesült, a Bibliát már akkor alaposan megismerte*. Később derült ki, hogy görögkeleti vallású.

Az eddig említett hatások egész pályáján nyomon követhetőek. A sokszínű életműből sokáig figyelmen kívül hagyták a címben megfogalmazott témakört, nem véletlenül. Itt most csak egy csokorra való versidézetet tudom illusztrálni József Attila költészetének ezt a kevésbé ismert vonulatát. Többnek már a címe is sokat elárul.

Bibliai műveltsége alapos, és ezt a műveltséget hol stilisztikai eszközként alkalmazta, hol személyes vallomásra szolgált műveiben sajátos módon.

A vallomások 4 csoportba oszthatók:

- 1.) A teremtő, a mindenható, gondviselő, a szerető Isten csodálata.
- 2.) Isten és a költő kapcsolata.
- 3.) Az áldozatos szeretet küldetéses közösségépítési programja.
- 4.) Kapaszkodás Istenbe, az utolsó mentségbe.

A teljesség igénye nélkül az előzőleg említettek szerint vegyünk néhány stilisztikai példát:

„Betyárkodó Ábel vagyunk” (És keressük az igazságot); „Úgy ringat, mint Nílus egykor Mózes, | sőt hitem, szent hömpölygő folyóm...”; „Noé szívembe jöjjön, | nagy tisztulás zúg bennem” (A Kozmosz éneke 7; 14); „Nagy bánatomnak égő csipkebokrán, | ó én Uram, hogy megjelentél nékem” (Uram); „...hallgatsz, de szól a trombita szava, s ledől az elzárt Jerichó fala” (Leányszépség dicsérete). Az előbbiek Mózes könyveiből, míg az utóbbi Józsué könyvének 6. fejezetéből való kép. (Metafora, hasonlat.) Ellentétek: minden és semmi, ártatlanság és a bűn, az oximoronok is bőven jelen vannak műveiben: boldog kín, édes keserűség, stb.

Úgy gondoltam, a bevezető után nincs szükség magyarázni, értelmezni a műveket, hadd szóljon általuk a költő.

1.) *Nem véletlen a bibliai alapvetésként idézett zoltár. A teremtő, a mindenható, gondviselő, a szerető Isten csodálata.*

József Attila költői lángelméje személyes elkötelezettséggel mindig egyetemes látásra, láttatásra és személyességre is törekszik. „Láttam, Uram a hegyeidet, | s oly kicsike vagyok én. | Szeretnék nagy lenni, Hozzád hasonló, | hogy küszöbödre ülhessek, Uram. | Odatenném a szívemet, | de apró szívem, hogy tetszene Néked?” („Isten”)

A Zoltárok könyve nyomán született a „*Gyémánt*” című mű néhány sora: „Mindenkori ideje van a zoltároknak. | Gyémánthegyen állunk, | de zsebünkben kavicsok vannak. | Nagyon elfelejtettük, hogy angyalok voltunk.”

Szerényen írja a „Csöndes estéli zoltár”-ban: „Ó, Uram, nem bírom rímbe kovácsolni dicsőségedet. | Egyszerű ajakkal mondom zoltáromat. | De ha nem akarod, ne hallgasd meg szavam.”

A költőnek egyéni látása van a teremtés grandiózus voltáról, a Kozmoszról, a makro- és a mikrokozmoszról. Mit is jelent a szó? Isten az őskáoszból rendet, rendezettséget teremtett, vagyis Kozmoszt.

A fizika, a kémia, a biológia, a matematika és geometria tudományában felfedezett törvények, törvényszerűségek csodálatosan mutatják ezt a rendet, rendezettséget. Az individuum a lélek, a szellem és a mindennap világában Isten kijelentése a Tízparancsolat, a Hegyi Beszéd és a nagy parancsolat az a törvény, a rend kívánalma, amely eligazít Isten és ember, ember és ember, ember és a teremtett világ kapcsolatában. Erre vonatkozóan írta figyelmeztetésül Marcus Aurelius császár: „Mindenki, aki vétkezik, maga ellen vétkezik.”

A költő „A Kozmosz éneke” című szonettkoszorúban a maga módján vall (az idő rövid volta miatt csak részletek):

„Külön világot alkotok magam, | mert mint bakteriumnak csepp is tenger, | idegen, messzi bolygó minden ember, | kinek csak álma, vágya, gondja van.”

„S mert ez örök-rendünknek tábla bronza, | egyét száz más kimért körökbe vonzza | s csak néhány bús lakója sír e merszen...” | „...minden lélek az Úrban szabadul, | ... tömeggyilkos meg Krisztus testvérülnek, ...” (Lásd Jézus és a lator.)

„Minden világ a Mérbetetlen része, | az Isten is a Lelkek Egy-Egésze...”

„Igazságot gyűjtván, hűs fényt az Úrnak, | (mert az igazság: Élet és az Út)...” (Ego sum via, veritas et vita parafrázisa.)

„Velem az is, ki csakis halni él, | egyenlő; ám

hogy *választott vagyok...*” Isten színe előtt a költő is a teremtett világ egy darabjává lesz.

Érdeemes mind a 15 részt elolvasni és ezt a rövid, híressé vált idézetet kiegészítésként megjegyezni: „Ahol a szabadság a rend, | mindig érzem a végtelent.”

„Az Ős vagyok | A világ vagyok.” – olvasható A Dunánál-ban.

Megemlítendő még néhány témához tartozó mű:

„*A világ teremtése*”, „*Most a teremtés kezdetén vagyunk*” versek az Isten szeretetéről, az igazságról szólnak, és arról, hogy az ember „Istenhez hasonlóbb legyen”. „*A Paradicsom életté lesz*” c. költeménye az első emberpár bűnbeesését tükrözi: „A fák megálltak mozdulatlan, | a vizek nyugtalanok lettek, | különös zaj támadt a kertben, | valami bántotta a kertet... | s Isten eltűnt a trónusáról.”

„Por vagy te és ismét porrá leszel” Igéhez fűződő sort olvashatunk a „*Tanítások*” 14. darabjában: „*nemcsak por vagyunk: | por és istenpor vagyunk*”.

2.) Isten és a költő kapcsolata. A szeretet vágya szólal meg egész életén át írt költeményeiben, de nemcsak kapni, hanem adni is akarta mindazt, amivel csak segíteni tud Istennek, valakinek, valakiknek.

Keresek valakit:

„Tele vágyakkal zokog a lelkem, | szerető szívre sohasem leltem, | zokog a lelkem. | Keresek Valakit, s nem tudom, ki az? | ... | Csüggedő szívvel loholok egyre, | keresek valakit a Végtelenbe...”

Megtalálta újra Istennel való kapcsolatát, az Ő szeretetét, erre a szeretetre a költő megható vallomássorozat-tal felel.

„Az Úristen minket nagyon szeret, | minket mindennap látogat. | ...Isten-járás van... | tudom kicsoda: Ő az, énekel, | csak énekelget bennünk valahol.” („*Istenjárás*”)

„*Istenem, én nagyon szeretlek.* | Ha rikkancs volna mesterséged, | segítenék kiabálni néked. | Hogyha meg szántó-vető lennél, | segítenék akkor is mindennél... | S bármi efféle volna munkád, | velem azt soha meg nem unnád...” Ezt az „*Istenem*” c. költeményt Németh László is leközlendőnek tartotta (írta levelében).

„Hogyha golyóznak a gyerekek, | az Isten közöttük ott térfereg... | Ő sohasé gondol magára, | de nagyon ügyel a világra... | *Most már tudom Őt mindenképpen | minden dolgában tetten értem. | S tudom is miért szeret engem - | tetten értem az én szívemben.*” („*Isten*”)

ten”)

A szeretet nem Istennek egy másik neve? – kérdezi Sík Sándor.

A tagadó és hitvalló verseinek egymásmellettségére a szeretethiány, kétségbeesés, vívódás adhat magyarázatot. (Lásd a „*Keserű nekifohászkodás*” és a „*Lázadó Krisztus*” c. műveit, az utóbbiért perbe fogták.)

3.) Az áldozatos, empátikus szeretet küldetéses közösségépítő életprogramja.

A „Komoly lett már”-ban található: „Mi voltam én?... Oktalan próféta, | ... | Hiúságból vágytam töviskoszorúra... | szelídség nyugodt tehenei | ballagnak belőlem az Úr kegyelmének | friss és térdigfüves legelője felé.”

„Adódjatok össze, | hogy roppant módon felnövekedvén, | az Istent is, Aki végtelenség, | valahogy megközelítsétek” – ezt az új közösségi programot „*A számokról*” című versében találjuk.

„Nyissuk ki egészen magunkat, egyszerre jusson mindenki a szeretetbe” – olvashatjuk az „*Érik a fény*”-ben.

Az áldozatos szeretetéről szól az „Isten” II. című verse a János 12,24 parafrázisaként: „*Én az Istenem úgy szeretem, | hogy a szívemet földbe vetem, | megérik, akkor learatom, | fölőset pedig másnak adom.*”

Amikor elsodródott (a semmi sodrában) előle, a szeretetben változatlanul bízott, új emberré születést remélt Tőle. „*Ide újra a szeretet jön, | s mindenkinek fakad bocsánat, | de addig jaj, kik látva látnak...*”

Az 1 Péter 2,5 Ige alapján: „Épüljete fel, mint élő kövek lelki házzá”, fogalmazza meg a „*Kövek*” című verset, mely így kezdődik: „*Szólok hozzátok, vén testvéreim*” és tanítja arra őket, hogy az emberi kapcsolatokat, közösségeket csak a „*Krisztus-habarc*”, az önfeláldozó szeretet kapcsolja össze tartósan. Ez az igei ihletettséggű szóösszetételes metafora, a szent és a profán összekapcsolása egyedülálló, fantasztikus (Éppen úgy, mint az „*istenpor vagyunk*”).

Költői hivatásának tartja, hogy továbbadja szeretetét a testvéreinek, a „Proletárok!”-nak és tesz bizonyosságot: „Ma nektek tornyozó akaratból ekhózik öblös megforró szívemmel. | Mert valaki belém kovácsolta végtelen | szeretet meg el nem csüggedés zengő acélját | és a nekifohászkodások és a nekikeserülések | tajtos csöppjeit is belém injekciózta.” A Krisztus-indulatot, a szeretet hatalmát hirdeti. („*Proletárok!*”)

Úgy érzi, szegénysége, árvasága miatt bátorság-

gal fordulhat Istenhez a többi szegényember nevében is: „s mi, Atyánk, a Te gyermekeid vagyunk. | Hiszünk az erő jó szándokában...” („Imádság megfáradtagnak”) Érdemes lenne még a szív témakörét is megvizsgálni József Attila költészetében.

4.) *A nagy bizonytalanság, a hányattatott sorsú ember jelzései szólnak meg a költő utolsó éveiben, – Isten-verseit új hang jellemzi – kapaszkodás Istenbe, az egyetlen utolsó mentésbe.*

A vallomás-sorozat bűnvallással kezdődik. Az „Én nem tudtam”-ból néhány sor: „Én úgy hallgattam mindig, mint mesét, | a bűnről szóló tanítást... | Én nem tudtam, hogy annyi szörnyűség | barlangja szívem... | E rebbenő igazság | nagy fényében az ere-

1. Nem emel föl már senki sem,
belenehezültem a sárba.
Fogadj, fiadnak, Istenem,
hogy ne legyek kegyetlen árva.
2. Fogj össze, formáló alak,
s amire kényszerítnek engem,
hogy valljalak, tagadjalak,
segíts meg mindkét szükségemben.
3. Tudod, szívem mily kisgyerek –
ne viszonozd a tagadásom:
ne vakítsd meg a lelkemet,
néha engedd, hogy mennybe lásson.
4. Kinek mindegy volt már a kín,
hisz gondjaid magamra vettem,
az árnyékvilág árkain
most már Te őrködj énefelettem.
5. Intsd meg mind, kiket szeretek,
hogy legyenek jobb szívvel hozzám.
Vizsgáld meg az én ügyemet,
mielőtt magam feláldoznám.

Nem szeretném szomorú gondolattal befejezni előadásomat, ezért jó lenne felidézni a közismert népies hangú Betlehemi királyok, József Attila karácsonyi versét, mely a megváltás örömét hirdeti. Asszociáció segítségével mi is lehetünk a három király, akik hódolunk a megszületett **Jézus Krisztus, Isten Fia Megváltó** előtt. Mert ezt a bizonyágtételt szötte bele rejtetten (immanencia) a műbe:

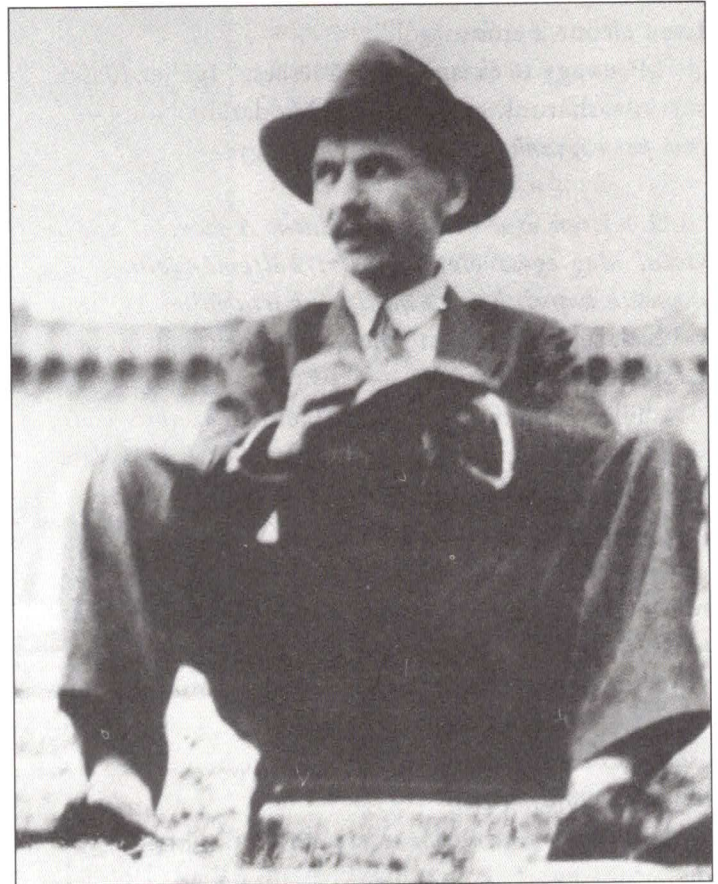
dendő gazság | szívemben, mint ravatal, feketül.”

„Oh boldog az, kinek van Istene, | ki rettenetes és maga a jóság...” – fogalmazza meg az „Oh boldog az”-ban.

„*Mint gyermek*, aki bosszút esküdött | és felgyújtotta az apai házat, | s most idegenség lepi, mint a köd, | s csak annak mellén, aki ellen lázadt, | tudná magát kisírni, ...”

Még ebből az utolsó időszakból való versek: a „Bukj föl az árból” (ez ismert), „Négykézláb másztam”, „Le vagyok győzve”. Ajánlatos otthon elolvasni: „Imádság megfáradtagnak”.

Legmegrázóbb könyörgés a „*Nem emel föl*”, mely panasszal kezdődik:

József Attila

ΙΧΘΥΣ = Ichthüs = hal: Jézus **K**hrisztosz
Theu (H)üjosz Szótér

József Attila talán ismerte az 1905-ben Nobel-díjat kapott Sienkiewicz: Quo vadis c. regényét, melyben az őskeresztyének titkos jele a hal volt, melynek jelentését a fentiekben leírtam.

Végezetül Luther Márton énekversét olvasom fel, melyet József Attila fordításában szeretnék közkinccsé tenni. Ez a csodálatos fordítás erőteljesen idézi azt, hogy *a csüggesztő történelmi tények ellenére az Istennel való szövetség védelmet, győzelmet hoz.*

Erős vár a mi Istenünk,
Kemény vasunk és vértünk.
Ínségben együtt van velünk,
Mégvált és harcol értünk.
Kél az ősi rossz, bajvető gonosz,
Csel vad fegyvere, erőszak ővele,
A földön Ő az első.

Önnön erőnk csak délibáb,
És bizony esnénk esten,
De harcba küldi Egyfiát
Értünk maga az Isten.
Kérded-é, ki az? Jézus, az igaz.
Sok had, egy a fő,
Nincs Isten más, csak Ő,
Krisztus, a győzedelmes.

Ha földön ördög nyüzsögne,
És elnyelni akarna,
Meg nem riadnánk, ellene
Győz hitünk diadalma.
A világi úr tombolhat vadul,
Semmit sem tehet,
Ő megítéltetett,
Megrendül egy szavunkra.

Él, áll az Ige igazul,
Akárki vesse, hányja,
Táborainkra száll az Úr,
Szentlelke adománya,
Jó hír, nő, család, jószág, test, világ,
Veszhet, vihetik veszendő kincseit,
Mienk marad az ország!

/Luther Márton verse,
József Attila fordítása/

József Attila költészetéből kiderül, hogy egész életén végighúzódik Isten-élménye, melyben maga az Isten-kép nem, de az Istenhez való viszonya változó és nem vált életet átalakító erővé. Miért?

(A Gödöllőn 2003. október 6-án elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Csillagpont

Csillagpont – Tiszáninnen
(Abaúji, Borsod-Gömöri, Egervölgyi és Zempléni
egyházmege)

Miskolc, 2004. szeptember 25.
miskolc@csillag.reformatus.hu

Csillagpont – Közép-Magyarország
(Budapest-Északi, Budapest-Déli, Észak-Pesti,
Dél-Pesti és Vértesaljai egyházmege)

Budapest, 2004. október 2.
budapest@csillag.reformatus.hu

Csillagpont – Dél-Alföld
(Bács-Kiskunsági, Békési és Csongrádi egyházmege)

Szeged, 2004. október 9.
szeged@csillag.reformatus.hu

Csillagpont – Kelet-Magyarország
(Nyírségi, Szabolcs-Beregi és Szatmári egyházmege)

Kisvárd, 2004. október 16.
kisvarda@csillag.reformatus.hu

Csillagpont – Észak-Alföld
(Bihari, Debreceni, Hajdúvidéki és Nagy-kunsági
egyházmege)

Debrecen, 2004. november 6.
debrecen@csillag.reformatus.hu

További felvilágosítás, felajánlások fogadása:

Zsinati Ifjúsági Iroda

Tel.: 1/460-0702

ifjusag@axelero.hu

http://csillag.reformatus.hu

Számlaszám: OTP 11714006-20424899

További tudnivalók lapunk 47. oldalán.

Tanítóképzőben Sárospatakon

Pótor Imre

Kiss Sándor lelki-szellemi gyökereinek egyik helyszíne *Sárospatak*, ahol a 400 éves kollégium hagyományait és a váron keresztül még korábbi, Árpád-kori hagyományokat szívta magába. Patak a szabadságharcok, függetlenségi küzdelmek viharsarka, mely már csak földrajzi helyzete miatt is lehetőségeket nyitott és áldozatra ösztönzött. Hiszen távol volt Bécs-től, viszont közel Erdélyhez, Lengyelországhoz, hídfő-állásaként Tokaji Ferenc, Esze Tamás, a Rákócziak seregének. Fekete Gyula szerint „a magyar kultúra egyik szülővidéke ez, ahol a Károly Biblia-fordítást megalkották Patak sugárkörében, ahol az első magyar diákszótár, a magyar nyelvtankönyv született és a nyelvújítás elindult. Itt született a 48-as vezéralakból Kossuth, Szemere, Palóczy. Nos hát, ez volt a pataki szellem, amely hatása alatt nevelkedett a pataki nagycsalád Kiss Sándorral és sokunkkal együtt”.¹

*

A *Sárospataki Református Kollégium* „varázslatos világában, különös zártságával, mégis az egész világra szóló nyitottságával formálta évszázadokon keresztül a magyar értelmiségnek legpregnansabb, legmeghatározóbb lelki arculatát.”² Még a falak is sugározták a történelmet. A *protestantizmus* jelentős helyet kapott a kortárs fiatal értelmiség történelmi tudata formálásában. Ennek egyrészt negatív attitűdje a német, azaz *Habsburg-ellenesség*, hogy tudniillik Magyarország megnyomorodását a Habsburgoknak köszönhetjük. Másrészt a pozitív attitűd Kiss Sándor szerint „büszkeség arra, hogy a Biblián keresztül az irodalmi nyelvet, a magyar *irodalmi nyelvet* használtuk. A magyar protestantizmusban emellett mindig volt *küldetésstudat*, bizonyos prófétizmus... , hogy feleletet adott kínzó kérdésekre és problémákra: hogy miért kerültünk ebbe a nyomorúságba... A reformáció bevilágított, egyszóval ér-

telmet és magyarázatot is adott a próféták nyelvén arra, hogy ahogy az Isten a maga népét, ugyanúgy ostorozza a magyarságot is: térjen meg.... A *felelősségtudat*, hogy nem csak önmagunkért vagyunk felelősek, hanem a másik emberért, a mellettünk lévő emberért is és az egész közösségért, az egész nemzetért.”³ Kiss Sándor egyik pataki professzora szerint a reformátorok nyomdokába lép az, aki ma a néphez megy és a népért vállal szolgálatot. Az iskola tanárai arra törekedtek, hogy diákjaik későbbi életéhez „minél jobb, vonzóbb példát mutassanak, megfelelő követelmények támasztásával, minél hatékonyabb tanítási eljárások alkalmazásával eredményesen felkészítsék őket az értelmiségi feladatokra, a társadalom szolgálatára.”⁴

A Kollégium a kezdeményezések szellemét hordozta. Itt ismerkedett meg Kiss Sándor a falukutató munkával, itt létesítették az első (építő)táborokat teológusok bevonásával. Faluszemináriumot rendeztek. Bekötőutat építettek egy kis falunak. A tanítóképzősök teológusokkal együtt járták a Bodrog-közt, hogy megismerjék, saját szemükkel lássák, milyen nyomorúságban élnek a cselédek. Ennek nyomán is keletkezett érdeklődésük az akkor kibontakozó népi irodalom iránt. Adyn, Móricz Zsigmondon, Szabó Dezsőn nőttek fel. Patakon ők voltak az érdeklődő, haladó szellemű diákok ideáljai.⁵

*

A *Tanítóképző Intézet* 1929. szeptember 14-én került egyházi tulajdonba. Ezzel kárpótolta az állam a Kollégiumot a megszűnt jogakadémiáért. Az intézet igazgatója így jellemezte a volt állami intézményt: „Bár sok irányban nagy a változás 1869-től mostanáig, egyben azonban mégsem változtunk meg. Nem változott meg az a szellem, melyet ez az intézet a főiskolából hozott magával. S ez a *hitnek és hazának a szeretete*. Ezen a két pilléren nyugodott s nyugszik most is nevelésünk.”⁶ A

¹ Fekete Gyula beszéde Kiss Sándor emléktáblája avatásakor. In: Emléktáblaavatás Kiss Sándor kisgazdapárti politikus tiszteletére. Bp., 1992. január. 16. p. Az egykori képzős diák szemszögéből nézve: „a pataki vasútállomástól jól látszott az északra, a sátoraljaújhegyi hegyek lábánál, a Ronyva patak mentén húzódó cseh-szlovák-magyar határ. Egy kőhajításnyira Sárospataktól. A romos pataki várban lakott Windischgraetz herceg, aki részt vett a trianoni békéért visszavágó akcióban, a frankhamisításban. Ezt – rá felnézve – suttozták a pataki diákok.” Virágh Ferenc: Kiss Sándorhoz fűződő személyes kapcsolat. Budapest, 2001. 10. 11. Kézirat. 3. p.

² Márkus Mihály beszéde Kiss Sándor emléktábla avatásakor. I.m. 13. p.

³ Huszár Tibor: Beszélgetések. I.m. 280k. p.

⁴ Ködöböcz József: Sárospatak a magyar művelődés történetében. Sárospatak, 1991. 99k. p.

⁵ I.m. Vö. Bokor Péter: A Századok sorozat interjúinak sorában készült felvétel Kiss Sándorral. Washington Chavy-Chase, 1978. november 24. /Továbbiakban: Bokor Péter: Interjú Kiss Sándorral./ A szerző birtokában van. Itt is megköszönöm Bokor Péter úr szíves segítségét, tájékoztatását.

⁶ A Tiszáninneni Református Egyházkerület Sárospataki Tanítóképző Intézetének 1929-30. évi értesítője. Sárospatak, 1930. /Továbbiakban: Értesítő./ 4. p.

képző 10 tanárral, 4 hitoktatóval és 6 óraadóval a főiskola társ- vagy testvérintézete lett. Tanügyileg, anyagilag független volt a főiskolai alapoktól, ugyanakkor „a két intézet közös eszményeket szolgál és a külső világgal szemben ünnepélyes alkalommal együttesen jelenik meg és képviselteti magát. Befelé a lelki egység megteremtésére törekszik.”⁷

A tanítóképző kiváló ‘református nevelő iskola’ volt. „Az egyházi kezelésbe vétel után a képzős iskolai élet és nevelői tevékenység lelke a református szellem lett, s a vallásos nevelés intenzívebbé vált... Az egyház szolgálatára neveléssel együtt tervszerűen igyekeztek a jelölteket felkészíteni a magyar nép szolgálatára, egymás, a közösség, a haza szeretetére, a haladás munkálására.”⁸ A képző ifjúságát a mozgalmasság, az öntevékenység és az eleven egyesületi élet jellemezte. Volt önképzőköre, ének- és zenekara, sportköre, cserkészcsapata, SDG-kollégiuma. Tanulói létszáma évenként átlagosan 150-160 fő volt.⁹

Amikor Kiss Sándor Patakra került, akkor jelent meg Kárász József, Bodnár István „Korán sötétedik” című könyve, amelyet Szabó Zoltán teológiai tanár vezetésével írtak. Ez a Bodrog-köz szociális nyomorúsága felmérése nyomán készült dokumentáció. Ennek során eltávolították Kárász Józsefet a teológiáról, Bodnár Istvánt a tanítóképzőből. Ez a könyv Szabó Zoltánnak is majdnem a tanári állásába került. Mivel a teológia és a tanítóképző tanári kara szolidaritásként egyöntetűen kiállt mellette, állásában maradt.¹⁰

Az 1934. évi Értesítőben olvashatjuk, hogy az intézet arra törekedett, hogy „növendékeiben a szeretet, türelem, igazságosság, önuralom s főként a *vallásosság és hazafiság erényeit*, mint a jó embernek az erényeit kifejlessze. E cél elérését munkáltuk a tanórákon, áhítatokon, csendesnapokon, bibliaköri összejöveteleken, iskolai ünnepélyeken s más hasonló alkalmakon.”¹¹ A képző tanárai a *diákok nevelését* tekintették célnak, a szakmai műveltséget pedig eszköznek. Magukért és másokért felelősséget hordozó, közösségi életet élő tanítók

és kántortanítók képzését, nevelését tűzték ki megvalósítandó célként. Az 1938-ban kiadott Értesítő szerint: „A vallásos és erkölcsös lelkület kifejlesztésében a vallástanáron kívül az egész tanári kar kivette a részét. A tanórákon kívül az istentiszteletek, áhítatok, a mindennapi bibliaolvasás, az úrvacsorával való élés, a csendesnapok, az SDG-kollégium, a bibliakörök mind ezt a célt szolgálták. Törekvésünk, hogy az evangélium ereje úgy hassa át lelküket, hogy mint tanítók, azt tanítványaikba is átplántálhassák.”¹²

*

Kiss Sándorék a Kollégiumban harminc-egynehányan kezdték 1932-ben a tanítóképzőt, s a tanulóknak körülbelül egyharmada volt parasztszülők gyermeke. Az osztályközösség többsége az úri Magyarország középosztályára jellemző magatartását és attitűdjét már akkor felvette, „de végeredményben mindig egy kisebbség az, amelyiket megfognak a nagy dolgok, és rájönnek, hogy a saját *felelőségük*, saját életük építésén túl más felelőségük is van, embertársaik és társadalmuk iránt, amiben élnek.”¹³ Az SDG kollégium tehát főként az ‘öntudatos magyar református világnézet’ kialakítására és a magyarság, népünk iránti felelősségtudat elmélyítésére törekedett.

A pataki tanárok Kiss Sándor szorgalmát, kötelességtudását és lelkiismeretességét elismerték. Nem a származást, hanem az elvégzett munkát, a tanulmányi eredményt méltányolták. Ilyen légkörben nevelkedett Kiss Sándor öt éven át Patakon, ahol „tehetsége, tudásvágya, szorgalma, akaratereje, a tanítói hivatásra való felkészüléssel kapcsolatos felelősségérzése révén az intézetnek mindvégig kiváló tanulója volt.”¹⁴

A Horthy-korszak legjobb szakközépiskolájának tartották az ötéves tanítóképzőt. Virágh Ferenc akkor lett elsős 1936 őszén a pataki képzőben, amikor Kiss Sándor már végzős volt. Szeretete és gondoskodása meghatározta a fiatal diák egész életét: „Osztályában sok tehetséges diák tanult, de leginkább órá néztem fel. Léven ötödikes, a kollégiumban tanulószobai előljárom

⁷ Értesítő. 3. p.

⁸ Ködöböcz József: Kiss Sándor és a pataki tanítóképző. Sárospatak, 2000. június 28. Kézirat. 1. p.; A Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola ny. főigazgató-helyettesének itt is tisztelettel megköszönöm készséges segítségét, hogy rendelkezésemre bocsátotta kéziratát.

⁹ Vö. Barcza József: A Kollégium története 1919 után. In: A Sárospataki Református Kollégium. Tanulmányok alapításának 450. évfordulójára. Szerkesztette a Tiszáninneri Református Egyházkerület elnöksége. Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Bp., 1981. 249. p.

¹⁰ Az egykori pataki diák, Virágh Ferenc szerint: „Suttogták azt is, hogy a képző önképzőkörének vezetője, egy református teológus és egy végzős gimnazista, szerzőtársakkal a Bodrogközi tanyavilág uradalmi cselédeinek sorsát leíró könyvet adtak ki... amiért is kicsapás, Patakról eltávolítás járt.” Virágh Ferenc: Kiss Sándorhoz fűződő személyes kapcsolatom. Budapest, 2001. 10. 11. Kézirat. 3. p.

¹¹ Értesítő 1934. 23. p.

¹² Értesítő 1938. 23. p.

¹³ Huszár Tibor: Beszélgetések. I.m. 274. p.

¹⁴ Ködöböcz József: Kiss Sándor és a pataki tanítóképző. I.m. 4. p.

volt nekem... A képzőben az elsősnek úrként kellett tisztelnie az ötödévest, ami a megszólításban is megnyilvánult. Kiss Sándor, akit előírás szerint Kiss úrnak kellett szólítani, érezhetően igyekezett engem felkarolni, sokszor segített a magyar, a matematika feladatok megoldásában s a fogalmazás helyes szórendjére nevelt, nekem megengedte, hogy négyszemközt Sándor bátyámnak szólítsam.”¹⁵

*

Jóllehet, Kiss Sándor a szülői házban drága lelki örökséget kapott, ősei által sokszorosan kipróbált, időálló református hitet és istenfélelmet, a tényleges fordulat Sárospatakon következett be életében. „A Soli Deo Gloria mozgalom által szervezett csendesnapok ráébredtették arra, hogy megváltásra szoruló lélek, és Jézus a megváltója. Felismerte, hogy nem csak az egyéneknek van szüksége megváltásra, de a nemzetnek is.”¹⁶

Kiss Sándornak sem jelentett a hit többet az átlagosnál 18 éves koráig. 1936. április 28-29-én azonban csendesnap volt az intézetben, ahol lelki, vallási, társadalmi kérdésekről szóló előadások hangzottak el. *Megváltásról* három évvel később Varga Domokos barátjának írott levelében így számol be: „Én szerettem a magyarságról szóló előadásokat, az evangélium nem érdekelt... A délutáni előadás után Fónagy Zoltán kihirdette, hogy egyéni beszélgetésekre a szobájában fogad mindenkit. Eszemben sem volt. Még lefekvés előtt kérdezték /persze viccből/, hogy én megyek-e? S ekkor még a nyegle fiatalember káromkodással válaszolt a kérdésre, majd egyszerre csak azt érezte, hogy valami történik vele. Valami azt súgja, hogy neki oda kell mennie. Először kinevette magát. Két-három alkalommal is nekiindult, hogy aludni megy, de hiába, fizikailag sem engedett valami. Bennem egyszerre összeomlott az egész kártyavár, s világossá lett: vagy megyek, vagy nincs menekvés. Egyszerre az Ige világított bele az életembe. Persze ezt még nem tudtam, csak azt éreztem, hogy

szemégtöredékből mászok ki, mind feljebb és feljebb... megutáltam magam. De hátra volt még a harc, önmagamat, álszemérmemet legyőzni. Éjfélig küzdöttem, míg bementem Dezső bácsihoz, rajta keresztül Isten előtt 'vallottam' meg mindent. Boldogító, csodás érzés volt. Beleszédültem a boldogságba. Repültem, repültem egyszerre. Másnap ismét nagy ajándékot kaptam: soron kívül SDG-snek avattak fel. Keresztényiségem első mámorító perceit éltem, amikor még nem jöttek a megpróbáltatások. Hős akartam lenni. Belevetettem magam teljes énemmel a bizonyágtevésbe és a szolgálatba. Egyszerre megsokasodtak erőim, valósággá vált bennem Krisztus. Az emberek értetlenül néztek.”¹⁷ E döntő lelki hatás nyomán Kiss Sándor életében a 'történelmi Jézust' felváltotta a személyesen megtapasztalt, élő és valóságos Megváltó Úr Krisztus.

*

Kiss Sándor tagja lett a *Soli Deo Gloria* Református Diákszövetségnek, melynek *megalakítására* Siófokon 1921-ben került sor, hogy a magyar ifjúsági munka hitvallásos módon szolgálja az evangéliumi megújulást. Az egyetemes református diákmozgalom az általános diákevangelizáció és a szövetségi munka területén fejtegette ki hatását.¹⁸ Tagjai felelősséggel és elkötelezetten vállalták ennek *programját*. Eszerint „mind életemben - halálomban, testemben-lelkemben Krisztus tulajdona /vagyok/, a református keresztyén életideált megvalósítani /töreksem/. Magyar Református Anyaszentegyházamat missziói lélekkel szolgálni, a református teológiát - úgy, amint a Heidelbergi Káté és a Második Helvét Hitvallás körvonalazza - megismerni, művelni, és diadalra juttatásáért dolgozni, a kálvinizmus, mint világnézet, harcát harcolni: egyszóval Isten felségjogait életemben minden vonatkozásában érvényesíteni egyetlen célomnak tartom, éppen a Soli Deo Gloria Szövetség eszközeivel és módszereivel. A Szentírást minden nap olvasom és szorgalmasan tanulmányozom. A Szö-

¹⁵ Virágh Ferenc: Kiss Sándorhoz fűződő személyes kapcsolatom. Budapest, 2001. 10. 11. Kézirat. 2. p.

¹⁶ Pataki Béláné Baráth Ida: Emlékező beszéd Kiss Sándor sírjánál. Kézirat. Vásárosnamény, 1999. október 23. 2. p.

¹⁷ Kiss Sándor levele Varga Domokosnak. Szeged, 1939. február 10. A másolat a szerző birtokában van; Kiss Sándor halála előtt két évvel így vallott Jézus Krisztustól kapott új életéről és a vele való élő közösségről: „A legnagyobb változást életemben az újjászületés jelentette 18 éves koromban. Ezt megelőzően a nagy lázadás. Mindent kétségbe vontam. A kálvinizmus hittételeit, a Bibliát, a hitvallást, de még az Isten létét is. Az értelem minden átfogó lázadása azonban nem hozott megnyugvást. Üressé, tartalmatlanná, céltalanná vált

az életem. És akkor - váratlanul, akaratlanul - találkoztam az élő Jézus Krisztussal. Én menekültem, ő meg jött felém. A fizikai valóságnál sokkal reálisabban megfogott, átölelt. Megbocsátotta minden bűnömet, tagadásaimat és lázadásaimat. Egyszerre minden élővé vált, a Golgotai Kereszt, a Megváltás, a Kegyelem. És határtalan boldogság öntött el.” Kiss Sándor: Beszéd az Mt. Vernon metodista és presbiteriánus Meeting House templomokban. Kézirat. 1. p. 1979. Ráday Levéltár C/243.

¹⁸ Vö. Pótor Imre: Dr. Tóth Endre az egyházépítő professzor - különös tekintettel dunántúli szolgálataira. Doktori dolgozat. Vásárosnamény, 1996. 79-81. p.

vetséget anyagilag támogatom, bárminemű munkájából a reám eső részt készséggel vállalom.”¹⁹

*

Az SDG vezetői szerint az iskolai csendesnapoknak kettős célja volt: egyrészt a *kegyelem elnyerése Jézus Krisztustól*, másrészt a már kegyelmet nyert, megváltott fiatalokat felszólították, hogy *vállalják a közösségnek, népünknek a sorsát*. Mert nemzetünknek is megváltásra van szüksége. Az SDG országosan tűzte ki céljaként „olyan ifjúság nevelését, amely vallásos megújulásból merített erővel és felelősséggel akar és mer országot építeni... A vezetők tudták, hogy szükség van országos összefoglaló mozgalomra, amely - mint a szív a szervezetben - irányt, lendületet és töltést ad az SDG diákcsoportoknak.”²⁰ Vallották, hogy a diákokat közösségeikben, helyben kell ébreszteni vallásilag, hitben evangélizálni, de támogatni érdeklődésüket is és felelőségüket, hogy ne önző, önmagának való életet, de társaikért és az általuk képviselt ügy iránti életet folytassanak.

Kiss Sándor szerint: „A mi diákmozgalmunk a teljes élet megszentelését hirdette és iktatta programjába. Elsősorban a megtérés hirdetését, a lelkek megmentését. De a társadalom, a nép, a nemzet sorsproblémáit is a fasizmus, a marxista kommunizmus és a demokrácia mozgalmai eszmevilágának forgatagában. „Pozitívan fogalmazzuk programunkat... Hittük és hirdettük, hogy Krisztus az egyéni, társadalmi, nemzeti és nemzetközi élet problémáira is egyedüli megoldás. A keresztyén embernek nem szabad kivonulnia a világból, hanem harcolnia kell minden erejével azért, hogy a világ jobbá, szebbé legyen.”²¹

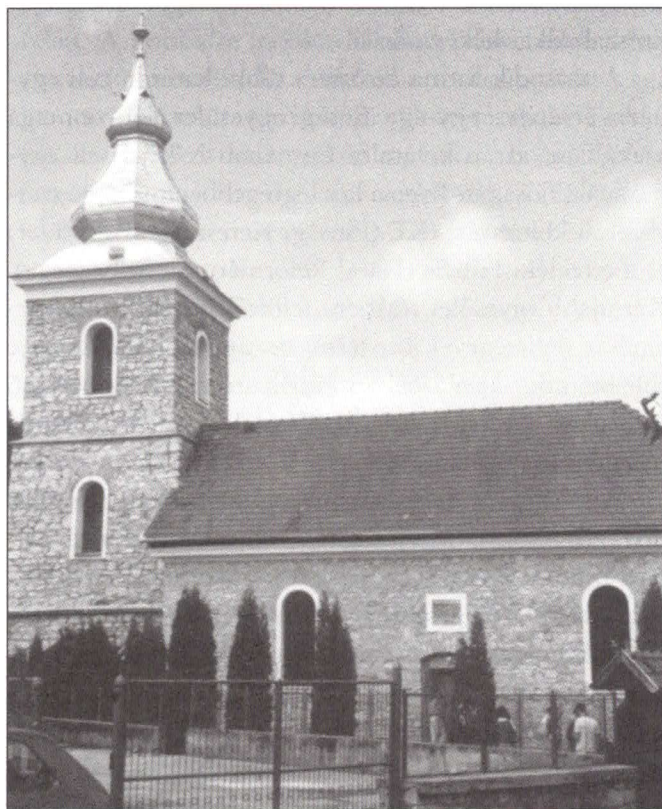
A vidéki SDG-s csendesnapok keretében általában három napig hitmélyítő előadások hangzottak el, bibliaköri vizsgálódásokra került sor, és középpontban állt a magyarság sorsproblémáinak megtárgyalása is. Patakon rendszeresen szolgáltak Fónyad Dezső, Morvai István, Papp Béla, dr. Kiss Sándor, Balla Péter és Soos Géza. Mikor az SDG fiatal, forradalmár lelkészeivel szemben az egyház felső köreiben ellenlépéseket kezdeményeztek, Ravasz László püspök védte meg a Szövetséget, mivel ő tudta, hogy az a jövő útja: a súlyos, megoldásra váró kérdések megtárgyalására biztosítani kell a teret a magyar református egyházon belüli moz-

galmak körében, hogy ezek szellemi-lelki hatása nyomán felnőhessen egy új magyar középosztály.²²

Hetenként tartottak bibliaköri foglalkozást, melyet év elején közös áhítattal kezdtek és tanév végén is közös áhítattal fejeztek be. Év végén a bibliaköri vezetők is beszámoltak évi munkájukról és tapasztalataikról. A kollégisták vezették a gyakorlóiskolai és a református népiskolai tanulók vasárnapi iskolai foglalkozásait. Ezen kívül előadásokat, hangversenyeket, ünnepélyeket szerveztek. Évenként többen részt vettek az SDG Szövetség virágvasárnapi és nyári konferenciáin is.²³

*

Kiss Sándor sorsa összefonódott a magyar református diákok SDG Szövetségével, „ezzel az egyház hitbéli megerősödését és népünk felemelkedését egyaránt szolgáló ifjúsági szervezettel.”²⁴ A Szövetség adta a kezébe döntő hatással „Isten Igéjét, s oltotta szívébe népünk nemzetünk, de különösen is a társadalmilag háttérbe szorultak, az elesettek iránti felelősségérzetet. Így lett Kiss Sándor bibliás politikussá...”²⁵ *(Folytatjuk)*

Zsobok

¹⁹ Vö. Rác Lajos: 75 éve alakult meg a Soli Deo Református Diákszövetség. Református Egyház 1996. 235. p.

²⁰ Kiss Sándor: A Magyar Demokrácia és az SDG. In: Kiss Sándor a magyar demokráciáért. I.m. 14. p.

²¹ Kiss Sándor: Beszéd az Mt. Vernon metodista és a presbiteriánus Meeting House templomokban. I.m. 1.p.

²² Huszár Tibor: Beszélgetések. I.m. 273. p; Vö. 287 p.

²³ Kodöböcz József: Kiss Sándor és a pataki tanítóképző. I.m. 2. p.

²⁴ Denke Gergely beszéde Kiss Sándor emléktáblájánál. In: A hazák Európájáért. Szerkesztő: Virágh Ferenc. Bp. 1998. 11. p.

²⁵ Denke Gergely: „Az igaznak emlékezete áldott.” A bibliás politikai Kiss Sándor. Reformátusok Lapja 2000. 04. 30. 6. p.

Határontúli és anyaországi ifjúsági vezetők találkozója a Generális Konventen

Bereczky Örs

Generális Konventtel, a Kárpát-medence egyházmegyei és egyházkerületi elnökségeinek találkozásával egy időben (július 8-9.), annak részeként került sor a négy magyarországi egyházkerület és a határontúli ifjúsági vezetők találkozására. A határontúli egyházakat bonyolultabb számba venni, hiszen az erdélyi reformátusoknak két kerületük van (erdélyi és királyhágómelléki), külön egyházi szervezettel, külön ifjúsági vezetéssel. Rajtuk kívül még a felvidéki, délvidéki és a kárpátaljai reformátusság képviseltette magát.

Első feladatunk a megismerkedés volt: észrevehettük az ifjúsági munka háromféle szerveződését.

Tulajdonképpen ernyőszervezet nélküli ifjúsági munka a szerbiai: jól működő ifjúsági csoportja révén képviselte a kicsi délvidéki reformátusságot Réti Katalin szabadkai lelkész nő.

A második forma az összes többi határon túli egyházra érvényes: egy-egy ifjúsági egyesület előbb a maga szakállára, aztán hivatalos formában is képviseli egyházának ifjúságát. Ilyen a két legrégebben működő szervezet, a kolozsvári IKE (Ifjúsági Keresztyén Egyesület) és a felvidéki FiReSz (Fiatal Reformátusok Szövetsége). Két újabb egyesület részben „felülről” szervezve, a közegyház segítségével jött létre, de ugyanolyan szerepet tölt be, mint az előzőek: a kétjelentésű KRISz betűszó jelzi őket – Kárpátaljai, ill. Királyhágómelléki Református Ifjúsági Szövetség.

A harmadik forma az anyaországi: nincs hivatalos országos református ifjúsági egyesület. Van viszont Zsinati Ifjúsági Iroda és az ifjúsági munka növekvő támogatottsága. Az egész Magyarországi Református Egyház ifjúságának közös élménye volt tavaly a Csillagpont találkozó.

A három forma a helyzeteink különbségét mutatja. Egymás helyzetét meg kellett értsük ahhoz, hogy elővegyük a következő kérdést: miben tudunk együtt dolgozni, illetve: miért kell együttműködnünk?

Miért is jó az, hogy egymás társaságát keressük? A válaszuk nagyon egyszerű: minden ifjúsági bibliakör, minden református fiatal hasonló helyzetben van. A református egyház keretei között, magyar nyelven tesz bizonyosságot hitéről. Egy bibliaórán felvetett kérdések és a nagy nehezen megtalált válaszok hasonlóak Sza-

badkán, Nagysallón, Beregszászon, Sarmaságon, sőt Budapesten és Debrecenben is.

Érdemes együttműködni abban, hogy többet találkozzanak ifjúsági csoportjaink. Erre máris jó alkalmak lesznek az idei őszön megrendezendő Regionális Csillagpontok, melyeknek kiemelt résztvevői a határontúliak. Reméljük, hogy a magyarországi csoportokhoz hasonlóan ők sem csak vendégként, hanem aktív résztvevőként működnek majd közre mind a programban, mind a lebonyolításban. (A találkozóról lapunk 47. oldalán szerezhetnek bővebb tájékoztatást az érdeklődők)

Érdemes egymással az ismereteket megosztani: leg hamarabb egy közös református szálláshely-adatbázis formájában lehet ennek mindenki számára látható eredménye.

Érdemes az ifjúságpolitikában bizonyos helyet elfoglaló egyházak helyzeteit összevetni, tapasztalatot cserélni – de van olyan világi fórum (pl. Magyar Ifjúsági Konferencia), ahol magyarországi és határontúli egyházak ifjúságai is képviselve vannak, s így a konkrét egyeztetés is szükséges. Az egyházpolitika alapelveiről is tudtunk egy kicsit beszélgetni Nagy Zsombor főtisztviselővel.

Érdemes állandóan kapcsolatban lenni a pályázatok okán – nemcsak a hasonló tapasztalatok, hanem a közösen megírható tervek miatt is.

Adja Isten, hogy most megkezdett közös munkánknak legyen eredménye, nem pályázati elszámolásban bizonyítható módon, de lelkiekben.

Zilah

Van új a nap alatt

Van Istened
Van békességed
Van feladatod
(2Kor 5:18-20)

Folytatódik a Csillagpont!

A Csillagpont továbbra is

- a találkozás pontja – ahol rádöbbenhetünk, hogy többen vagyunk, mint gondolnánk;
- a lelki feltöltődés pontja – ahol rácsodálkozhatunk Isten véghetetlen kegyelmére és szeretetére;
- a sokszínű egység pontja – ahol Isten ajándékaként élhetjük meg egyházunk életteli sokszínűségét és egységét.

A távolság többé nem akadály!

Idén ősszel egyházmegyék összefogásában megvalósuló regionális találkozókra készülünk a 2005-ös országos nagy találkozásra. Az egynapos találkozókra veletek együtt szeretnénk megvalósítani mindazt, ami a Csillagponton is egybekovácsolt minket: színes előadás, jó beszélgetések, hangos éneklés, csendes imádság, izgalmas bemutatkozások és koncertek várnak rád.

Számítunk rád!

A találkozáshoz te is kellesz, nélküled szegényebbek vagyunk!

- Ötleteiddel és javaslataiddal kapcsolódj be a szervezésbe!
- Vegyél részt a lebonyolításban!
- Szólj hozzá az internetes fórumon!
- Hívogass másokat!
- Mutasd be saját produkciódat!

Helyszínenként nyolc-nyolc munkacsoport várja a jelentkezésedet.

Résztevők:

A találkozókra, helyszíntől függően, 500-1000 fiatalra számítunk elsősorban a 16-30 éves korosztályból. Részvételi díj nincs. Az étkezési lehetőségekről és egyéb részletekről az egyes találkozók honlapunkon megtalálható saját aloldalain tájékozódhattok.

További felvilágosítás, felajánlások fogadása:

Zsinati Ifjúsági Iroda

Tel.: 1/460-0702

ifjusag@axelero.hu

<http://csillag.reformatus.hu>

Számlaszám: OTP 11714006-20424899

Minőségi működés a református óvodákban!?

Jubász Tünde

A minőségfejlesztés és minőségbiztosítás korát éljük. Biztosan mindenki elgondolkozott már azon, hogy mit is értünk ezen kifejezések alatt, s kinek mit jelent a minőség, a saját intézményi működésére vonatkoztatva.

Jelen vizsgálatom középpontjában, a magyarországi református óvodák állnak, azon belül az óvodavezetők helyzete, a minőségi működés személyi feltételeinek tükrében. Nem megoldást keresek! Kérdéseimmel a fenntartók figyelmét szeretném felhívni óvodáik problémáira!

A 2002/2003 tanév folyamán egy kérdőívet adtam ki az óvodák vezetőinek, a következő kérdésekkel:

1. Az óvoda csoportszáma:
2. Az óvoda gyermeklétszáma:
3. Tagintézménnyel rendelkezik? Igen / nem
4. Főzőkonyhával rendelkezik? Igen / nem
5. Önálló gazdálkodású az óvoda? Igen / nem
6. Az óvodavezető függetlenített? Igen / nem
7. Az óvodavezető heti, kötelező óraszám:
8. Az óvodavezető munkáját segítő, az óvoda alkalmazásában álló alkalmazott:
 - Gazdasági vezető: heti órában
 - Óvodatitkár: heti órában
 - Egyéb: heti órában

A kérdőíveket 13 óvoda küldte vissza, az ország különböző pontjairól. Az óvodák fenntartói változatos képet mutatnak: kisebb és nagyobb gyülekezetek, illetve egyházkerületek egyaránt megjelennek, mint fenntartók.

A 13 óvodában összesen 32 csoport működik, van 1, 2, 3 és 4 csoportos egyaránt. Az óvodákba összesen 847 gyermek jár, az átlagos csoportlétszám 26,5 fő, mely fölött van – ugyan nem sokkal – a törvény által előírt maximum 25 főnek.

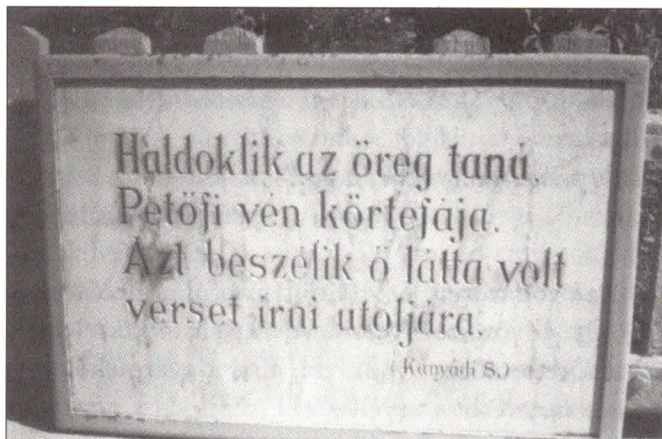
Egyenként vizsgálva az óvodák helyzetét, a csoportlétszám 4 óvodában 20-25 fő között van, de volt, ahol e fölött! *Hogyan valósul meg a minőségi, szakmai munka, az egyéni fejlesztés és bánásmód, a lelki gondozás 27-30 kisgyermek esetén!?*

Az óvodák közül 8 önálló gazdálkodású, 4 nem önálló és 1 részben önálló. A részben, illetve nem önálló gazdálkodású óvodák közül 3-ban segíti az óvodavezetők munkáját óvodatitkár (napi 4 órában), az óvodavezetők heti kötelező óra-

száma 27-32 között van, mely időt a gyermekcsoportban kell tölteniük! 2 óvoda tagintézményként működik, az iskola látja el a gazdálkodással kapcsolatos teendőket. *Mennyiben látja át és segíti az iskola az óvoda működését?*

Mádéfalva

Székelykeresztúr

Az önállóan gazdálkodó (8 db) óvodák közül 5-ben segíti az óvodavezetők munkáját óvodatitkár, vagy gazdasági vezető, napi 1-4 órában! *Ennyi idő biztosítja a törvényes gazdálkodás feltételeit?* De van olyan óvoda is, ahol nincs alkalmazásban szakember, gyülekezeti tagok szeretetmunkában végzik a gazdálkodással kapcsolatos teendőket! *Ki a felelőség?* Az önállóan gazdálkodó óvodákban, az óvodavezetők heti kötelező óraszama – ennyi időt töltenek a gyermekek között! – a következőképpen alakul: 3 óvodában 6 óra, 3 óvodában 27 óra(!), 2 óvodában 32 óra(!). A fennmaradó, heti 8-13, órában látják el vezetői teendőiket: **pedagógiai** (munkaterv, beszámoló elkészítése, megvalósításuk folyamatos ellenőrzése; gondozási feladatok ellátásának ellenőrzése; az óvoda kapcsolatrendszerével járó feladatok ellátása; az intézmény pedagógiai programjából adódó tervezési, szervezési feladatok; a csoportokban folyó szakmai munka ellenőrzése, értékelése; a továbbképzésekkel kapcsolatos feladatok ellátása; pályázati tevékenységek stb.), **tanügyigazgatási** (a gyermekekkel kapcsolatos nyilvántartások vezetése, statisztikák elkészítése, „beóvodázással” és beiskolázással kapcsolatos feladatok, gyermekvédelmi munka ellenőrzése, értékelése; stb.), **gazdálkodási** (költségvetés és beszámoló előkészítése és ellenőrzése; a gazdálkodás folyamatos ellenőrzése; az óvoda épületének és tárgyi eszköz fejlesztésének ütemezése és ellenőrzése; pályázati tevékenységek; stb.), **munkaügyi** (az óvoda dolgozóinak alkalmazásával kapcsolatos feladatok folyamatos ellátása és ellenőrzése; a munkarend és helyettesítések megszervezése; szabadságolások előkészítése; stb.), és **egyéb**, a napi működés folyamán felmerült feladatok megoldása.

Mire elég az a napi 2-3 óra? Mennyit kell szeretetmunkában dolgozni ahhoz, hogy az óvoda „versenyképes” maradjon? Mennyit tolerál a család, amely a nyugodt háttérrel biztosítja mindennapi szolgálá-

tunkhoz? A fenntartók milyen vezetőket szeretnének óvodáikban: nyugodt, kiegyensúlyozott, kedves, türelmes, lelkes, vagy ideges, türelmetlen, fáradt, fásult vezetőket?

Rendelkezzünk a lélek gyümölcseivel (Galata 5,22: szeretet, öröm, békesség, türelem, szívesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás), gondolhatják a kedves testvérek! Rendelkezzünk, de mi is gyarló emberek vagyunk, elfáradunk és belefáradunk terheinkbe. Nehéz minden nap a gyermekek között is, és vezetői teendőink ellátásában is maximumot nyújtani, melyet elvárunk önmagunktól és elvárják tőlünk a gyermekek, a szülők, munkatársaink és a fenntartó egyaránt. Szeretnénk megfelelni, hiszen – egy kedves óvodavezető testvérem szavait idézve – életünket tettük fel erre a szolgálatra! Isten országát építjük, erőt, türelmet, bölcsességet és időt kérve Tőle. De Önök is, kedves óvodafenntartók, sokat segíthetnének szolgálatunkban azal, ha biztosítják számunkra a munkánkhoz szükséges feltételeket! *Önök milyen református óvodákat szeretnének látni kis hazánkban?*

Bízom abban, hogy minden érintett fél a segítő, figyelemfelhívó szándékot olvasta ki soraimból!

Gyimesfelsőlök

Isten akarata, hogy gyermekeink szeretetben nevelődjenek

„Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három: ezek között pedig legnagyobb a szeretet.”

(Pál 1Kor 13,13)

A szeretet a jóság leggazdagabb és legteljesebb megnyilvánulása. A szeretet állandóan adni akar. Pál apostol azt mondja: „...nem keresi a maga hasznát...” (1Kor 13,5). Legalábbis az a szeretet, amelyről a Biblia szól. E gondolatok jegyében rendezte meg a berettyóújfalui Szivárvány Református Óvoda kétnapos konferenciáját 2004. április 23-24-én.

A téma fontosságát, időszerűségét igazolja a résztvevők magas létszáma (közel 120 fő) és nemzetközivé szélesítése (erdélyi református óvodák).

Hagymási Gyuláné, az óvoda vezetője köszöntötte kollégáit és a meghívott vendégeket, előadókat: Szeifert Ferenc polgármestert, Pálfi István országgyűlési képviselőt, úgy is, mint a berettyóújfalui református gyülekezet presbiterét, Nagy Zsoltné esperesné asszonyt, dr. Horkay Györgyöt, a Tiszántúli Református Egyházkerület iskolaügyi főtanácsosát, Majláth Józsefnét, a helyi gyülekezet lelkipásztorát, dr. Reisinger János irodalomtörténészt, Kövér Sándorné dr. tanszékvezető főiskolai tanárt.

Az óvodavezető köszöntő szavai után dr. Horkay György üdvözölte a jelenlévőket, elismeréssel szólt a hazai református óvodákról, ahol a gyermekek hitben és szeretetben nevelkednek. Ezekkel a gondolatokkal eredményes tanácskozást kívánva nyitotta meg a konferenciát. Berettyóújfalú város nevében Szeifert Ferenc polgármester köszöntötte a vendégeket, rövid áttekintést adott a város történetéről.

Nagy Zsoltné esperesné asszony mindannyiunkat magával ragadó nyitó áhítata mélyen megérintett bennünket, egybecsengve a konferencia alapgondolatával. Áhítatában Isten cselekvő és önfeláldozó szeretetéről beszélt. „Kegyelmet nyert emberek vagyunk, mert szeret minket az Isten, a mi atyánk, érdemtelenül is, akár a szülő a gyermekét. Isten vágya és akarata az, hogy gyermekeink szeretetben épüljenek, és ehhez mi eszközök vagyunk.”

A közös ima, a zsoltárok közös éneklése bensőséges hangulatot teremtett a rendezvény további részéhez, melyben elsőként dr. Reisinger János irodalomtörténész „A szeretetre nevelés az óvodában” címmel nem mindennapi előadást tartott a

A konferencia résztvevői

nevelésről a Bibliából vett idézetekkel, történetekkel alátámasztva. Mondandójának másik pillére Erich Fromm: A szeretet művészete című tanulmány volt. Őt idézve jelentette ki: minden ember szeretetre vágyik, a születéstől a halálig. A szeretetnek azonban különböző szintjei léteznek. Legtöbb ember csak elvárja a szeretetet, s ha nem kapja meg, megtagadja a szeretet létezését. De szeretetet nem kapni, adni kell. A szeretet művészete pedig ott kezdődik, ha mindenki iránt,

minden helyzetben érezzük ezt. Kijelentette, a szeretet nem ösztön, nem indulat, nem elsősorban érzés, élelve, tudatos magatartás kell, hogy legyen. Majd rátért a legfőbb jellemvonásokra, amelyre a szeretettel összhangban formálni kell a gyermekeket. Kifejtette, szeretni csak az tud, aki ura önmagának, tud uralkodni ösztönein, indulatain. Fontos a szolgálatkészség, hogy észre vegye, segítse a másikat, legyen személyes hite. Mindezekre következetességgel meg lehet tanítani a gyermeket – hangsúlyozta végül lenyűgöző előadásában az irodalomtörténész.

A délután szakmai előadással kezdődött. Kövér Sándorné dr. tanszékvezető főiskolai tanár az érzelmi intelligencia fejlesztésének lehetőségeiről beszélt. Előadásának mottója: „Nemcsak ésszel, szívvel is nevelünk”. Kiemelte, hogy napjaink nevelésének középpontjában az értelmi intelligencia fejlesztése áll, pedig éppen az érzelmi intelligenciával is rendelkező gyermekek válnak sikeresebb és boldogabb emberekké. Külön kategóriaként szerepeltetik, de a összefüggés a kettő között egyértelmű és hosszú távon kimutatható. Gyermekeink érzelmi nevelését nem bízhatjuk a véletlenre, elő kell segítenünk az ép érzelmi eszköztár kialakulását.

Az előadást követően a résztvevők megtekintették a Bihari Múzeumot, majd ellátogattak a Szivárvány Református Óvodába. A napot a református templomban Majláth József lelkész áhítata zárta, és a Liszt Ferenc orgonán Lőrincz Gyula Bach-műveket játszott.

A szakmai konferencia másnapja óvodás gyermekeink köszöntőműsorával kezdődött, majd dr. Bodó Sára adjunktus előadásával folytatódott, melynek témája a keresztyén hitre való nevelés volt. Az előadó a résztvevők aktív bevonásával, közös gondolkodásra készítésével tette mindenki számára nyilvánvalóvá, mikor is nevelünk keresztyén

Köszöntőműsor

hitre: ha ez látszik életünkön, az Úrnak tetsző módon cselekszünk, ez a cselekvés és a tanítás egyensúlyban van, nem dogmatizálunk, a józan ész vezet bennünket, krisztusi szeretet árad belőlünk, egymáshoz kollegiálisan viszonyulunk. Majd a Heidelbergi Káté kérdését idézte fel bennünk: „Mi az igaz hit?” A válaszból kiemelte a megismerés, a bizalom és az engedelmesség fogalmát. A megismerést, amely mindig változik a hit útján. A bizalom egy pozitív bizalom, az elfogadásnak, a megajándékozottságnak a bizalma. Ha ezt az óvodásévekben megalapozzuk, később kudarcjai ellenére is kialakul az ősbizalom. Az ősbizalom két oldalról erősíti az embert, megtanulja, hogyan lehet bízni másokban, és ő maga is megbízhatóvá válik. Autonóm kíváncsiság szükséges a bizalomkép, kapcsolatteremtő képesség és a pozitív énkép kialakulásához. Az Istenkép fejlődését támogatom, ha engedem, hogy bízson bennem a gyerek – hangsúlyozta az előadó.

A kétnapos konferencia végén Majláth József berettyóújfalui református lelkész a Zsoltárok könyvéből a 133. zsoltár 3. versét választotta záró áhítata alapigéjéül.

Végül Hagymási Gyuláné óvodavezető értékelte a rendezvényt, elmondta, elérte a célját, mert valamennyijüknek bővültek a szakmai ismeretei, erősödött hitük és az összetartozásuk érzése határon innen és túl.

Országos Református Tanáregyesület

Alapítási éve: 1902

Elnök: 4026 Debrecen, Kálvin tér 17.

E-mail: horkay@drtasrv.drk.hu

Tel./fax: (52)-516-895

Az Országos Református Tanáregyesület 2004. évi közgyűlése és konferenciája

Kolozsvár - 2004. szeptember 24-26.

Kolozsvári Református Kollégium, 400084, Farkas (Kogálniceanu) utca 16. szám

Házigazda: Kolozsvári Református Kollégium nevelőtestülete, igazgató: Székely Árpád

Szeptember 24. péntek

- 17.00 Érkezés, regisztráció – a Kollégium épületében
 19.00 Választmányi ülés – Református Kollégium
 Kötetlen eszmecsere

Szeptember 25. szombat

- 8.30 Regisztráció, büfé, kávé - Református Kollégium I. emelet
 9.00 Köszöntés: **dr. Horkay György** az ORTE elnöke és Székely Árpád kollégiumigazgató
Előadások: Szabó Dezső élete és munkássága
 9.10 Sorskérdéseink Szabó Dezső esszéi tükrében: **dr. Korsós Bálint** igazgató
 9.30 Szabó Dezső és a protestantizmus: **Baranyai Norbert** tanár
 9.50 Illyefalva – Jelentés az elsodort faluból; az értelmiség felelőssége: **Kató Béla** főjegyző
 10.25 Közalapítványi támogatás a határon túli egyházak részére:
Csete Örs, az Apáczai Közalapítvány irodaigazgatója
Gr. Bánffy Miklós szobrának ünnepélyes átadása
a Farkas utcai Református Templomban
 11.00 Igehirdetés: **Papp Géza** erdélyi református püspök
ORTE - Közgyűlés
 12.30 Elnöki beszámoló: **dr. Horkay György**
 12.50 Hozzászólások
 14.00 A Kolozsvári Református Teológia: **Dr. Juhász Tamás** igazgató
 14.40 A partiumi és erdélyi református közoktatási intézmények helyzete:
 Tolnai István és Kató Levente tanügyi tanácsosok
 15.00 **Intézménylátogatás, városnézés, múzeumlátogatás:**
 - a kolozsvári református oktatási intézmények meglátogatása
 - Apa és Fiú, Szervátiusz kiállítás – Szent Mihály plébánia udvara
 - Séta Kolozsvár belvárosában – szobrok (Szent György, Mátyás király, Karolina obeliszk),
 épületek (templomok, Egyetem, Bánffy palota, Mátyás király szülőháza, Óvár stb.) – vezeti
Bogya Katalin
 - Tisztelgés a Házsongárdban
 18.00 A Babes – Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Kara : **Dr. Molnár János**
 20.00 **Bemutatkozik a házigazda**
 – A Kolozsvári Református Kollégium tanulóinak művészi műsora – Díszterem

Szeptember 26. vasárnap

- 8.30 Kirándulás Kolozsvár környékén - Kalotaszeg – Tordaszentlászló
 9.30 Falulátogatás – ismerkedés Tordaszentlászló értékeivel
 Történeti áttekintés: **Boldizsár Zeyk Imre**
 Múzeum. Kastély, Művelődési Otthon
 11.00 Istentisztelet a szentlászlói gyülekezet templomában.
 Igét hirdet: nagytiszteletű **Szőke Zoltán** esperes Szolgál a helyi énekkar
 12.30 **Ebéd** – Vendégségben Szentlászlón
 14.00 Hazautazás, útközben Körösfő (templom, népművészet)

Szakmai hét: 2004. szeptember 27. – október 2.

a határon túli református intézmények 20 fős csoportjának- előzetes jelentkezés alapján

- Hétfő, szerda, péntek: 7.50-től délig óralátogatás, konzultáció
- Kedd, csütörtök: Tanulmányi kirándulások.

2004. szeptember 27. hétfő: Közös látogatás a Kolozsvári Református Kollégiumban

Találkozás a nevelőtestülettel, az órát vállaló tanárokkal és érdeklődőkkel

2004. szeptember 28. kedd: Kirándulás: Kolozsvár – Torda - Nagyenyed – Torockó - Borrév – Tordaihasadék – Borrév – Tordaszentlászló - Kolozsvár (Kb. 170 km körút, egy 12 km szakasz megismétlésével. Látnivaló: Torda főtere, a nagyenyedi vár, a váruddvar templomai, a Bethlen Gábor Kollégium /református osztályok/, Kőköz (sziklaszórós), Torockószentgyörgy (vár és Dávid Ferenc szülőháza), Torockó (néprajzi múzeum, Székelykő /1129 m/ Tordaihasadék (a Hesdát patak vájta szoros és barlangok, /természetvédelmi terület)

2004. szeptember 29. szerda délután: Kirándulás, a restaurálás alatt lévő Bonchidai kastély megtekintése (A helyi református templomot és parókiát és a választói „Kallós Alapítvány” szórványgondozó iskoláját is meglátogathatnánk)

2004. szeptember 30. csütörtök: Kirándulás: Kolozsvár – Torda /sóbánya megtekintése/ Maroslúdas – Marosvásárhely / Református Kollégium, Bolyai Farkas Líceum, városnézés, Kulturpalota stb

2004. október 1. péntek: iskolalátogatás.

Kolozsvár

Tankönyvrendelés változása

A MRE Zsinata Elnöksége 675/2004. döntése értelmében az RPI 2004. augusztus 15-ig átadja kiadói tevékenységét a Kálvin Kiadónak. A döntés gazdasági érvekkel indokolható.

Ennek értelmében az RPI kiadványai a továbbiakban a Kálvin Kiadótól rendelhetőek meg, közvetlenül a Kiadótól, vagy kiterjedt bizományosi hálózatától.

Az RPI-hez érkező rendeléseket két napon belül átadjuk a Kálvin Kiadónak.

Rendelési cím: 1114. Budapest, Bocskai u. 35.

Rendelési telefonszám: 386-8267

Megrendelés: 105. mellék

Fax: 106. mellék

Átutalásos fizetéssel kért könyvvásárlási lehetőséget Budapesten csak a Bocskai utcai könyvesboltban vehetnek igénybe.

Az RPI jelentős erőfeszítéseket tett, hogy az átállás ne járjon a szükségesnél nagyobb fennakadással.

Az MRE 1995. évi I. törvény (református közoktatási törvény) és az RPI és a Kálvin Kiadó között megkötött együttműködési szerződés értelmében a hittankönyvek és a református közoktatásban használatos további keresztény szemléletű tankönyvek esetében a tankönyvek megírására az RPI ad megbízást, az engedélyeztetési eljárásokat az RPI folytatja, a szakmai felügyelet minden tekintetben az RPI-t illeti.

E számunk szerzői:

Bereczky Örs	segédlelkész, Budapest
Bognár Z. Józsefné	nyugalmazott középiskolai tanár, Budapest
Dr. Bod Péter Ákos	egyetemi tanár, Károly Gáspár Református Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Csobán Pál	középiskolai tanár, Gödöllői Református Líceum
Dr. Horkay György	főtanácsos, Tiszántúli Református Egyházkerület Tanügyi Hivatala, Debrecen
Juhász Tünde	óvodavezető, Hajnalcsillag Óvoda, Gyula
Magyarné Bogár Ildikó	igazgató, Arany János Ref. Gyakorló Ált. Iskola, Nagykőrös
Dr. Orbán Viktor	elnök, v. miniszterelnök
Pavletitsné Egressy Mária	szervező igazgató, Benkő István Református Általános Iskola, Budapest
Dr. Pótor Imre	református lelkész, tanár, Vásárosnamény
Pungurné Császár Judit	középiskolai tanár, Szalézi-Irinyi Középiskola, Nyergesújfalu
Szabó Sándor	igazgató, Csokonai V. M. Ref. Gimnázium, Csurgó
Tóth Kása István	ref. lelképásztor, Budapest – Pestújhely; katechetikai előadó, RPI.
Dr. Veres Sándor	tanszékvezető egyetemi tanár, KGRE, Budapest, Kommunikáció tanszék

E számunk fotói a rendezvényeken készültek.

A szövegközi illusztrációk Pavletitsné Egressy Mária erdélyi fényképfelvételei.

Megrendelőlap
[Érvényes: 2004. január 1-jétől]

Rendelés	Megnevezés	Ár
kifogyott.	A református óvodai nevelés keretprogramja – A ref. keresztyén hittantanítás óvodai programja	525
pld.	Református hittanoktatási tanterv 1-6.	378
pld.	Református hittanoktatási tanterv 7-12.	378
pld.	Hittan 1. – tankönyv	810
pld.	Hittan 1. – feladatlapok	490
pld.	Hittan 1. – tanári segédkönyv	798
pld.	Hittan 2. – tankönyv	849
pld.	Hittan 2. – feladatgyűjtemény	490
pld.	Hittan 2. – tanári segédkönyv	798
pld.	Hittan 3. – tankönyv	620
pld.	Hittan 3. – feladatgyűjtemény	390
pld.	Hittan 3. – tanári segédkönyv	798
pld.	Hittan 4. – feladatgyűjtemény	390
pld.	Hittan 4. – tanári segédkönyv	693
pld.	Hittan 5. – feladatgyűjtemény	490
pld.	Hittan 5. – tankönyv	620
pld.	Hittan 5. – tanári segédkönyv	630
pld.	Hittan 6. – tankönyv	620
pld.	Hittan 6. – feladatgyűjtemény	490
pld.	Hittan 6. – tanári segédkönyv	630
pld.	Hittan 7. – tankönyv	620
pld.	Hittan 7. – tanári segédkönyv	630
pld.	Hittan 8. – tankönyv	620
pld.	Hittan 9. – tankönyv	820
pld.	Hittan 9. – tanári segédkönyv	630
pld.	Hittan 10. – tankönyv	820
pld.	Egyháztörténet 1. (2. javított kiadás)	1490
pld.	Egyháztörténet 2.	1490
pld.	Hittan 12. – feladatgyűjtemény	550
pld.	Hittan 12. – tanári segédkönyv	630
pld.	Győri L. János: A magyar reformáció irodalmi hagyományai	760
pld.	Berényi Eszter: Irodalom 13-14 éveseknek	900
pld.	Berényi Eszter: Irodalmi szöveggyűjtemény	924
pld.	Czibula Ferencné: Helyesírási segédkönyv (tanároknak)	840
pld.	Czibula Ferencné: Helyesírási gyakorlókönyv (diákoknak)	672
pld.	Czibula Ferenc – Czibula Ferencné: Értő olvasás gyakorlókönyv	840
pld.	Czibula Ferenc – Czibula Ferencné: Irodalom segédkönyv	840
pld.	Czibula Ferenc – Czibula Ferencné: Hon- és népismeret munkatankönyv	840
pld.	Czeglédi Sándor: Latin I.	525
pld.	Czeglédi Sándor: Latin II.	525
pld.	Czeglédi Sándor: Latin III.	630
pld.	Czeglédi Sándor: Latin V.	630
pld.	Czeglédi Sándor: Latin VI.	630
pld.	Czeglédi Sándor: Latin VII-VII.	840
pld.	Czeglédi Sándor: Traditio viva I.	630
pld.	Bognár József: Kiegészítő szempontok az egyházi iskolák biológia tanításához	378
pld.	Bognár József: Osztályfőnöki kézikönyv	1050
pld.	1. Dr. Kiss Tihamér: A gyermek erkölcsi fejlődése	735
kifogyott	2. Fazekasné dr. Fenyvesi Margit: Figyelj, fülelj! Játsszunk a hangokkal	735
pld.	3. Dr. Pálhegyi Ferenc: Útjelző táblák	735
pld.	4. Gattyán Ilona – Kálmán Lajos – Zákányi Bálint: Minden forrásaim tebenned vannak	1190
pld.	5. Kórusművek egyházi iskolák számára – Az 1848/49-es szabadságharc (szerk.: Berkesi Sándor)	210
pld.	6. Nyelvi és interkulturális készségek fejlesztése angolórán (szerk.: Ábrahám Károlyné)	630
pld.	7. Nagy Baló András: Feladatsorok 5. osztályos matematika szakkörök részére	945
pld.	8. Dr. Kiss Tihamér: Keresztyén erkölcsi nevelés gyermek- és serdülőkorban	945
pld.	Református Társadalomismereti Füzetek I. – Az eutanázia keresztyén szemmel (Dr. Szűcs Ferenc)	210
pld.	„Jézust áldja énekünk” – Gyermekénekek óvodásoknak	400

Áraink az ÁFÁ-t tartalmazzák!

A megrendelő megnevezése:

A megrendelő címe:

Kelt., 2004.-n

P. h.

cégszerű aláírás

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL

475 éves a mezőtúri iskola
 Tanévkezdés
 Bemutatjuk új iskoláinkat
 Kitüntetett pedagógusaink
 Európa kapujában - A természettudományok az európaiság
 színvonalán
 Kiss Sándor életműve
 ORTE konferencia
 Kovács Lajos emlékezete

MEGRENDELÉS

Lapunk előfizethető postai csekken vagy átutalással (OTP 11701004-20192129). A közlemény rovatba írják bele az előfizető nevét és az MRN 2004 rövidítést. Kérjük, ügyeljenek arra, hogy olvasónkat azonosítani tudjuk!

Éves előfizetési ár: 1725 Ft / év (1500 Ft + 15% ÁFA)
 Kedvezményes előfizetési ár* 1265 Ft / év (1100 Ft + 15% ÁFA)
 ORTE-tagoknak ingyenes.
 A 2004. évi további lapszámok megrendelhetőek 874 Ft (760 Ft + 15% ÁFA) áron.

* Református egyházközségeknek, református közoktatási intézményeknek és ezek munkatársainak, lelkészeinek, református közoktatási szakértőknek, valamint a legalább két éve előfizetőknek.

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2004. évi számaint _____ példányban. (Az ez évi 5 lapszám ára 874Ft).

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____ cégszerű aláírás

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai
 Intézet (RPI)
 Felelős kiadó: *Márkus Gábor*

Felelős szerkesztő:
Márkus Gábor

Szerkesztőségi titkár:
Lovas Eszter

1146 Budapest, Abonyi u. 21.
 Postacím:

1440 Budapest 70., Pf: 5.
 Tel./Fax: 06-1-351-9842
 E-mail: refpedi@hu.inter.net
suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:
smArt DesignStudio
www.sm-art.hu
 Tel.: 06-87-571013
 E-mail: info@sm-art.hu

ISSN: 1585-7565

Megrendelni a 2004. év számaint a kiadó címén lehet.
 Megjelenik évente kilenc alkalommal Stichting Hulp Oost-Europa és az Oktatási Minisztérium támogatásával. Észrevételeiket szeretettel várjuk!

